

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

Gelu NEAGU

MÙZIKA THAJ 3ALĂRIPEN

vaš škòle thaj sèkcie
e siklăripnača rromane
čhibăθe - i III-to klàsa

3

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației și Cercetării.

Acest proiect de manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin O.M. nr. 5003/02.12.2014.

Numărul **119** – număr unic
de telefon la nivel național pentru
cazurile de abuz împotriva copiilor și
116.111 – numărul de telefon
de asistență pentru copii

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

Gelu NEAGU

MÙZIKA THAJ 3ALĂRIPEN

**vaś škòle thaj sèkcie e siklăripnaça rromane
čhibăθe - i III-to klàsa**

București, 2025

Manualul școlar a fost aprobat prin Ordinul de ministru nr.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând din anul școlar 2025-2026.

Inspectoratul Școlar

Școala / Colegiul / Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:						
Anul	Numele elevului care a primit manualul	Clasa	Școala	Anul școlar	Starea manualului*	
					la primire	la returnare
1.						
2.						
3.						
4.						

*Starea manualului se va înscrie folosind termenii: nou, bun, îngrijit, nesatisfăcător, deteriorat.

Cadrele didactice vor controla dacă numele elevului este scris corect.

Elevii nu trebuie să facă niciun fel de însemnări pe manual.

Referenți:

prof. univ. dr. Ioan Oarcea,

conf. univ. dr. Dragoș Călin,

prof. dr. Predoi Petrică Eugen

Traducere în limba rromani: Gheorghe SARĂU,
Răzvan Ionuț CĂLIN, Georgiana KONIAEVA

Redactor: Nicoleta Puiu

Corectură în limba rromani: Gheorghe Sarău

Ilustrator: Anita Ionescu

Credite foto: www.freepik.com;
www.wikimedia.org

Tehnoredactare: Tudor Stănică,
Daniela Manolescu

Coperta: Adrian-Viorel Rașca

© 2025 Editura Sigma

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin Editurii Sigma.

Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi reprodusă fără acordul scris al Editurii Sigma.

ISBN:

Editura Sigma

Sediul central

Str. Nicolae Cartoian, nr. 11-13, sector 2,
cod poștal 023815, București

Tel.: 0758 044 829; 0723 541 020

E-mail: office@editurasigma.ro

Web: editurasigma.ro

Distribuție

Str. Nicolae Cartoian, nr. 11-13, sector 2,
cod poștal 023815, București

Tel.: 0758 044 825; 0758 044 828

E-mail: comenzi@editurasigma.ro;
distributie@editurasigma.ro

**Descrierea CIP se găsește la Biblioteca Națională
a României**

Deșteaptă-te române!

Versurile: Andrei Mureșanu

Muzica: Anton Pann

$\text{♩} = 100$
Tempo di marcia

The musical score is written on five staves in 4/4 time. The melody is in G major (one sharp). The lyrics are in Romanian and are aligned with the notes. The background of the page is divided into three vertical color bands: light blue on the left, yellow in the middle, and light pink on the right.

1. Deș - teap - tă - te, ro - mâ - ne, din som - nul cel de
2. A - cum ori ni - cio - da - tă să dăm do - vezi la
3. Pri - viți mă - re - țe um - bre Mi - hai, Ște - fan, Cor -
4. Pre - oți cu cru - cea-n frun - te! Căci oas - tea e creș -

moar - te În ca - re te-a - dăn - ci - ră bar - ba - rii de ti -
lu - me Că-n as - te mâini mai cur - ge un sân - ge de ro -
vi - ne ro - mâ - na na - ți - u - ne, ai voș - tri stră - ne -
ti - nă, De - vi - za-i li - ber - ta - te și sco - pul ei prea

rani, bar - ba - rii de ti - rani! A - cum ori ni - cio - da - tă cro -
man un sân - ge de ro - man, Și că-n a noas - tre piep - turi păs -
poți, ai voș - tri stră - ne - poți, Cu bra - țe - le ar - ma - te cu
sfânt și sco - pul ei prea sfânt. Mu - rim mai bi - ne-n lup - tă, cu

ieș - te-ți al - tă soar - te La ca - re să se-n - chi - ne și
trăm cu fa - lă-un nu - me Tri - um - fă - tor în lup - te, un
fo - cul vos - tru-n vi - ne, „Vi - a - ță-n li - ber - ta - te ori
glo - ri - e de - pli - nă, De - cât să fim sclavi ia - răși în

1. cru - zii tăi duș - mani și cru - zii tăi duș - mani. A - mani.
nu - me de Tra - ian un nu - me de Tra - ian! Și ian!
moar - te!” stri - gă toți „ori moar - te stri - gă toți!” Cu toți.
ve - chiul nost pă - mânt, în ve - chiul nost pă - mânt! Mu - mânt!

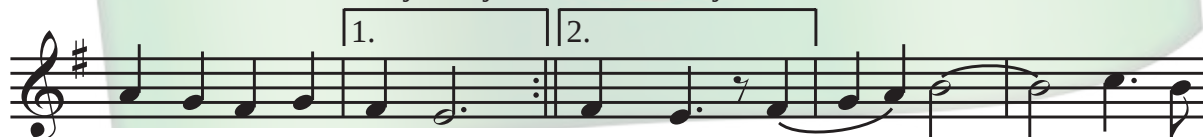
Gelem, Gelem ...

O romano himno

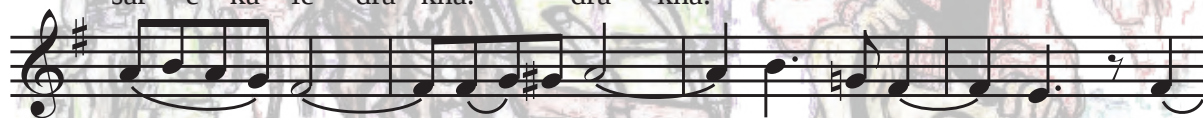
Con dolore e nostalgia

Ge__ -lem, Ge - lem lun - go - ne dro - men - ça Ma__ -la - di - lem
 A,__ rro - ma! - len, ka - ðar tu - me aven,__ E__ ca - xren - ça,
 Sa__ -sas vi man ba - ri fa - mì - li - a, Mu__ -dar - dŭs la
 Sa__ rren çhin - dăs, vi rro - men vi rro - mnën, Maś - kar len - ðe
 Pu__ -tar, De - vl!a, te ka - le u - da - ra, Te__ śaj di - khav
 Pa__ -lem ka ŭav lun - go - ne dro - men - ça, Thaj__ ka phi - rav
 O__ -pre, rro - m!a, si o vaxt a - ka - na, Ajde__ man ça sa
 O__ ka - lo muj thaj e ka - le ja - kha, Ka__ -ma - va len

bax - ta - le rro - men - ça. -men - ça. Ha__ aj,__ Haj, rro
 bokh - ale čha - ven - ça?__ -ven - ça?
 i ka - li le - già.__ -le - già.
 vi tik - ne čha - vo - rren. -vo - rren.
 mi - rre fa - mi - lià,__ -lià,
 bax - ta - le rro - men - ça! -men - ça!
 e lu - mŭ - qe rro - ma! -rro - ma!
 sar e ka le dra - kha. dra - kha.

ma__ !len__ Ha__ -aj,__ Haj, čha - va - !len. Ha__

__ -aj,__ Haj, rro - ma__ !len__ Ha__ -aj,__ Hai, čha - va__ !len.__

Kuë çhavalen,

Na zàlaga varànθar, i šukar lùmia e bašenqi sas dikhli sar jekh phandutni phuv, sar jekh paramičenqi lùmia. Anθar kodoja, ame avasas lošale, sar svàko anθar tumenθe, *Thagarnörrä* vaj *Thagarorre*, te arakhen tumen anθ-o kadava paramičiaqo sundal, anavårdo *O Thagaripen e muzikaqo*. Arakhena pašal e personàžurà, but kamle tumenqe, vi šunde sikavnen, save dena tumen vast te prinžaren e garavale šukarimata e vakesqe e manušesqo vaj e muzikalone instrumenturenqe vi te resen kaj o godàveripen inkerdo anθ-i lùmia e muzikalone bašenqi.

Sar orso paramičenqi lùmia, si la jekh *Thagar* vi jekh *Thagarni*, save dikhena karing tumenθe, garavdunes, k-ašti tume te agorden tumaro akharipen karing o siklövipen, anθar speciàla bičhalde, save, e vastdinipnaça e *Drabarnesqo kaθar i avlin*, ašti te lien verver imàgine, sar sine: insèkte, živut্রে, luludà vaj objèkturà, paruvindoj i sasti lùmia thaj svàko drom, pa kaj si te žan, anθ-jekh sasti harmonia, jekh živdi thaj bimiazutni šukar lùmia, an-kaj e baša avena len jekh but vastno ròlo.

Kadà, avena pašal tumeθe:

O Thagar, sar jekh çaço dirigènto le *Thagaripnasqo e muzikaqo*, kamalo le čhavenqe gilènqo, si sa vrjàma anθ-o phand pesqe kanutne manušença vi pesqe specialone bičhaldença. Vov drabarela tumenqe e portofoliosqe fiše, isindoj o jekhto, savo ašarela tumare siklövipnasqe zorà thaj lōšōla tumença sodevar resena te nakhen pašal e lupunze maladile anθ-o Thagaripen.

I Thagarni, vi voj, bari kamali e gilènqi vi le poezienqi anθar e *Thagaripnasqo e muzikaqo*, phiravel pes anθar e luludàle xarà e Thagaripnasqe, kozomvar ašti, rajarindoj kamipnaça karing pesqe kanutne manušenθe, šunindoj e gilà anθar o sasto thagaresqo buxlāripen. Kodolesqe, te na čudin tumen, p-i vrjàma tumare siklövipnasqi, kana dikhena la pašal tumenθe, diindoj tumenqe zor sa o vaxt te gilaven çaçes vaj diindoj tumenqe varesave rekomendàcie. Si laqo čhand te arakhel pesqe manušen.

O Drabarno kaθar i avlin, kodova savo dela tumen vast, kaj pharipen, kana tume si te nakhaven jekh vaj maj but ačhavnà anθ-o tumaro siklövipen, tradindoj tumenqe savaxt jekhe patāipnasqe, çaçutne amales, savo te inkalel tumen anθar o trašoripen, pharipen, vaj te vastden tumare àkie.

E Bašavne kaθar i avlin, jekh vaj jekh grùpo bašavnenqo, avena kodola, save dena tumen vast te siklōn e garavimata e vokalone gilavipnasqe.

O Sikavno kaθar i avlin. Les avela les grīža, kaj tume te siklōn vaj te inkeren godī terminurà vi subjèkturà palal i mùzika. Sa kadja, vov dela tumenqe maj anglal bare dikhipnaça e *Portofoliosqe fiše*, save, k-o agor, luludōna tumaro baxtagor vaš tumare siklövipnasqe zorà, anindoj tumenqe i loš vaš o lačo agordinipen e siklövipnasqe mangimatenqo.

O Xarkumàri p-o grast kaθar i avlin avela vi vov te vastdel tumen, kana si tumen jekh muzikàlo pharipen. Vov si but prinžardo sar jekh baro avlinàri vi sar jekh sano prinžaralo e muzikalone instrumenturenqo thaj kamel te del tumenqe kuë svàturà palal kadalenθe vi te den tumenqe tromalipen, k-ašti te phiren pa but aver neve thana anθar o šukar muzikàlo thagaripen.

O Dilorro kaθar i avlin sikavela pes vi vov, kathe-kothe, dile pučhimatença, varvar ispidindoj tumen te siklōven xarne gilà vaj te arakhen e garavdine lava, save te butàren i lači atmosfèra, kaj rajarel *O Thagaripen e muzikaqo*.

E lilesqo prezentisaripen

Kuč čhavalen thaj čhajalen!

Kuč siklärnälen thaj dadalen, dajalen!

E školutno lil „Mùzika thaj zaläripen vaš škòle thaj sèkcie e sikläripnaça rromane čhibăthe” si vaš i III-to klàsa.

Kadava školutno lil si kerdo palal i školutni progràma vaš I trinto klàsa, savi sas aprobisardi anθar e Edukaciaqo ministrosqo òrdino, o gin 5003 anθar 02.12.2014. O školutno lil respektisarel savorre generàlo thaj specifika kompetènçe thaj anderărel savorre andera (koncinùtură) anθar i školutni progràma, save si prezentisarde vi kathe k-i 7-to patrin.

P-o thavdipen e siklövipnasqo e muzikaqo arakhasa kadala siklövipnasqe aktivimata, save lokhes ašti te aven arakhle anθar e dine piktogràme, pa sasto buxläripen e školutne lilesqo:

I mangli butĩ	Piktogràma	I mangli butĩ	Piktogràma	I mangli butĩ	Piktogràma
Kreaciaqi butĩlin		Khelipen		Muzikàlo projèkto	
Muzikàlo šunipen		Muzikàlo khelipen		Rekomendàcia	
Somevaluàcia		Alosaripnasqo drabaripen		Inkeren godĩ!	
Vakesqe zumavimata		Ker butĩ kòrkorro!		Muzikàlo štafèta	
Portofoliosqe fiše		Keren butĩ gruposθe!		Žanenas kaj...?	
Garavduno lav		Muzikàlo mìaia		Vokabulàro	
				Keren butĩ anθ-e zute!	

Generàlo thaj specìfika šajnimata, palal e školaqi progràma

aprobisardi kaθar o MEN, o gin 5003/ 02.12.2014 vaš i disciplìna i Mùzika thaj o zalàripen, i *III-to thaj i IV-to klàse*

1. O ašunipen nesave gilenqo vaš e xurdorre thaj nesave sade elementurenqo e muzikalone čhibăqe

- 1.1. O ašunipen nesave gilenqo anθar o folklòro e xurdorrenqo, kolinde, nesave butênqo anθar o kulturàlo patrimonio, e dikhipnaça e nesave diferencenqo.
- 1.2. O arakhipen e ućipnasqe vi e vaxtesqe diferencenqo maškar e baša, anθ-o ašunipen nesave muzikalone kotorenqo.
- 1.3. I somrelàcia e notenqe ućimatenqi e muzikalone notaciaça.

2. O gilavipen e xurdorrenqe gilênqo, labărindoq e specìfiko beršipnasqe maškara

- 2.1. O individuàlo gilavipen, anθ-e tikne grùpură, anθ-o kolektivo, phandindoq zalăripnasqe elemèntură thaj o instrumentàlo akompaniamènto/ bašavipen.
- 2.2. O labăripen e notaciaqo e ućimatenqi le bašenqe anθ-o siklôvipen e nesave gilênqo.

3. O sikavipen e nesave ideenqo, xatărimateenqo thaj eksperiençenqo e žutipnaça e muzikaqo thaj e zalăripnasqo, individuàlo vaj anθ-o grùpo.

- 3.1. O sikavipen e reakcienqo, e emocienqo, e xatărimateenqo dine e muzikalone kotorenθar.
- 3.2. O sikavipen e korporalone zalărimatença e nesave muzikalone butênqo/ kotorenqo.

Andera (Koncinùtură)

Umala	Andera
O vokàlo gilavipen	O vokàlo gilavipen, anθ-o kolektivo, anθ-e grùpură, individuàlo (ženutnes)
O bašavipen	O verver korporàlo maripen vastenθar O labăripen e muzikalone khelnorrenqo ži kj o nivèlo e orkestraqo le khelnorrenqi Gilavipen e bašavipnaça kerdo kaθar o siklărno thaj/ vi le čhavenθar (khelnorre, korporàlo maripen vastenθar)
E muzikalone čhibăqe elemèntură	I melòdia – o alosaripen e ućimatenqo le bašenqo, notaciaqe elemèntură O ritmo I mārka e vakesqi I dinàmika (e nuànce) E muzikàlo čhanda: e čhavorrenqo folklòro, i kolinda
Žalipen pal-i mùzika	E gavutne khelavimata

Ander

Deşteaptă-te române!	3
Gelem, gelem – O rromano himno	4
Anglutno lav	5
E lilesqo prezentisaripen	6
Generàla thaj specìfika šajnimata, palal e školaqi progràma	7
O 1-to jekhipen: Anθar o Thagaripen e muzikaqo	9
1.1. Gilavneça vi dirigentoça, te gilavas sa khethanes.....	10
1.2. Gilavipen: zenutno (individuàlo), gruposθe vi khethanes.....	11
1.3. Gilavas éaças – Phurdas éaças!.....	12
1.4. Evaluàcia	19
O 2-to jekhipen: I màgia e Thagaripnasqi e muzikaqo	20
2.1. O korporàlo thaj instrumentàlo maripen	21
2.2. E muzikàla khelnorre.....	24
2.3. I orkèstra e khelnorrenqi	26
2.4. Evaluàcia.....	28
O 3-to jekhipen: Lošalipen vi vestipen anθ-o Thagaripen e muzikaqo	29
3.1. Gilà anθar o folklòro e éhavorrenqo.....	30
3.2. Selikane khelimata – I hòra.....	37
3.3. I kolinda.....	44
3.4. O ritmo.....	47
3.5. Evaluàcia.....	50
O 4-to jekhipen: I harmonia anθ-o Thagaripen e muzikaqo	51
4.1. O uçipen e muzikalone bašenqo.....	52
4.2. O portativo thaj i klidin SOL.....	55
4.3. O baš thaj i nòta SOL.....	56
4.4. O baš thaj i nòta MI.....	58
4.5. O baš thaj i nòta LA.....	59
4.6. O baš thaj i nòta DO ₁	60
4.7. O baš thaj i nòta RE.....	62
4.8. O baš thaj i nòta FA.....	64
4.9. O baš thaj i nòta DO ₂	65
4.10. O baš thaj i nòta SI.....	67
4.11. Muzikàlo projèkto – I klidin SOL thaj e muzikàla nòte.....	70
4.12. Evaluàcia.....	73
O 5-to jekhipen: I éhib anθ-o Thagaripen e muzikaqo	74
5.1. Omuzikàlotimbro.....	75
5.2. E nuànce.....	77
5.3. O phand anθar stròfa thaj refrèno	81
5.4. Palemdikhipen.....	82
5.5. Evaluàcia.....	85
I 1-to Anèksa: I lista e gilènqi	86
I 2-to Anèksa: Amare falimata dine tumenqe vaš o alosaripen e gilènqo, le khelimaténqo vi le šunimaténqo	87

O 1-to jekhipen: Anθar o Thagaripen e muzikaqo

Andera/ Koncinùtură

- Gilavneça vi dirigentoça, te gilavas sa khethanes
- Gilavipen: zenutno (individuàlo), gruposθe vi khethanes
- Gilavas ćaćes – Phurdas ćaćes!
- Evaluàcia

E dikhipnasqe specìfika šajnimata:

2.1. O individuàlo/ zenutno gilavipen, anθ-e tikne grùpură, anθ-o kolektivo, phandindoj zalăripnasqe elemèntură vi bašavipnasqo akompaniamènto.

Gilaven ćaćes e gilă, tha', vaš kadaja:

- tume gilavena anθ-o grùpo, anθ-e tikne grùpură vaj individuàlo;
- tume zumavena te maren anθar vasta vaj anθar punre, kana gilavena;
- tume kerena phurdipnasqe, dikciaqe zumavimata thaj verver vokalizè.

3.1. O sikavipen nesave reakcienqo, e emocienqo, e xatărimatenqo inklisle e muzikalone kotorenθar.

Khelen personăzură (keren i imitàcia, i reprodukcia) anθar gilă, kadja:

- labăringoj ućharde muja vaš o khelipen nesave rolurenqo;
- sikavindoj tire xatărimata karing i gili/ i melodìa gilavdi vaj ašundi;
- kerindoj mīmika/ lalăripen anθar khelipen e reakcienqo, e xatărimatenqo vi e emocienqo inklisle anθar e muzikàla kotora gilavde vaj ašunde.

1.1. Gilavneça vi dirigentoça, te gilavas sa khethanes

Našli i vakanca

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Călin Răzvan, o Gheorghe Sarău

Adaptăcia: o Neagu Gelu
palal: o Alexandru Voevidca

1. I va-kàn-ca naś - li Sar jekh sú - kar su- no Thaj a - či - lo
o a - źu - ke - ri- pen du- da - lo kham
Ves- tes te - lă - ras Thaj k-o phi - ri - pen í maj go - dǐ - sa -
ras Thaj k-o phi - ri - pen í maj go - dǐ - sa - ras.

2. O khe-li-pen maj in-ke-rel pes
Pàn-da pa-lal a-men-ŋe
Thaj í si kon
Te di-khel pal-pal'
Voj na maj óo-rel
E phir-da o-pral o drom
Kaj k-o si-kli-pen
O mand si a-ka-na
O gîndo si a-ka-na.

3. Be-şin-doj an-glal i mà-pa
I lù-mja phi-ras la
Taj an-ŋar e li-lesq-o vak
But si-klô-vas
Na-şli i va-kàn-ca
Şi-ro í-ri-kěn-qo
A-či-lo o a-źu-ke-ri-pen
La-qe du-dǎ-ça
La-qe du-dǎ-ça.

Pučhimata:

- Savi si i šerutni idèa e gilăqi „Našli i vakànca”?
- So kerdn tume anŋ-i vakànca?
- Sikaven xarnes jekh šukar evenimènto anŋar tumari vakànca!

Inkeren godǐ!

O vokàlo gilavipen si o gilavipen e vakeça e muzikalone butăqo. Aşti te gilavas anŋ-o kolektivo (e savorre klasaça), anŋ-e tikne grùpură thaj individuàlo (sar gilavno)

Si but importante te lies o tònus kaŋar o **dirigènto/ o tradinărno** thaj te aves bare dikhipnaça k-e širdipnasqo signàlo.

Vocabulàro:

O dirigènto (o tradinărno) = kodova ženo kaj tradel jekh kòros vaj jekh grùpo e bašavnenqo.

1.2. Gilavipen: zenutno (individuàlo), gruposθe vi khethanes

Muzikàlo mìaia:

1. Dikh baredikhipnaça e imàgine! Xramosar o tipo e gilavipnasqo vi o gin e imaginaqo kaj sikavel les:

Individuàlo gilavipen

I 1-to imàgina ?

Gilavipen anò-o kolektivò

I 2-to imàgina ?

Gilavipen anò-o grùpo

I 3-to imàgina ?

2. Drabar baredikhipnaça e satara/ e vèrsurà e gilàqe, vakàrindo j e lava dudales. Anθ-i kadaja vrjàma, mar anθar punro vaj anθar vasta p-i svàki silàba phendì. Palal, gilav palem jekh var i gili.

3. **Muzikàlo khelipen:** Keren butì anθ-o grùpo. Keren jekh pastruj thaj alosaren trin anθar tumare kolègurà; svàko anθar lenθe, e žutipnaça e siklärnesqo, alosarela po jekh stròfa e gilàqi, thaj o baro grùpo e siklövnenqo na si te zanel e alosarimata kerde, palal, p-o rèndo, svàko anθar kodola trin siklövne zumavela te sikavel o ander svakone strofaço, e žalàrimatença thaj tordasa (te àstizen, te sikaven bilavenqo, anθar mìmika, lalipen). O grùpo e siklövnenqo anavàrela thaj gilavela i stròfa „sikavdi” e trine kolegurenθar.

Kreativo atelièro/ butilin: Rigàrde anθ-e trin grùpurà, svàko siklövno zumavela te sikavel, p-i jekh bari papiràqi patrin (A3), anθar jekh cítro o ander e dine strofaço e siklärnesθar, anθar i gili „Našli i vakànca”. E maj laçe vi le maj šukar cítre avena sikavde k-e klasaço avizièro.

Khelipen: O tradinärno

Khethanes tire kolegurença, alosar jekhe tradinärnes, kaj te del o tòno (e širdipnasqo signàlo) kaj i gili „Našli i vakànca”.

- Savi butì kaj si trujal tumenθe àsti te paruvet i rovli jekhe tradinärnesqi?
- Gilaven i gili, tradine e tradinärnesθar thaj pesqe „rovlàθar”.

1.3. Gilavas ćáćes – Phurdas ćáćes!

O Dilo e thagaresqo zumavdās jekh eksperimento thaj gilavdās jekh stròfa e gilāqi „Našli i vakànca”, bešindoj koćenøe. Tu aštizes te zumaves?

Dikh baredikhipnaça e imàgine thaj e animàcie telal! Te kames te gilaves lokhes, si te respektisares e gilavipnasqe pozìcie!

*Ćáci gilavipnasqi
pozìcia-1 (bešindoj
opre!)*

*Ćáci gilavipnasqi
pozìcia-2 (bešindoj tele)*

Ćáço phurdipen

Phurdipen andre

Phurdipen avri

Inkeren godī!

- Kana gilaves si te avel tut jekh ćáci pozìcia te ašti te phenes/ vakāres dudales e baša vi k-ašti te gilaves lokhes jekh gili.
- Beš purrenøe vaj tele p-o jekh skamin, ćáće dumeça!
- Kana gilaves, si te phurdes ćáćes: **phurdes andre** p-o nakh (cīrdes o àeros anø-e parne buke, bi te kerel pes bašibaš) thaj **phurdes avri** p-o muj (des avri o àero anøar e parne buke lokhes).

Vokabulàro: del avri baša = kerel baša, vakārel baša

Žanenas kaj...?

- Varvar, anø-e gilā, o than kaj si te phurdes si sikavdo jekhe: komaça, ćhutini sar i kòma xramosardi anø-e parantèze (,)?
- O ćáço phurdipen del oksigèno e godāqe vi o trebutno àero, te inkløn avri e muzikàla baša (k-ašti te gilaves)?

O 1-to khelipen: O rukh anø-i balval

Ker tuqe o falipen, patā tu, kaj tu san jekh rukh!

- Tire punre si e darrinā laćhes pusavde anø-i phuv. Mar anøar punre!
- Tire vasta si e ranika, save vazden pen karing devel. I balval marel thaj e ranika bangāren pen.

• Śirdel i baribalval. Xarne vaxtesθe, i natūra śandārel pes, na maj marel i balval.
Mekh tire vasta pašal o kōrpo, vazde e dume opre kodobor aśtizes tu, maj palal dinglōs tut.
Kana vazdilān tire dume, phurdān o àero andre vaj avri?

O 2-to khelipen: Śudrār o xaćando/ tatārdo ćajo (keren butī anθ-o grùpo)!

San anθ-i truj tire kolegurenća. Keren tumenqe o falipen, kaj si texarin thaj sigāren tumen te aresen k-i škōla. Si te lien e javināqo xaben/ te xan texarināθe, tha' o ćajo si but xaćando.

Svāko anθar tumenθe si te śudrārel o ćajo, kerindoj jekh dīlgo/ lūngo phurdipen andre, thaj maj palal jekh kontrolisardo phurdipen avri e aerosqo, baśindoj dīlgo vrjāma.

O 3-to khelipen: Urāl o lić (keren butī anθ-o grùpo)!

Beś anθ-jekh truj tire kolegurenća!

Lien jekh lić thaj zumaven te inkeren les kabor maj but anθ-o àero, anθ-o maśkar e trujaqo, phurdindoj opral lesθe. Ginen kozom sekūnde aśtisarden te keren les te xurāl.

- Sar phurdindān andre te aves tut àero k-śati te phurdes opral lićesθe?
- Kana phurdindān opral lićesθe, phurdindān andre vaj avri o àero?

Muzikālo khelipen: Putar tiro kan laćhes!

Putar tiro kan laćhes

- palal śunipen -

Anθar e ćhavenqo folklōro

Nakahvipen: o Gheorghe Sarāu, o Rāzvan Ionuț Cālin

Transkripcia: o Neagu Gelu

$\text{♩} = 100$

Pu - tar ti - ro kan la - ćhes___ Te di - khas te a - ra - khes

Kon ti - ro a - nav phen - dās,___ Haj - de phen les zo - ra - les

A
A - ra - khlān, A - ra - khlān, 3a tha - nes - θe bax - ta - lo san!

B
Na ra - khlān, na ra - khlān, beś - te - le, a thar - do san!

Variānta:

Pu-tar ti-ro kan la-ćhes,
Te di-khas, te a-ra-khes

Kas-qo a-nav phen-dem me,
A-ra-kh les, ha-jde!

E xurdorre bešen anθ-jekh pastruj. Anglal lenθe si jekh tikno skamin. O siklārno/ i siklārni phenel o anav jekhe xurdorresqo. Kana kadava prinzarel pesqe pesqo anav, vov si čhutino p-o skaminorro thaj si ašardo (palal o tèsoto e gilāqo). Palal so savorre xurdorre prinzarden penqe anava, palemliel pes o khelipen, tha' akana svāko čhavo si te prinzarel e anava lesqe kolegurenqe.

Phurdipnasqe zumavimata:

Te ašti te gilaves, si te zanes te phurdes o àero. Svāko var kana anglekeres tut te gilaves, aštizes te palemlies jekh anθar e **phurdipnasqe zumavimata**, kaj si dine tele:

phurdipen andre phurdipen avri phurdipen andre phurdipen avri phurdipen andre

I _____ I _____
E _____ E _____
A _____ A _____

Khethanes tire kolegurença, alosar jekhe tradinārnes, savo te del o širdipnasqo signālo thaj gilaven savorre, khethanes, anθ-o kolektivo, o muzikālo kotor dino maj tele. Maren anθar vasta p-e silābe: „-tra, -la, -la”.

Anθ-i klāsa

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptăcia: o Neagu Gelu
palal: o Alexandru Voevidca

$\text{♩} = 80$

Ka - na o si klār - no avel, Kuć mi - rre si - klōv - ne,
Vov si - ka - vel a - men la - čhes Kuć mi - rre si - klōv - ne,
Ame te be - śas sar pe - rel pes, Kuć mi - rre si - klōv - ne
Si te šu - nas les so phe - nel, Kuć mi - rre si - klōv - ne
Tra, la, la, tra, la, la, Sa - rre šu - kar te be - śas
Tra, la, la, tra, la, la, Šu - kar si - klō - vas,
Tra, la, la, tra, la, la, Haj te si - klō - vas.
Tra, la, la, tra, la, la, Haj te si - klō - vas.

Akana beš anθ-i čaći pozicia te gilaves, labārindoj so siklilān, thaj zumav te gilaves palal o šunipen i gili kaj si dini tele:

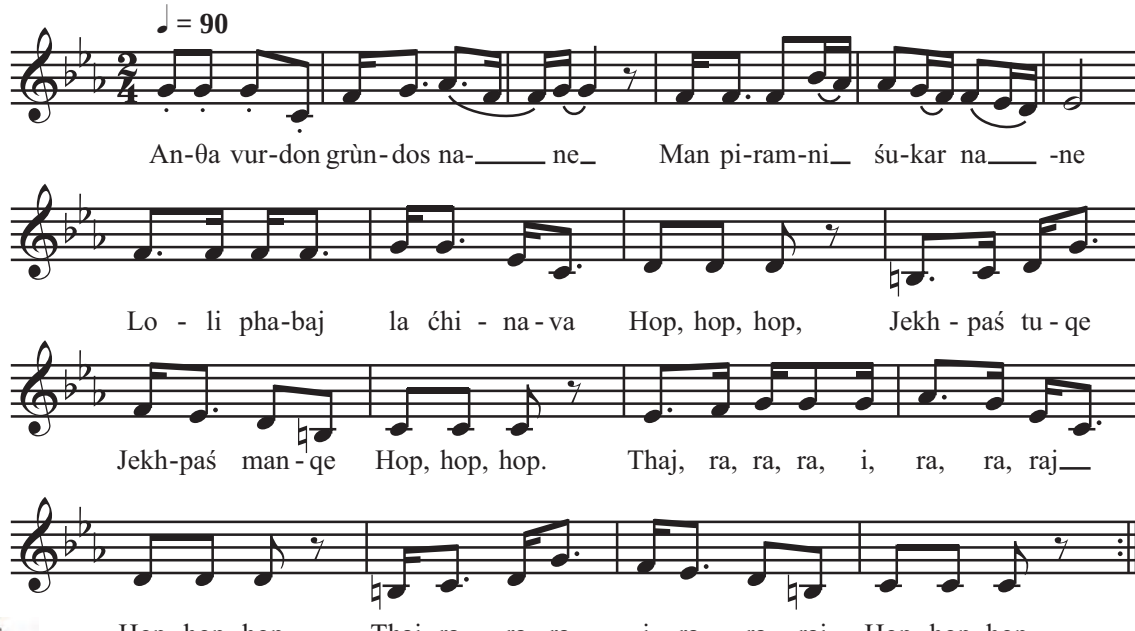
Loli phabaj

- palal šunipen -

Tradicionalo

Transkripcia: o Neagu Gelu

$\text{♩} = 90$

An-θa vur-don grùn-dos na-____ ne_ Man pi-ram-ni_ šu-kar na-____ -ne

Lo - li pha-baj la čhi - na - va Hop, hop, hop, Jekh - paš tu - qe

Jekh-paš man - qe Hop, hop, hop. Thaj, ra, ra, ra, i, ra, ra, raj_

Hop, hop, hop, Thaj, ra, ra, ra, i, ra, ra, raj, Hop, hop, hop

Vakesqe zumavimata:

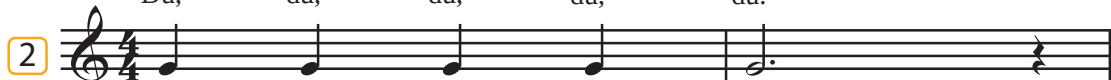
Vakār čačes thaj tatār tuqe tiro vak!

1

Bim, bim, bim, bim, bim.
Bum, bum, bum, bum, bum.
Mi, mi, mi, mi, mi.
Di, di, di, di, di.
Du, du, du, du, du.

2

Mi ma, mi, ma, mi.
Di, da, di, da, di.
Li, la, li, la, li.
Ma, mi, ma, mi, ma.
Da, di, da, di, da.
La, li, la, li, la.

3

Mi mi, mi, mi, mi.
Me, me, me, me, me.
Ma, ma, ma, ma, ma.
Mo, mo, mo, mo, mo.
Mu, mu, mu, mu, mu.

Inkeren godi!

Anθ-o gilavipen si but importànto te avel tut jekh ćaci dikcia, ćaço vakāripen.

Anglal te gilaves jekh muzikàlo kotor si şukar te keres vokalizë.

Vokabulàro:

I dikcia = o ćaço thaj dudalo vakāripen e lavenqo.

E vokalizë = tatāripnasqe zumavimata e vakesqo.

Muzikàlo mìaia:

1. Vakār bi te keres doša! (2-3 dikciaqe zumavimata)

2. Baša kaj nana-i:

Paruv i vokāla „a” e avrāça.
Phen lokhes, palal zorale vakeça,
savo si tiro rezultàto?

Arakh jekh konsonànta thaj vakār lan 5 var
khethanes e vokalença; a, e, i, o, u.

Muzikàlo khelipen: *I ştafëta*

Ker buti anθ-o grùpo! Khethanes tire kolegurença, gilav i sasti gili, kaj si dini tele. Maj palal, alosaren nùmaj e stròfe, kaj o angloivend si sikavdo sar jekh barvalo berşivaxt thaj gilaven savorre, p-o rëndo/ jekh palal avresθe, po jekh vërso anθar lenθe. E vokalizë dena tumen vast te gilaven i gili maj lokhes.

Butārno durmilaj, durmilaj

- palal şunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptăcia: o Neagu Gelu

$\text{♩} = 100$

Bu - tăr - no dur - mi - laj, -laj, dur - mi - laj, dur - mi - laj,
E le - lè - ke ge - le, ge - le Ći maj be - şen p-e khe - ra o -

Thaj an sa - vo - rren - òe di - nă - lo A - vi - lăn pa - lem a -
pre Ći maj be - sen p-e khe - ra o - pre. Ći maj be - şen an - òa

men - òar, A - nin - doj bal - va - lă thaj bri - şin - da.
jekh pun-ro Pu - te - rin - doj pen - qe xo - in - ga.

- Savo si tiro kamlo berşivaxt?
- Sikav les tire kolegurenqe, e żutipnaça jekhe poeziaqo, gilăqo, phenipnasqo vaj garavde lavesqo

Me sem nùma' jekh éhavorro

- palal šunipen -

Mùzika: o Wolfgang Amadeus Mozart

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu

Me sim nù - ma' jekh écha - vo-rro Šu - ka - ro - rro thaj tik - no - rro Xu -
Me sim nù - ma' jekh écha - vo-rro Tha' me éi sem - kòr - ko - rro Si
Me sim nù - ma' jekh écha - vo-rro Thaj daš - tiv ke - rav maj - but Ka -
tav opre lo - ša - lo Thaj me éi sem me ki - no.
man dej thaj da - do - rro Ba - ro sem me rro - mo - rro.
na re - sa - va baro, Da - d!e šaj te vaz - dav tut!

Rekomendàcia:

- Aštizes te areses anθ-jekh koncerturenqi vaj operaqi sala, khethanes e kolegurença, e dadeça thaj e dajaça vaj tire le maj bare phralença, te dikhes jekh spektàkulo an-kaj prezentisarela pes jekh anθar e kreàcie e kompozitorosqo Wolfgang Amadeus Mozart.
- Aštizes te dikhes e televiziaqe progràmurà vaš i klasikani mùzika, te ašunes jekh anθar e muzikàlo butà e bare kompozitorosqe:
 - *I tikni serenàda* vaš i orkèstra e xutipnasqe šelenqi („*Eine kleine Nachtmusik*”);
 - *Àrie* anθar e òpere: „*O biav e Figarosqo*”, „*O drabardo flauto*”;
 - *Kotora anθar verver koncèturà vaš lavùta, piàno, flauto* vaj „*Koncertosqo palemliipen*”, xramosardo kaθar o Leopold Mozart – o dad e Wolfgangosqo.

Žanenas kaj...?

- I mùzika e Himnosqi e Austriaqo si xramosardi kaθar o Wolfgang Amadeus Mozart?
- O Wolfgang Amadeus Mozart utilizisarelas po but o zervo vast?
- Kana sasas les 10-11 berša, o Wolfgang Amadeus Mozart avilāsas jekh but lačo bašavno?

Muzikàlo ašunipen:

- „*E beršivaxta*” kaθar o Antònio Vivaldi.
- Dikh: „*Ian Raiburg – Mire amala, e rroma*” xramosardo anθ-i rumunikani éhib!

Somevaluàcia:

Ker i verifikàcia te dikhes te:

- kerdān na maj zàlaga sar duj éitre line anθar i buti ašundi thaj anθar i buti dikhli;
- kerdān dudale vi saste propozície, kana xalārdān/ sikavdān vi vakārdān palal tire éitre tire kolegurenqe.

Portofoliosqi fiša:

- Palal so gilavdān pašal tire kolègurā i tradicionālo rromani gili „*I loli phabaj*”, zumav te čitres p-o jekh flipo jekh idèa vaj maj but, save aven tuqe anθar kadaja gili.
- Ker čitre te sikaves duj bersivaxta sikavde e muzikaça kaθar o kompozitōro o Antōnio Vivāldi; palal, zumav p-i jekh aver čuço lil te čitres jekh momènto anθar o spektākulo kaj dikhlan aj ašundān les. Sikav tire kolegurenqe e čitre thaj vakār palal lenθe.

Alosaripnasqo drabaripen:

O Wolfgang Amadeus Mozart

(1756 – 1791)

– jekh „čudipnasqo čhavo”–

O Wolfgang Amadeus Mozart biandilo anθ-o fòros Salzburg anθar i Austria, anθ-jekh kher trine etažurenqo, pherdo muzikalone instrumenturença: lavùta, viola, violončèlo, klavečino, hārpa, flauto. Savorrenθar, vov kamlās maj but o klavečino (o pradad e pianosqo), savo falas lesqe sar jekh but bari kolivia, an kaj sasas inkerde verver drabarde čiriklā. Pànda kana sas les trin berša, o Wolfgang vazdelas pes p-o skamin e klavečinosqo pesqe phenāqo, i Maria Anna, thaj bašavelas kodobor bute lošaça k-o kadava instrumènto!

Varvar, rāθe, žalas čordanes anθar o sovthan, vazdelas pes kaj klavečino thaj kerelas gilā kadja sar falas lesqe kaj si te avel i mùzika e dolalināqe gilēnqi. Kana sas les panž berša, vov astardās te bašavel menuèturā. Šove beršenθe, bašavelas but lokhes k-o piāno vi k-o violončèlo, kadā, pesqo dad vi pesqi daj ingerden les anglal varesave bare personalitèturā te sikaven lenqe o bimajdikhlo talènto penqo čhavenqo.

Kadā, kana si les šov berša, o W. A. Mozart telārel anθ-jekh turniro te del koncèrturā anθ-e verver fòrurā, aresinsoj, k-o agor, k-i Viena, o šerutno fòros e Austriaqo. Anθ-o kadava fòros vov kerel pes prinžardo anθar pesqo bibisterdo koncèrto k-o klavečino, savo sas bašavdo lesθar k-e Thagaresqo Imperiālo Khervaz, kaj e manuša phendine kaj vov si jekh „čudipnasqo čhavo”. O baro baxtagor/ sukcèso kaj sas les kerdās pesqe dades – le Leopold-os le Mozartosqo – te organizisarel po dur jekh sèria e phirimatenqi anθ-e bare evroputne fòrurā.

Kana sas les dešuduj berša, o W. A. Mozart xamosardās jekh operèta, savi sas sikavdi bare baxtagoreça k-i Viena. Duj berša maj palal, vov xamosardās jekh opèra, kaj sas reprezentisardi anθ-i Itàlia. E idèe „avenas” lesθe maj anglal te kerel šov berša, thaj, anθar kodoja, anθa lesqo xarno živipen xamosardās maj but sar 600 muzikālo butēnqe.

Savorre thanenθe, o tikno Mozart čudilās e šunalen pesqe bašavipnaça thaj kreaciaça. Vov aštizelas te bašavel, te komponisarel „p-o than” bi te ačhavel pes duj çasurā. Inkerelas kodobor lokhes anθ-i godī i mùzika, kaj ame phares aštizas te žanas sar. I mùzika kerdi kaθar o Wolfgang Amadeus Mozart si but lošali thaj pherel e lošaça e ile le manušenqe, save ašunen la.

Vokabulàro:

O menuèto = jekh selikano, graciòzo francuzikano khelipen; i melòdia palal savi kerel pes kadava khelipen.

I simfonia = xamosaripen, savo si les trin vaj štar riga thaj si bašavdo kaθar bare grùpurā e bašavnenqe.

1.4. Evaluàcia

1. Xramosar o gin e imaginaço thaj e gilavipnasqo tipo!

1

Kolektivo (o kòro)

2

Grùpo (vokàlo grùpo)

3

Individuàlo (gilavno)

2. O Xarkumàri p-o grast kaθar e Thagaresi Avlin bisterdàs sar te gilavel lokhes jekh gili. De les vast, sikavindoj e çaçe gilavipnasqe pozície!
Ker i transkripçia e ginenqi vaš svàki imàgina.

1

P-e punre

2

Bešindoj
xulisto

3

Bešindoj zinzårdo

4

Bešindoj k-i
sìnia

5

Bešindoj p-o
skamin

3. Akana, zandoj so si te keres te gilaves çaçes, xramosar e çaçe variànte!

a) Phurdav andre p-o nakh thaj avri p-o muj.

b) Vakårav çaçes e baša.

c) Si man jekh çaçi gilavipnasqi pozícia.

d) Gilavav zorale vakeça.

Dikh sar te keres tuqe i evaluàcia!	1	2	3
<i>But şukar</i>	3 tipurà	3 pozície	3 variànte
<i>Şukar</i>	2 tipurà	2 pozície	2 variànte
<i>Dòsta/ Aresutnes</i>	1 tipo	1 pozícia	1 variànta

O 2-to jekhipen: I màgia e Thagaripnasqi e muzikaqo

Andera/ Koncinùtură

- O korporàlo thaj instrumentàlo maripen
- E muzikàla khelnorre
- I orkèstra e khelnorrenqi
- Evaluàcia

E specifika dikhle šajnimata:

1.3. I somrelàcia e notenqe učimatenqi e muzikalone notaciaça.

- Tume khelena verver khelimata, e muzikalone bašença

- e muzikàla nòte, kaθar do_1 k-i do_2 , avena reprezentisarde p-e lilorre, kaj avena thovdine p-o portativo, k-i kali phal, anθ-e učipnasqi òrdina kadalenqi;
- tume kerena siklòvnenqe grùpură, kaj te reprezentisaren e muzikàla baša, thaj maj palal kerena pen verver muzikàla khelimata.
- tume šunena verver gilă thaj zumavena te gilaven e gilă palal o šunipen:

- biphare gilă, e dikhipnaça karing i dirècia e učimatenqi;
- biphare gilă, e dikhipnaça karing e diferènçe maškar e vaxta;
- gilavena varesave xarne kotora anθar e šunde gilă.

2.1. O individuàlo/ zenutno gilavipen, anθ-e tikne grùpură, anθ-o kolektivo, phandindoj varesave zalăripnasqe elemèntură thaj o instrumentàlo/ bašavipnasqo akompaniamènto.

- tume gilavena verver gilă thaj muzikàla khelimata;
- anθ-o kolektivo, anθ-e tikne grùpură thaj individuàlo;
- zumavena te inkeren o ritmo zalărimatença le korposqe – marimata anθar vasta, anθar punre vi malavipen e najenqo;
- zumavena te labăren muzikàla khelnorre, khethanes e gilavipnaça;

3.1. O sikavipen e reakcienqo, e emocienqo, e xatărimatenqo dine e muzikalone kotorenθar.

- Tume gilavena:
- sikavindoj bilavenqo sar bašavel pes k-e verver muzikàla instrumèntură;
- živindoj emòcie save sine specifika e muzikalone kotoresqe.

2.1. O korporàlo thaj instrumentàlo maripen

Kana sas laqo biandipnasqo dīves, *i Thagarnōrri e Thagaripnasqi e Muzikaqo* xatārdās pes mišto laqe amalença k-o Khervaz, k-o Palàto! Khethanes line kotor, k-o agor e nakhavipnasqo, k-o *Khelipen e Muzikaqo*, jekh khelipen pherdo lošaça vi šukare gilënça, kaj, xatārel pes, *i Thagarnōrri e Thagaripnasqi e Muzikaqo* kheldās maj šukar aj, kana e amala marenas anθar vasta, voj sas akhardi te sikavel laqe muzikàla šajnimata thaj sas rugisardi, akhardi te gilavel jekh gili.

I Thagarnōrri e Thagaripnasqi e Muzikaqo na bešlās te godīsarel pes but, tha' thovdās jekh kondicia, kaj savorre kaj si kothe te lien kotor k-o laqo gilavipen; but anθar lenθe na xatārde so mangel, zi kana na asunde i anglutni stròfa e gilāqi. Dikhen tele i gilavdi gili:

Te živel pes lošales

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Transkripčia: o Neagu Gelu
Anθar e čhavorrenqo folklóro

Te ži - vel pes lo - ša- les mar kad - ja: Te ži - vel pes lo - ša-
— les mar kad - ja: Te ži - vel pes lo - ša - les A - sa jekh a - vre-sθe
la - čes Te ži - vel pes lo - ša - les, šu - kar si!

I gili avela gilavdi jekhe thanesθe (khethanes) miškimatença vi marimatença, save sine mangle e versurenθar. Kadja, e čhave – dikhindoj p-o portativo e gineça 2 (vaš o rìtmo!) – kana dikhen e lava:

- „Mar kadja!”, maren vastenθar duje varenθar;
- „Mar kadja!”, maren e koça/ čanga e vastença duje varenθar;
- „Ušt kadja!”, maren e punrenθar duje varenθar;
- „Šukar si!”, ker palem savorre kodola marimata, jekh palal avresθe, palal čingarde: „Šukar si!”.
- Šaj te oven kerde vi aver marimata/ daba vaj miškimata p-o dino rìtmo!
- Palal so šunde i gili gilavdi kaθar *I Thagarnōrri e Thagaripnasqi e Muzikaqo* ašti te phenen palal/ anθar i gili, kaj si jekh muzikàlo khelipen. Sosθar?

Muzikàlo mìaia: *I truj e lošaqi*

Keren buti gruposθe! Khethanes tire kolegurença, keren jekh truj thaj gilaven e lošaça i gili gilavdi kaθar *i Thagarnōrri e Thagaripnasqi e Muzikaqo*. Maren anθar vasta, anθar punre, phiren k-i zervi rig thaj k-i čači rig; thaj, k-ašti te avel maj but lošalipen, ašti te maren e vastença anθ-e koça, te malaven e naja, te maren anθar khura vaj te keren aver zalărimata/ miškimata e korposqe...

Ker buti kòrkorro! Palemxramosar e gina le ilustracienqe! Rangăr e rangăça „**zèleno**” o štarrigalo e gineça kaj si vaš o korporàlo maripen/ i korporàlo perkùcia, thaj - vaš e bašavipnasqi perkùcia alosar savi rang manges tu!

Akana si durmilaj, va!

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Transkripcia: o Neagu Gelu
palal: o Grigore Teodosiu

A - ka - na, si dur-mi - laj, — va! I čar p-i va - zi si šu - kar,
E pa - tri - nă an-θar veš, va! A ka - na, si dur-mi - laj, — va!

I Truj

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Transkripcia: o Neagu Gelu
Anθar e čhavorrenqo folklōro

♩ = 100

Sar a - ma - ri truj šu - kar Te ke - ras la zal lo khes E vas - to - rren -
Ka - na phe - nav p - o than te be - šen Man - θe te di - khen E vas - to - rren

θar li - en K - i ča - čí rig bol - den tu - men. La, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la,
θar li - en K - i zer - vi rig bol - den tu - men. La, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la,

la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la,
la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la, la,

2.2. E muzikàla khelnorre

Inkeren godî!

E muzikàla khelnorre vastden tut te laçhares tiri imaginàcia, tiri keripnasqo şajnipen; von si vestäripnasqe, açarären tut e muzikalone başeça. Von arakhen pen anða-jekh verver gàma. Puçhlân tut, varekana, sar inklisle e muzikàla khelnorre?

E arheològurâ phenen kaj anθ-e prapurane fòrurâ thaj tèmple sas arakhle objèkturâ kerde anθar barr vaj kòkalo, save kerenas muzikàla başa, thaj kadala si anθar le maj purane vaxta e historiaqe, zandoj pes vi kadja, kaj o jekhto muzikàlo instrumènto sas arakhlo anθ-i Mesopotàmia thaj si kerdo anθar jekh zivutresqo kòkalo.

Muzikàlo mîsia:

1. Khelipen: *Te zivel pes loşales*

Gilav i gili „*Te zivel pes loşales*”, paruvindoj e marimata anθar vasta vi anθar punre e başença kerde e muzikalone khelnorrenθar.

2. Khelipen: *I klàsa e muzikalone khelnorrenqi*

Rode trujal tuθe objèkturâ, kaj şaj te avenas paruvde anθ-e muzikàla khelnorre.

K-aşti te keres başa, sar khelesas tut e tuşnâça/ vojagaça panşsqi, e rangenqe şulavòrrâça vaj jekhe angarnenqe moxtonorreça, kadja te inklòn başa?

3. Khelipen: *Maras i Tòba thaj o Trinrigalo*

Keren butî gruposθe! Laçharen e klasaqi sàla, kadâ k-aşti te açhel jekh vesto than dòsta baro p-o dîlgipen, maj palal keren duj grupe opre-tele barabar. Vakären zorales svàko silàba anθar e vèrsurâ:

*Ma-ras i Tò-ba vi o Trin-ri-ga-lo,
Thaj tu-me in-ke-ren la-ches o vak.*

Kana vakären e vèrsură/ satara, jekh grùpa zala karing o agor e klasaço, e barabare phirdença, marindoj e *tikne tòbe*, thaj i kolaver grùpa zala anθ-o mamujutno sènso, sa kadă e barabare phirdença, marindoj k-o *trinrigalo* vaj k-e/ anθa miazutne obijèktură (kudunörră, akhora kişajeça/ marakas, tâlgere thaj aver).

Vokabulàro:

- *muzikàlo šajnipen* - i karakteristika e manuśesqi te kerel muzikàla aktivimata;
- *i stròfa/ i stròfa e gilăqi* - thovipen anθ-o grùpo e satarenqo/ e versurenqo jekhe poeziaqe/ jekhe gilăqe;
- *o trinrigalo* - muzikàlo instrumènto
- *i òpera* - artistikani/ muzikàlo kreàcia
- *o arheològo* - o specialisto anθ-o rodipen e historikane nakhipnasqo e manuśipnasqo
- *o koncèrto* - jekh muzikàlo kompozìcia
- *inkerel o baś* = kerel o muzikàlo baśavipen (jekhe gilăqo)

I Trompèta thaj i tòba

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu
palal: o Petre Țipordei

♩ = 100 mf

Ta, ta, ta, ta, ta, ta, Ka-na i trom - pè - ta ba - śel: ta, ta, ta, ta, ta, ta,
Ta, ta, ta, ta, ta, ta, Te  as ame_ la_ - ches: ta, ta, ta, ta, ta, ta,

E xur-do-rre ki-den pen... I bari t  - ba ma - ren: bum, bum, bum!
Thaj te ba - śa - vas lo - śa - les. I bari t  - ba ma - ren: bum, bum, bum!

Vi i tik - ni t  - ba: bum, bum, bum, bum, bum! bum!
Vi i tik - ni t  - ba: bum, bum, bum, bum, bum! bum!

Rekomendàcia:

Anθ-e marśaço t mpo, e xurdorre zan palal o r tmo, jekh po jekh, anθ-i kol na. Kerena pen imit cia kadalenqi: o baśavipen k-i trompèta, e marimata anθ-i bari t ba thaj anθ-i tikni t ba.

 anenas kaj...?

- E t be sas arakhle i jekhto var anθ-e afrikane tr bură, thaj sasas len verver f rme, barimata thaj vi verver lab rimata.
- E afrikane t be sasas utilizisarde te „vak ren”, te traden/ te bičhalen k-e bare durimata ba a aj lenqo r tmo isindoj jekh „bivak rdi”  hib.

2.3. I orkèstra e khelnorrenqi

E basávne

- palal sunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu

palal: o Grigore Teodosiu

♩ = 80

Ame — sam ba - šav - ne ves - te, Kaj ba - ša - ven šu - kar Ame — sam ba - šav -

ne ves - te, Kaj ba - ša - ven šu - kar Ame k-i la - vù - ta ba - ša - vas I la - vù - ta ke -
 Ame k-i trom-pè - ta ba - ša - vas I trom-pè - ta ke -
 Ame k-i tò — -ba ba - ša - vas I tò — -ba ke -
 Ame k-i ku - du - ni ba - ša - vas I ku - du - ni ke -

rel kad - ja: I la - vù - ta ba - ša - vas I la - vù - ta ke - rel kad - ja:
 rel kad - ja: I trom-pè - ta ba - ša - vas I trom-pè - ta ke - rel kad - ja:
 rel kad - ja: I tò — -ba ba - ša - vas I tò — -ba ke - rel kad - ja:
 rel kad - ja: I ku - du - ni ba - ša - vas I ku - du - ni ke - rel kad - ja:

tim, tim, tim, tim, tim, tim, tim, tim, tim, tim, tim, tim,
 ta, ta, ta, ta, ta, ta, ta, ta, ta, ta, ta, ta,
 bum, bum, bum, bum, bum, bum, bum, bum, bum, bum, bum, bum,
 kling, kling, kling, kling, kling, kling, kling, kling, kling, kling, kling, kling,

tim, tim, tim, tim, tim, tim, tim, tim, tim, tim, tim, tim.
 ta, ta, ta, ta, ta, ta, ta, ta, ta, ta, ta, ta.
 bum, bum, bum, bum, bum, bum, bum, bum, bum, bum, bum, bum.
 kling, kling, kling, kling, kling, kling, kling, kling, kling, kling, kling, kling.

Inkeren godi!

I orkèstra si jekh baro grùpo bašavnenqo, save bašaven khethanes jekh muzikàlo kreàcia k-e verver muzikàla instrumentură. I orkèstra si tradini kaθar jekh **tradinărno/ dirigènto**.

Rekomendàcia:

Dikh e zivde çitre „*E aristokratikane bilâ*” thaj xramosar save muzikàla instrumèturâ prinzardân! Savo si o kamlo instrumènto e Berliozosqo?

Garavdo lav:

Si les pipèri maškar danda,
Inkalavel šukar baša
Vi te zanen: anθar sastri vov na-i!

Muzikàlo šunipen:

Ašunen „*O Petrikā thaj o ruv*” kaθar o Sergei Prokofiev.

Somevaluàcia:

Ker i verifikàcia te/ kana:

- Kerdān godāverale vi saste propozície, kana sikavdān o maj kamlo tiro khelnorro!
- Xramosardān jekh garavdo lav e rimaça!
- Ćitrisardān o kamlo khelnorro!

Portofoliosqi fiša:

- Zumav te ćitres p-i jekh ćitripnasqo lil tiro o maj kamlo muzikàlo khelnorro!
- Ker jekh garavdo lav palal kadava khelnorro!
- Ker jekh *prezentaciaqi fiša* le maj kamle muzikalone khelnorresqi!

Alosaripnasqo drabaripen:

O Taràfo¹ si jekh muzikàlo formàcia, kerdì anθar jekh tikno grùpo e bašavnenqo (kaθar 3 zi k-e 8), savo bašavel bašavipnasqi vaj selikani/ gavutni mùzika. Von utilizisaren, generalosθe, instrumenturà e sastrutne kordença vi, khethanes lença, maj lien, açaral, jekh instrumento specifiko e folklorikane zonaqo. Anθ-i Muntènia thaj i Oltènia: i kòbza thaj o cambàlo, anθ-i Moldòva: i trompèta thaj i duruvli, anθ-o Banàto: o taragòto, anθ-i Transilvànìa: o klarinètò, anθ-o Maramùres: i gitàra e 2-3-e kordença, anavàrdi bićaćes *i zòngora*, kodolesqe o lav si les o mandaipen e *pianosqo* anθ-i magàrikani ćhib.

O Taràfo anθar Mavrodin, Teleorman – ka-o maškar e XX-tone šeliberšesqo

O Taràfo le phralenqo Gòre pašal i bari gilavni, i Romika le Pućànuosqi – ka-o maškar e XX-tone šeliberšesqo

I orkèstra e selikane/ gavutne muzikaqi, avere rigaθe, si kerdì anθar but muzikàla instrumenturà, savenθar, sa vrjama, si kodola anθar i fàmilia e instrumenturenqi e kordença thaj tulungoça, palal - o cambàlo, o nàjo, i duruvlòrri, o pišotalo/ o akordiòno, i kòbza, o ćimpòjo, thaj, varvar, i trompèta vi o taragòto. Orso selikani orkèstra si lan vi gilavne, vi bašavne, thaj, varvar, kadala bašavenk-e “xoxavne”

instrumenturà, sar: e ćaràqo thavorro, i kòza e mesteakānosqi, e mačhesqo sòlzo, i patrin thaj aver. Pašal kadava tipo e orkestraqo maj arakhas orkèstre anθar šoldariença/ duruvlāriença, e vuštòrrēnça, e kobzença thaj aver.

¹ <https://ro.wikipedia.org/wiki/Tarafo>.

O Taràfo e Viktorsego le Predeskuosqo kaθar o maškar e XX-tone šeliberšesqo

2.4. Evaluàcia

1. Save anθar e khelnorre sikavde maj tele ašti te aven anavārde *muzikàla khelnorre*?

a) o triànglo/ trinrigalo porăça b) i tòba

c) o elektrikano trenorro

d) i kastanièta

2. Xramosar o telutno tabèlo thaj pher les e gineça e imaginao kaj zal vaś svàko maripnasqo tìpo.

1	2
korporàlo	instrumentàlo

I 1-to imàgina

I 2-to imàgina

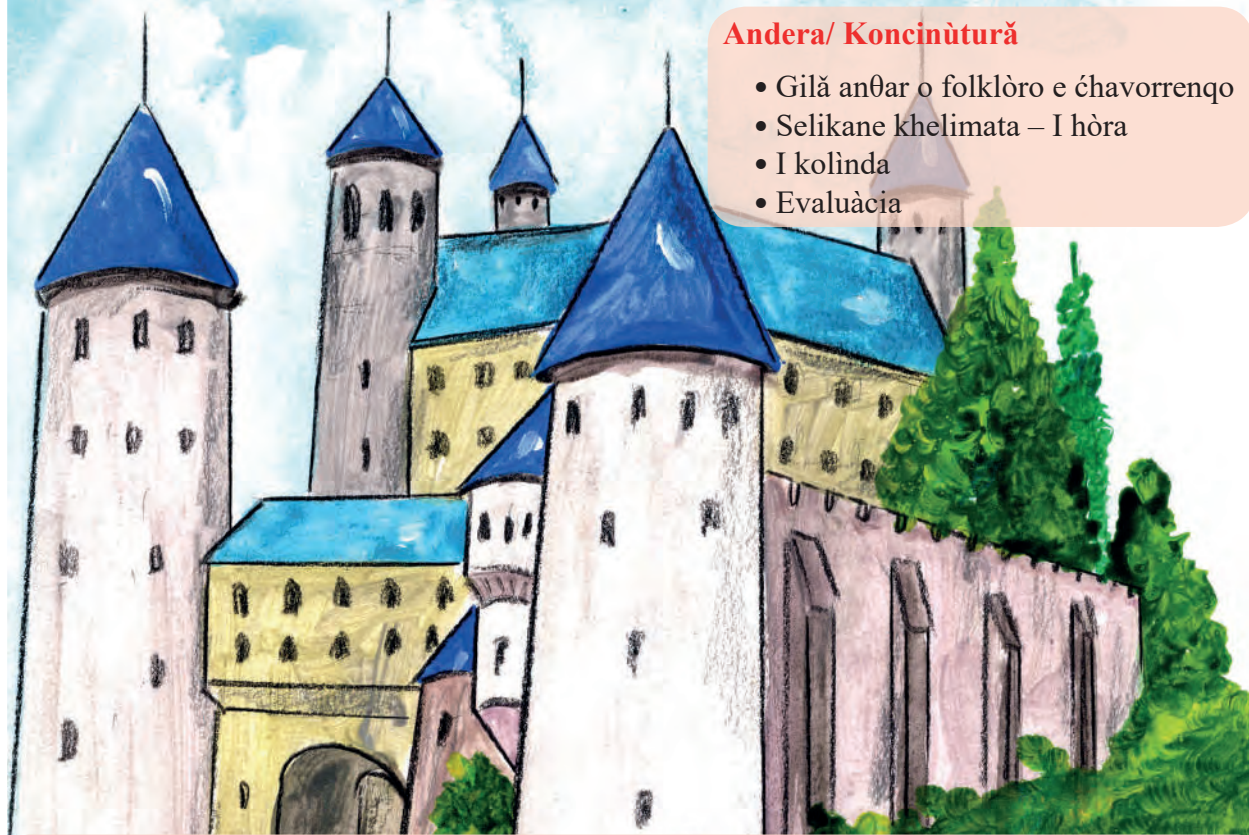
I 3-to imàgina

3. De trin misala e korporalone maripnasqe, aver sar kodola dìne anglal.

Sar te keres tiri evaluàcia:	1	2	3
<i>But šukar</i>	3 variànte	3 imàgine	3 misala
<i>Šukar</i>	2 variànte	2 imàgine	2 misala
<i>Dòsta</i>	1 variànta	1 imàgina	1 misal

O 3-to jekhipen: Loşalipen vi vestipen anθ-o Thagaripen e muzikaqo

Andera/ Koncinùtură

- Gilă anθar o folklòro e çhavorrenqo
- Selikane khelimata – I hòra
- I kolinda
- Evaluàcia

E specifika şajnimata, save si dikhipnasqe:

1.1. O aşunipen vi o siklòvipen nesave gilenqo anθar o folklòro e xurdorrenqo, kolinde, nesave lokhe butênqo anθar o kulturàlo patrimonio/ barvalipen, e dikhipnaça e nesave diferencenqo.

- tume aşunena vi siklòvena, anθar o dikhipen e diferencenqo maşkar muzikàla çhanda:

- gilă anθar o folklòro e xurdorrenqo;
- gilă anθar o tradicionàlo muzikàlo folklòro - kolinde;
- gilă anθar o muzikàlo folklòro – khelimata thaj selikane khelimata.

1.2. O arakhipen e uçipnasqe thaj e vaxtesqe diferencenqo maşkar başa, anθ-o aşunipen nesave muzikalone kotorenqo.

- tume aşunena muzikàla kotora thaj prinzarena lùnga/ dila vaj e xarne başa:

- gilă tikne pharipnasqe, dikhindoj karing i dirècia e uçimatenqi;
- gilă tikne pharipnasqe, dikhindoj karing e diference anθar vaxta.

3.2. O sikavipen anθar korporàla zalărimata/ mişkimata e nesave muzikalone butênqo/ kotorenqo.

- tume prinzarena vi khelena:

- verver selikane khelimata, anθ-o grùpo vaj p-e zute;
- veste khelimata p-e verver muzikàla kotora.

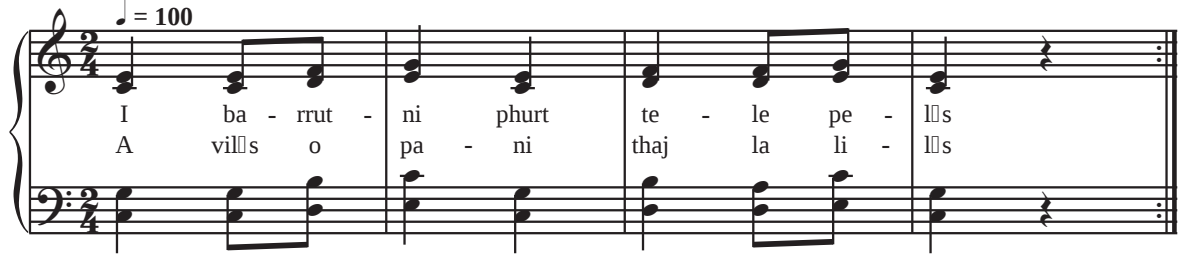
3.1. Gilă anθar o folklòro e čhavorrenqo

I barrutni phurt

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Transkripčia: o Neagu Gelu
Anθar e čhavorrenqo folklòro

Inkeren godī!

O muzikàlo kotor „*I barrutni phurt*” kerel rig anθar o folklòro le čhavorrenqo.

E gilă, save sine anθar o folklòro le čhavorrenqo, si len jekh puranipen but baro thaj sine kerde astarindoj vi kaθar natūra, vi kaθar o živipen e votanēnqo, e rukhenqo aj e živutrenqo, tha’ vi anθar o živipen e manušenqo. Von si kerde le čhavorrenθar.

Rekomendàcia:

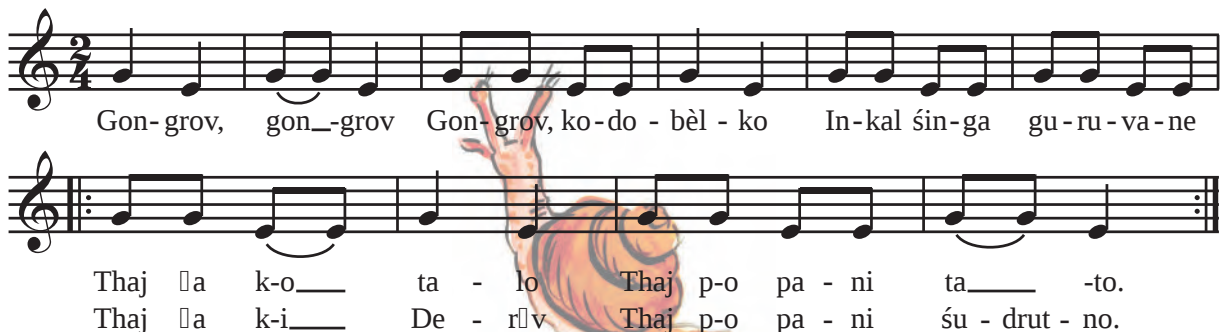
Zumaven te siklòven i melòdia la gilăqi „*I barrutni phurt*”, gilavdi e siklărnesθar kaj piàno (i elektronikani òrga vaj jekh aver muzikàlo instrumènto).

Gongrov, gongrov

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Transkripčia: o Neagu Gelu
Anθar e čhavorrenqo folklòro

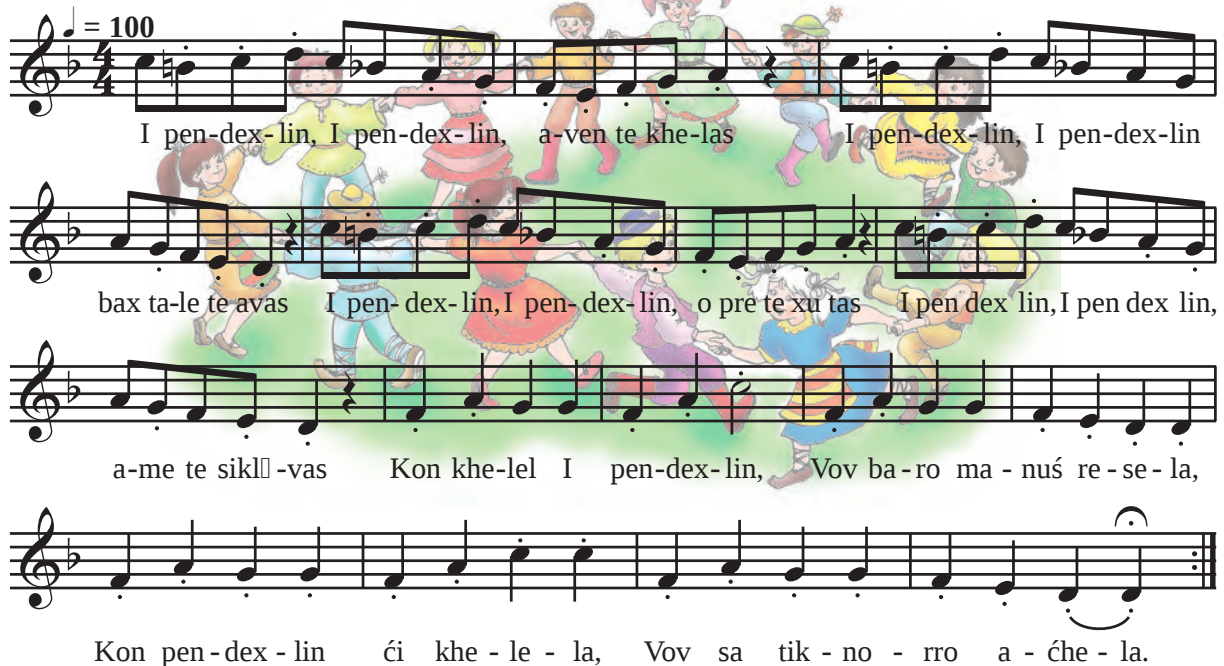
Thaj ̥a k-o___ ta - lo Thaj p-o pa - ni ta___ -to.
Thaj ̥a k-i___ De - r̥v Thaj p-o pa - ni šu - drut - no.

I pendexlin

- palal šunipen -

Transkripcia: o Neagu Gelu
Anθar e čavorrenqo folklòro

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

I pen-dex-lin, I pen-dex-lin, a-ven te khe-las I pen-dex-lin, I pen-dex-lin
bax ta-le te avas I pen-dex-lin, I pen-dex-lin, o pre te xu tas I pen dex lin, I pen dex lin,
a-me te sikl -vas Kon khe-lel I pen-dex-lin, Vov ba-ro ma - nuš re-se-la,
Kon pen-dex - lin ċi khe - le - la, Vov sa tik - no - rro a - ċhe - la.

Vokabulàro:

O folklòro = o savoripen/ o butipen e artistikane, literarone, muzikalone vi plastikone kreacienqo th.a., o butipen le selikane ačarenqo vi le tradicienqo jekhe themesqe vaj jekhe regionosqe.

Muzikàlo khelipen:

O khelipen thavdel pes kobor vrjàma kamen e čhave. O gin e čavorrenqo, save lien rig kaj khelipen, si te avel jekh gin kaj ašti te avel dino dujenθe; e čhave astaren o khelipen, zaindoj vi gilavindoj palal e maršesqo ritmo. Kaj o astaripen e dujtone strofaqo, o jekhto vi o dujto čhavo thon pen muj mujesθe, astaren penqe pe daxne/ ċaće vasta thaj vazden len, kerindoj jekh phurtàqo àrko. Telal e phurtàqo àrko, savo vazdàs pes, nakhen e savorre čhave. Palal so nakhena telal e phurtàqo àrko vaj telal e phurtàqe àrkură kerde zi lenθe, e čhave vazdena – duj po duj – aver phurtàqe àrkură.

Palal so nakhlo o palutno čhavo telal i phurt, kodola duj čhave, save kerde o jekhto phurtàqo àrko putren penqe e vasta thaj aven anθre, rendosθe, – palal sar sas kaj o astaripen e khelipnasqo – k-ašti te nakhen vi von telal phurt.

Po dur, savorre phurtàqe àrkură peraven pen palal i ordina sar von sas vazdinde, thaj kaj o kolaver kan e phurtàqo vazden pen – jekh po jekh – aver phurtàqe àrkură.

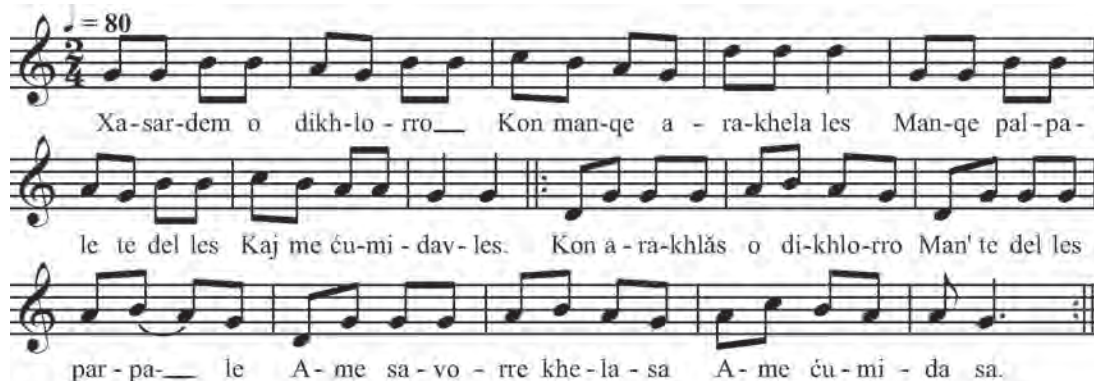
O agordinipen e khelipnasqo kerel pes e čhavença arakhle/ thovde rendosθe, zaindoj vi gilavindoj, sar ka-o astaripen e khelipnasqo. Kodolesqe, kaj o astaripen e khelipnasqo, o čhavo anθar o šero e rendosqo astarel pes te kerel jekh sa kodova rèndo, e saveça agorisarel pes o khelipen.

Gilaven „Xasardem jekh dikhlorro”!

Dikhlorro - palal šunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Transkripția: o Neagu Gelu
Anθar e čhavorenqo folkloro

Muzikàlo khelipen: „O dikhlorro”

Gilaven „Xasardem jekh dikhlorro”? Kana gilaven i gili, bešen p-e skamina trujesθe vi garaven o dikhlorro/ o khosnorro, nakhindoj les kaθar jekh kaj o aver. Numa’ jekh kòrkorro čhavo ačhel punrenθe thaj vov si te arakhel/ te phenel kaj si garavdo o khosnorro. Arakhindoj pes o khosnorro, o čhavo kaj savesθe sas arakhlo o khosnorro kerela rolesqo paruvipen e čhaveça ačhilo punrenθe zi akana.

Khelipnasqi variànta:

Khelel pes po xanci/ po zàla štare čhavença. Si te avel tut jekh khosnorro/ dikhlorro. E čhave bešen trujesθe, thaj jekh – bešindoj avrål trujesθe – jekhe khosnorreça vaj jekhe pištirieça zal pesqe trujal/ del truj vi gilavel. Palal so sas gilavdi i gilòrri, e čhave – save inkerenas pen vastenθar – phanden e jakha vi kodova kaj bešelās avrål o truj thol o khosnorro pala-e zenā jekhe čhavesqe. Palal, e kolaver čhave putaren e jakha thaj svàko lenθar dikhela pes palal pesqe zenā. Kodoles saves si les o khosnorro si te čumidel p-o muj le kodoles kaj si avrål o truj. Kodova e savesθe reslo o khosnorro paruvela le anglutne čhaves, avrål o truj, thaj sa kadja maj dur zi kaj o agordinipen e khelipnasqo.

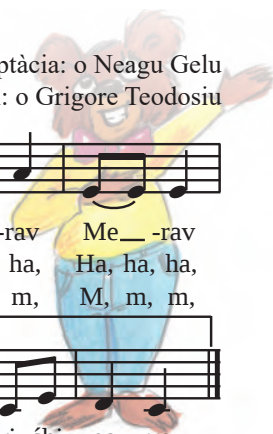
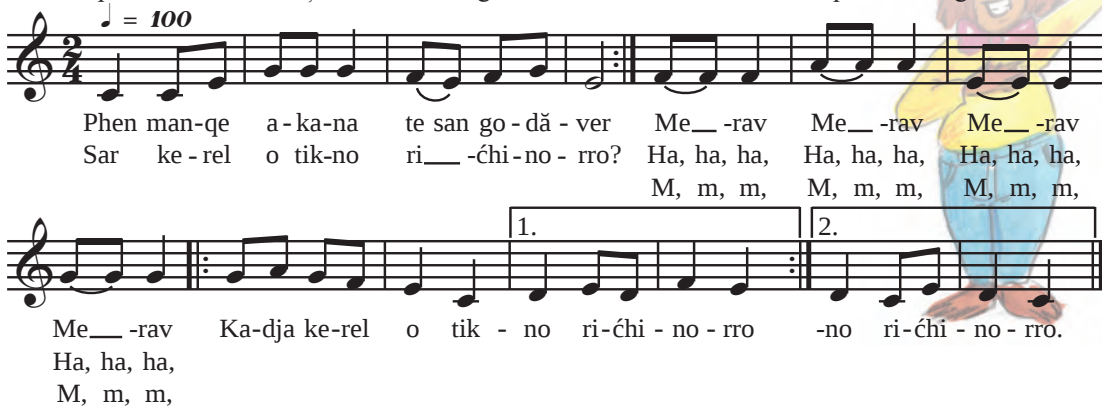

Muzikàlo misia: I gili „O rričhinorro” (anθar gilā le čhavorenqe)

O ričhinorro - palal šunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu
palal: o Grigore Teodosiu

1. Gilaven i gili „*O rrićhinorro*”!
2. Xulaven tumen anθ-e duj grupe vi gilaven, kadja: i 1-to grupa le anglutne duj vèrsurà, thaj i 2-to grupa e kolaver duj vèrsurà, kaj maj si anθar kodoja stròfa, palal paruvèn i òrdina!
3. Gilaven i gili „*O rrićhinorro*”! vi - thovindoj le maj pherasutne tumare amales – den tume, pherasutne čandesθe, o „amboldipen” e rrićhinorresqo.

Kreaciaqi butīlin:

1. Patān kaj ašti te paruvās o maškaralo/ šerutno personāžo e gilāqo „*O rrićhinorro*”!, avere zivutreça? Savo te ovel kadava? Te zumavas e „*Krikrāleça*”, palal vi e Šošojeça!
Savo/ kaj si o maj šukar alosaripen?

Zumaven p-i jekh citripnasqo lil te keren jekh imàgina e variantaç/ e alosaripnaça kaj čajlile tumen po but!

2. Lien jekh papiri/ jekh lil thaj dujaren/ patāren les k-o paš palal o buxlāripen. Palal, čhin p-o lunzipen e dujaripnasqo. Dujar/ Patār maj dur e lilesqo kotor zi kana keres jekh evantàjo. Čitrār p-i jekh anθar riga jekh figūra čhavesqi vaj čhajaqi. Čhin palal o citrārdi/ xramosardi figūra, palal rangār svàko figūra. Kide klejoça/ klejar o jekhtho vi o palutno personāžo anθar kodola formisarde. Akana, o khelipen, i hòra, si kaj agor!

Muzikàlo khelipen: *Marav anθar vasta*

Marav anθar vasta

- palal šunipen -

Adaptàcia: o Neagu Gelu

palal: o Grigore Teodosiu

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Ma-rav an θar vas- ta, vas- ta: klap, klap, klap, an-θar pun-re: trap, trap, trap.
Haj k-i ça-ći rig- a- ja- kha: klap, klap, klap, an-θar pun-re: trap, trap, trap.

Bol - das a - men, bol- das Thaj i hò - ra ame šir - das
Bol - das a - men, bol - das a - men, Sa - vò - rre sam lo - ša - le.

E xurdorre gilaven thaj keren e zalārimata sikavde kaθar o tèksto.

K-e lava:

- „Klap, klap, klap”, maren anθar vasta trin var thaj achen p-o than;
- „Trap, trap, trap”, maren anθar punre trin var thaj achen p-o than;
- „Boldas amen, boldas amen”, e xurdorre bolden pen p-o than;
- „Haj anθ-i hòra te khelas”, e xurdorre den penqe e vasta jekh avresθe;
- „Haj k-i çaći rig ajakha”, e xurdorre zan trin phirda k-i çaći rig thaj maj palal maren trin var anθar punre;
- „K-i zervi rig ajakha”, palemlien pen sajekh zalārimata k-i zervi rig;
- „Boldas amen, boldas amen”, e xurdorre bolden pen p-o than;
- „Savorre sam lošale”, von maren anθar vasta.

Palal so siklile i melodia vi o tèksto e khelipnasqo, e çhave gilaven vi keren e miškimata sikavde kaθar kodova tèksto. Kadja, kaj e lava: „*Trap, trap, trap*”, von maren trine varenθar anθar punre θaj açhaven pen.

Kaj e lava: „*Vi khelipnasθe astaras amen*”, e çhave den penqe o vast.

Kaj e lava: „*Hai daxnesθe, dikh, kadja*”, e çhave zan karing i daxni rig normalone phirdença, inkerindoj pen vastenθar.

Kaj e lava: „*Vi zervesθe sa kadja*”, e çhave zan karing i zervi rig.

Kaj e lava: „*Boldas amen, pal' boldas amen*”, e çhave bolden pen thanesθe.

Kaj e lava: „*Vi savorrença lošaras amen*”, marel pes anθar pâlme/ vastorre.

Kodova kaj vazdel o khelipen liel aktivo rig, gilavindoj vi kerindoj e miškimata khethanes le çhavença.

Variànta:

E çhave, bešindoj trujesθe, p-o than, maren anθar vastorre, keren phird p-o than (zervo - daxno/ çáço, zervo), vasta kaj maškar (k-e beça) θaj boldipen thanesθe; palal, astarde vastenθar, keren phird angle karing o andrutnipen e trujesqo 1, 2, 3, maripen p-o jekh punro (4) θaj mamujutnes (palal) sa kadja 1, 2, 3, maripen e kolavre punrença. Astarel pes karing i daxni rig sade phirdença, jekhe maripnaça p-o palutno vaxt θaj palal zervesθe, sa kadja. Palemliel pes o boldipen e vastença k-e beça (kaj maškar), palal lien pen vastesθar, kerel pes jekh phird angle karing o andrutnipen e trujesqo vi palpale, trujesθe.

Muzikàlo šunipen:

O Krikràlo. <https://www.youtube.com/watch?v=UEHXTG0tYX8>

Rekomendàcia:

Zumaven te anen tumenqe godì kozom po but anθar e khelimata, kaj tume khelde len (vaj: khelen len!) vaj gilavde len! Sikaven len vi tumare kolegurenqe te siklòven len vi von! Khelen vi gilaven khethanes lença!

Alosaripnasqo drabaripen:

O Joseph Haydn (b. 1732 – m. 1809)

Dobàri kaj šov berša. Pànda/ Ìnke kana sasas les šov berša, o tikno o Joseph Haydn, biandilo Austriaθe, sikavdàs jekh nabutmaladilo talànto vaš o siklòvipen e muzikaqo. Kodolesqe, pesqo dad vi pesqi daj anθrexramosarde les kaj jekh muzikaqi škòla. Jekhe baredìvesesθe, jekh fanfàra/ muzikaqi bànda sasas te nakhavel o sasto fòros, kaθar jekh rig kaj i kolaver. Anθar jekh biažukerdo suro, i fanfàra ačhili bi dobarisqi.

Palutne momentosθe, o direktòro e školaqo lias i decìzia te thol le tikne šove beršenqoro Haydnes te marel i dòba an-i fanàra. Resindoj khere, jekhe kasave butàqe drežàça, o nevàralo čhavo, bi te avel les khere jekh dòba te marel la te siklòl, lias jekh bari balani areça, kaj gelmedisarel pes o xumer e manresqo, thaj uçaravdàs i balani jekhe poxtaneça, kaj phandlàs les lačhes e doràça kaθar o muj e balanàqo. Palal, thovindoj p-o jekh skamin o „instrumento”, kaj falas te avel „jekh dòba”, o Haydn lias jekh rovli vi astardàs te marel trušaça „arakhle” dobaθe, uçaravindoj areça o sasto mobilièro kheresθar.

Xatàrel pes kaj kadaja paramìci na ačhili bi te avel pokindi! Savorre kadalença, o tikno dobàri mardàs baxtàça i dòba e fanfaraqi kothe kaj o barodìves sasas organizisardo forosθe. Anθar kadava maladipen ašti te avel xatàrdo, opral berša, pesqo cirdipen e bare kompozitorosqo karing dòbe. Pesqe kompozicienθe, e dòbe inkerenas o than le gilavnenqo, jekh bimaladili buti p-i kodoja vrjàma. Kodole 77-one pesqe živipnasqe beršenθe, o baro kompozitòro xramosardàs 104 simfonie vi but aver muzikàla butà.

Rekomendàcia:

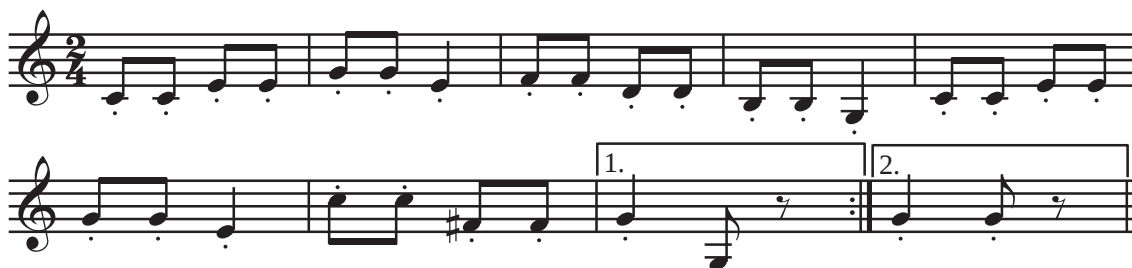
Rode p-o internèto kadala muzikàla kotora xramosarde kaθar o Joseph Haydn thaj šun len bare dikhipnaça:

- *I simfonia le čhavorrenqi (e khelipnasqe kotorenqi)* - „Simfonia copiilor (a jucăriilor)”, kaj jekh duruvlòrri/ flùjero delas šol sar o kùko, thaj jekh pìpa panèça – sar o gilavipen e čiriklànqo;
- Muzikàla kotora anθar *Beršesqe kotora* („Anotimpurile”);
- I simfonia *O biažukàripen* („Surpriza”), i dujto rig, kaj ašti te ašunes baša marde kaj timpànurà (save miazon e dobença, sar nište bare kakavà).

Kotor anθar I simfonia „O biažukàripen”

- palal šunipen -

Mùzika: o Joseph Haydn

Zanenas kaj...?

- Na zanel pes laches kon xramosardās *I Simfonia le chavorrenqi* (e khelnenqe kotorenqi). Vuni/ Varesave muzikologura phenen kaj o Leopold Mozart si o autoro, aver phenen kaj o Joseph Haydn si.
- Kana si jekh koncerto klasikane muzikaqo, maren pen e vastorre/ e palme kaj o agor e muzikalone kotoresqo. Varvar, si phares te des tut godi kana o muzikalo kotor reslo kaj agor, kodolesqe saj te avel les maj but riga. Dikh jekh svato! Kana o dirigento xulol e angala thaj amboldel pes karing o publiko, sikavel pes kaj o kotor, cacipnasqe, agordas pes. Si, kadja, o momento te mares anhar vastorre/ palme.
- I klasikani muzika si o „kondimento” e zaponikane tazlinaqo. E zaponikane manrenqe pekara phenen kaj i muzika den len vast te keren manre but lache. Von sunen klasikani muzika, na sigali, thaj maskar odova o xumer barol. Respektisarindoj/ Biustavindoj kadaja receta, e zaponikane tazlara/ xamasqe kiravne dikhle kaj o manro si po kovlo thaj si les jekh gunz maj lacho.

3.2. Selikane khelimata – I hòra

I hòra si jekh anθar le maj reprezentatìva gavutne/ selikane khelimata, kaj si khelipen prinzardo anθ-e savorre folklorikane regiònurà amare themesqe. I hòra inklisli e magikane roloça, vaş o kidipen e laçe odênqo vi vaş o naşavipen le kodole zungale odênqo, i darrin kadale selikane khelipnasqi xasarindoj pes anθ-o tamplipen e istoriaqo. Sarkon sel lias vunzilesθe kadava khelipen thaj avdìves inklöl telal verver anava: *Khelipnasqi hòra, Şunipnasqi hòra, I bari hòra, Rumunikani hòra, Rromani hòra, Moldovikani hòra, Banatosqi hòra/ Hòra anθar Banàt* th.a. Bare kompozitòrurà e svakone nãmosqe/ e narodosqe line bute varenθar anθ-e lenqe kreàcie anθar o drabardo sundal e selikane khelipnasqo, thaj i Hòra sasas sa vrjàma jekh patìvali butì, diindoj le muzikaqe şunalesqe çaçe kuć mandina (misala/ eksèmplurà anθar e rumunikane kompozitòrurà: o George Enescu, o Anton Pann, o Paul Constantinescu, o Tiberiu Brediceanu vi but aver!).

Muzikàlo misià:

1. Keren jekh tikno khelipnasqo spektàkulo anθa tumari klàsa. Xulaven tumen anθa maj but grùpe, palal siklòven jekh gili anθar jekh regiòn e themesqo thaj o khelipen „I ćulãndra”, palal o sikavipnasqo başavipen e siklãrnesqo kaj viòra vaj k-o piano (elektronikani òrga). Jekh tumaro kolègo, alosardo kaθar o siklãrno, gilavela khethanes leça, thaj an-kadva vaxt tume khelena. Avela but asavipnasqo!

I ćulãndra

- palal şunipen -

Muzikàlo folklorò

Transkripcia: o Neagu Gelu

Keren buti gruposhe! Keren jekh hòra (jekh trujalo khelipen) pašal tire kolègură thaj keren e siklile phirda an-sajekh vrjâma kana gilaven i gili „Hòra anθar Banàt”, vakârindoj i silâba „LA”.

Hòra anθar Banàt

- palal šunipen -

Muzikàlo folklòro

Muzika: o Tiberiu Brediceanu

Keren buti gruposhe!

Xulaven tumen trine grupenθe. Svàko grùpa zumavela te kerel e phirda jekhe selikane khelipnasqe (Nasigali Hòra, i „Ciuleandra” vaj i „Braşoveanca”). E čhave anθar e grùpe, kaj dikhen le kodolen, save khelen penqe, si te arakhen palal savo khelipen si, palal te zumaven vi von e phirda avere selikane khelipnasqe.

Keren buti gruposhe!

1. Keren jekh tikno khelipnasqo spektàkulo anθa tumari klàsa. Xulaven tumen anθa maj but grùpe, palal siklòven jekh gili thaj jekh khelipen anθar jekh regiòno e themesqo. Avela but asavipnasqo!

2. Keren buti anθa zute!

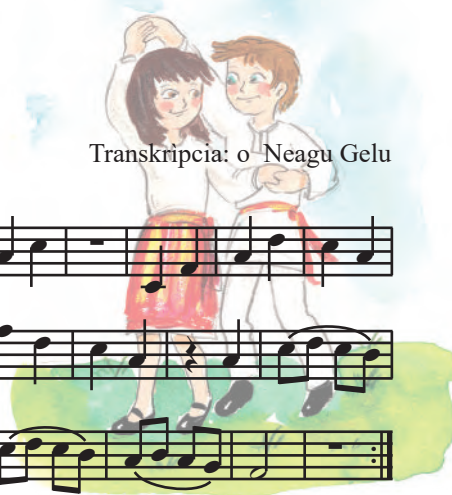
3. Alosar tuqe jekh zuto thaj khel khethanes i „Braşoveanca”!

I „Braşoveanca”

- palal šunipen -

Muzikàlo folklòro

Transkripčia: o Neagu Gelu

Inkeren godi!

* O selikano khelipen anθar i Muntenia, i **Ciuleandra**, si les jekh ritmo, kaj resel anθar so maj but maj sig. Khelel pes kana si o barodives e *Sânziene*. Astarel jekhe trujale khelipnaça (jekhe horaça) but lokhorri, palal oritmo e muzikaço vi o miskipen sigären pen so maj but. Sine xramosarne, save, drabarde kaθar kadava khelipen, xramosarde palal lesθe kotor kotoreça penqe xramosarimatenθe. Sar misal, o Liviu Rebreanu anθ-o romàno i „Ciuleandra”.

* Maladilo po but kaj o astaripen e pašmilajesqo, o **Scaloianul** (o kalojàno) si jekh selikano açar/ pràktika k-aş-te avel andino o brişind vi vaş o duràripen e şukipnasqo. Kadaja pràktika malavel pes anθ-i Oltenia, i Muntenia, i Dobrogea vi anθ-i Moldova. Butvar, kaj o agor e ritualosqo e praxosaripnasqo e kalojanosqo (kaj si jekh kùkla/ papùşa anθar çik e murşikane xarakteristikença), başavel pes kaj duruvlörri vi andar o çimpòjo, kerindoj pes jekh hòra (trujalo khelipen) vi aver khelimata zi xore rătăθe.

* I **Braşoveanca** si jekh selikano khelipen anθar Ardeal. Vov khelel pes anθa zute. Kaj astaripen, o ritmo si lokhorro, thaj maj dur kadava sigärel pes. E khelnenqe zute keren duj phirda angle, palal - duj palpale thaj paruven penqe thana.

* I **nasigali hòra** si jekh selikano rumunikano khelipen, anθa kaj e khelne/ e khelitòrà astaren pen vastesθar, kerindoj jekh truj. E phirda anθar kadava khelipen sine na sigale.

Muzikàla khelimata: Phirda

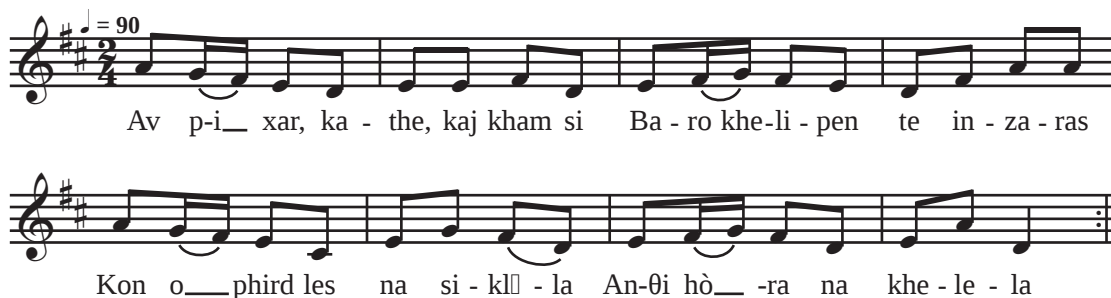
1. Maj anglal, savorre çhavorre gilaven lokhorres i melodia e giläqi „Hòra”, azutisarde kaθar o siklärno.

Hòra

- palal şunipen -

Nakhavipen: o Gheorghe Sarău, o Răzvan Ionuț Călin

Adaptàcia: o Neagu Gelu
Anθar e çhavorenqo folklòro

Av p-i_ xar, ka - the, kaj kham si Ba - ro khe-li - pen te in - za - ras

Kon o__ phird les na si - kl_ - la An-θi hò__ -ra na khe - le - la

2. Palal o lokhorro gilavipen e melodiaoqo, e çhavorre xulaven pen anða trin grupe: i I-to grupa kerela jekh maj tikni hòra, i II-to – savi si kerdi anðar çhaja – gilaven vi maren anðar vastorre, thaj i III-to grupa – kerdi anðar çhave, kaj gilaven vi maren anðar punro.
3. Kaj o dujto sikavipen, šaj te gilavel pes, astarindoj kaðar jekh tèmpo, kaj baröl po dur, barärel pes o sigipen e gilavipnasqo.

Hòra

- palal šunipen -

Anðar e çhavenqo folklòro

Adaptàcia: o Neagu Gelu

$\text{♩} = 110$

Bu-su-jo-kos - qi pa-trin Tra, la, la, la, la. Te khe-len sa e çha-ve aven!

Tra, la, la, la, la. Tra, la, la, la, Tra, la, la, Tra, la, la, la, la, la.

Muzikàlo khelipen:

„O çhavo, p-i rovli inklisto”

O çhavo, p-i rovli inklisto

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Gheorghe Sarău, o Răzvan Ionuț Călin

Adaptàcia: o Neagu Gelu
palal: o Timotei Popovici

$\text{♩} = 80$

E vèrsurà la gilăqe:

1. P-i rovli inklisto

Xutelas o çhavo,

Vi po šero vazdino

Opre les inker 'las vo'.

Hop anða xutipen

Hop ... hop!...

2. Kadja naşelas

Sa nakhavelas pes

Le grastorres marelas les

Vi sa phenelas les':

Hi ...grastorrea, hi ...

Hi ... hi!

3. Tha 'o grastorro but sigalo

Xutindoj opre, kamalo,

But nasul lupunzel pes

Aj sig tele peravdās les.

Zdup! Phuvăthe, zdup, zdup!

Zdup! Phuvăðar, zdup, zdup!

Kadava si jekh khelipen dino anθ-i progràma e muzikalone edukaciaqi. Kadale khelipnasθe, mangel pes o formisaripen jekhe but-but precizone aštipnasqo: *o keripen e pauzaqo, kaj si anglal o mamujvaxt.*

Kodolesθar, i pàuza thaj o ritmo avena sikavde kaθar e manuśesqo kòrpo: marimata anθar vasta vaś pàuze thaj vi i dab pa koć k-ašti te avel markirime o ritmo e gilàqo.

O regulamènto e khelipnasqo si kadava:

1. i pàuza pa mamujvaxt, jekhe paśe vaxtesqi, si kerdi anθar jekh dab anθar vasta.
2. i pàuza jekhe vaxtesqi, kaj ingerel/ geel i gili karing jekh regulime ritmo, si kerdi anθar duj daba anθar vasta.
3. i sinkopime melòdia anθar i jekh to rig e gilàqi si akompanisardi ritmikone čandesθe anθar i alternativo dab e koćenqi.
4. i regulime melòdia si akompanisardi ritmikone čandesθe anθar i dab dini sajekhe vaxtesθe ka-e koća so-l duje vastenča.
5. Anθar kodoja kaj i melòdia astarel pa mamujvaxt, ka-o astaripen e gilàqo marena pen anθar vasta trine varenθar. (Kaj orso astaripen e strofaqo marel pes trine varenθar anθar vasta).

K-ašti te del pes po but jalipen/ nevàripen kadale khelipnasqe, i dab pa koć ašti te/ šaj te avel paruvdi anθar:

- sigàrdo phird vaś i sinkopime rig e melodიაqi: čačo - bango, čačo - bango, čačo - bango...;
- parađaqo phird, but sige vazdipnača le koćenqo, vaś e vaxtesqi rig e melodიაqi: bango - čačo, bango - čačo, bango - čačo...;
- e pàuze sine kerde sa kadja anθar daba, marindoj e vasta.

Anθar kodoja kaj o po lačo siklòvipnasqo maśkar le čhavenqe/ vaś siklòvne si o palemliipen/ i repeticia, o po lačo palemliipnasqo eksèmplo šaj te avel i mùzika, kaj si la jekh zoralo pozitivno impàkto opral o falipen/ i pativ an-penθe e čhavorrenqi.

O muzikàlo jekhipen si but importànto le čhavenqe thaj si les jekh zoralo ispidipen karing kadalenθe, diindoj vast kaj o baràripen lenqe xatàripnasqo ritmikone vi melodikane čandesθe, kaj o formisaripen e aštipnasqo te astaren o ritmo.

Sa kadja, anθar o muzikàlo khelipen mangel pes o karfinàripen vi o zoràripen e aštimatenqo vi o siklòvipen neve zanglimatenqo, save keren pen anθar gilavipen vi miśkipen.

Anθar kadava khelipnasqo čhand, o čhavo kerel pesqe xatàrimata vi aštimata čajlòvipnača, bi te xatàrel o pharipen e kadalenqo. I muzikàlo edukàcia si jekh anθar le šerutne kotora/ komponènte le estetikane edukaciaqe, savi avel paśal/ del vast ka-o keripen le trebutne bazutne ideenqo vaś o baràripen le estetikane emocienqo vi le xatàrimatenqo kaj čhave.

Zanenas kaj...?

O maj prinzardo selikano khelipen si i hòra. Kadaja kidel o sasto kidipen jekhe bare trujesθe. I hòra khelel pes vi kaj verver festivo kontèksturà, sar avelas o abäv.

Vokabulàro:

hòra = selikano rumunikano khelipen, anθ-o savo e khelne/ e khelitòrà astaren pen vastesθar, kerindoj jekh phandlo truj.

I hòra
- palal ùnipen -

Anòar e éhavorrenqo folklòro

Transkrìpcia: o Neagu Gelu

$\text{♩} = 100$

6

The musical score for 'I hòra' is written for a 2/4 time signature with a key signature of one sharp (F#). It consists of two systems of staves. The first system has a treble staff and a grand staff (two bass staves). The second system also has a treble staff and a grand staff. The music is a lively folk tune. The background features a colorful illustration of a folk band with a man in a hat playing a trumpet, a woman in a green dress playing a violin, a man in a green shirt playing a keyboard, and a woman in a blue dress playing a saxophone.

I hòra le lavutarenqi
- xarno ekzèmplo -

Tradicionàlo

Transkrìpcia: o Neagu Gelu

$\text{♩} = 80$

The musical score for 'I hòra le lavutarenqi' is written for a 2/4 time signature with a key signature of two flats (Bb, Eb). It consists of two systems of staves. The first system has a treble staff and a grand staff (two bass staves). The second system also has a treble staff and a grand staff. The music is a slower, more melodic folk tune. The background features a colorful illustration of a folk band with a man in a red shirt playing a violin, a woman in a red dress playing a keyboard, and a man in a green shirt playing a cello.

Lavutarenqi hòra
- xarno ekzèmplo -

Tradicionàlo

Transkrìpcia: o Neagu Gelu

$\text{♩} = 100$

The musical score for 'Lavutarenqi hòra' is written for a 2/4 time signature with a key signature of two flats (Bb, Eb). It consists of three systems of staves. The first system has a treble staff and a grand staff (two bass staves). The second and third systems also have a treble staff and a grand staff. The music is a lively folk tune with first and second endings. The background features a colorful illustration of a folk band with a man in a red shirt playing a violin, a woman in a red dress playing a keyboard, and a man in a green shirt playing a cello.

Alosaripnasqo drabaripen:

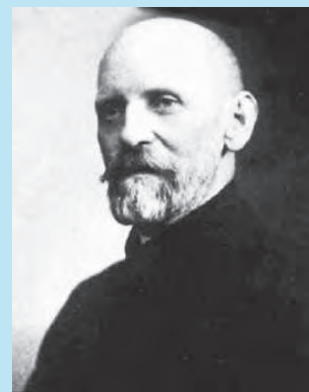
Timotei Popovici

(1870 – 1950)

Jekh vak dino e muzikaqe

O kompozitòro o Timotei Popovici biandilo po but sar 100-e beršença maj anglal anθ-o gav Tincova anθar o žudëco Caraş-Severin. Kanaθar sasas čhavorro sikavdās pes kaj si les muzikàla akharimata, cirdimata. Čajlōlas les, po but, e selikane gilā, kaj vov aśunelas len kaθar e gavutne. Sar sasas les dino jekh gudlo vi hristalikano vak, sar theripen pesqe dajaθar, *o tikno Tima* (kadja phenenas lesqe familiaθe, kana vov sasas čhavorro) siklōvelas jekhe bimajdikhle sigipnaça e savorre melodie, kaj vov aśunelas len.

Kaj škōla, o siklōvno, o Timotei Popovici, sasas sa vrjāma o jekhto kaj gilavipen, resindoj bute aśtimatença šukare garavimatenθe e muzikaqe, save pherenas pesqo dī lośaθar. O Timotei Popovici siklilās kaj e Muzikaqo Konservatòro anθar Iaşi, palal resindoj muzikaqo siklārno, korosqo dirigènto vi kompozitòro. Vov sas, sa kadja, vi raśaj. Sar kompozitòro, o Timotei Popovici xramosardās ginale gilā bare manuśenqe vi le tiknenqe, sar sine: *E parne luludā vaj I hōra le Jankuosqi*. Žanas kaj tume šunde e vèrsurā „*Khelen e čhaja vi e čhave i hōra barāθe, / Aj, sosθar na-i man deś živimata, k- aś-te gilavav tut, natūra?*”. Žanenas kaj i melōdia e gilāqi, kaj malavas kadala vèrsurā si komponisardi kaθar o Timotei Popovici?

Rekomendàcia:

1. Mang tire dadesθar vi dajaθar te zan tuça kaj spektakulenqi sàla, k-aśti te śunes jekh muzikàlo butī xramosardi kaθar o Timotei Popovici!
2. Rode p-o internèto e gilā xramosarde čhavorrenqe kaθar o Timotei Popovici: *Avel o maj; E livazā uśtile; E Jankuosqo mārśo; Luludāren e barā; O aśāv.*

Luludāren e barā

- palal śunipen -

Nakhavipen: o Tudor Lakatos, o Gheorghe Sarāu

Transkripčia: o Neagu Gelu
palal: o Timotei Popovici

$\text{♩} = 95$

Lu - lu - dā - ren e ba - rā Du - da - lo si-o ci - ro
Gi - la - ben e ċi - ri - klā Lo - śa - li gi- li
Khe - len čha - ve thaj čha - ja Jekh gi - li mar- di

Pān - da len - θe e ber - lā Phe - nen śu - kar gi- lā.
Xu - rā - ven von p-e ma - la Vi but pa - pa - rù- de.
Sos - θar naj - man deś o - dā „I na - tù - ra jekh gi - li!”

3.3. I kolinda

Pučhimata:

1. So simbolizisarel e Krăcunosqi ćerxen?
2. So aver xatărimate e lavesqe „ćerxen” prinzaren?

I ćerxen opre inklöl

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Gheorghe Sarău, o Răzvan Ionuț Călin

Transkripcia o Neagu Gelu
I Kolinda

$\text{♩} = 80$

I ćer-xen in - klis - li sar jekh bi - an - gli bu - t I ćer - xen
Kaj a - dës i Su - zi I but bi - do - sa - li Voj, i Čhaj Ma -
stre - fi - nel E lu - mi - aqe si - ka vel La - qe voj phe - nel
ri - a, Bi - a - nel e Me - si - a Bi - a - nel e Me - si - a

Inkeren godi!

I kolinda si jekh pradadenqi prăktika thaj vi jekh purani selikani gili, gilavdi anŭa grŭpo kaŭar ćhavorre, ćhave vaj baremanuša, kana aven e ivendesqe baredivesa. E phiravale save phiren vi gilaven e kolinde nakhen kaj kherenŭar le manušenqe k-aš-te phenen lenqe sastipen, păca/ šandipen, loš vi kamipen.

Avdives kerdilas O Isus

- I Kolinda -

Nakhavipen: o Tudor Lakatos, o Gheorghe Sarău

Transkripcia: o Neagu Gelu

$\text{♩} = 100$

Av - di - ves ker - di - lă o Isus Tik - no - rro thaj pa - tăr - do
Ma - rel i bal - val, ma - rel, O iv del, lesŭe ċi re - sel
An - ŭa di - khlo Phan - rut - no.
Te a - vel e Dev - les - qi phurt

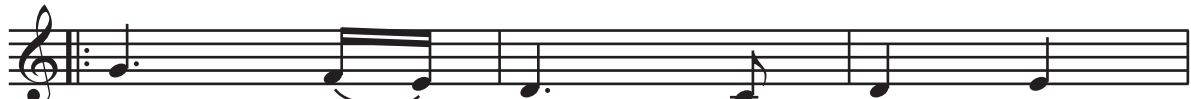
I Vasilka

- I Kolinda -

Nakhavipen: i Georgiana Koniaeva

Adaptàcia: o Neagu Gelu
O kidipen gilânqo „George Breazul”

De- vla, De- vla, an - ðar o de - vel So si p-i phuv aj p-o de - vel

Si jekh_____ khan - ge - ri par -

ni_____ Maş - kar_____ par - ne khan - ge - ră._____

I 1-to variànta:

„Devla, Devla anðar o devel
So si p-i phuv aj p-o devel?
Si jekh khangeri parni
Maşkar parne khangeră,
Si ruputne skamina
Opre ruputne skamina,
Beşel o laçho Devel
Thaj i Daj Uzi;
Paşe i Daj Uzi,
Beşel o phuro Krăcuno,
E busuiokoça anø-o éaço vast,
E truşuleça anø-o zervo vast
Thaj krisarel e Şiva:

- Şivo, leo Vasilko, leo,
So kerdân thaj so xalân
Ke kadă thulărdân?
- Opre k-i plain gelem,
Žiro thaj berxum xalem,
Odolesqe thulărdem.
Anø-i xarr maj tele gelem,
Şudro pani pilem,
E bară mardem,
E gaze kana man dikhle,
Thaj man line,
E gaze e toverença,
E rroma e sivrënça,
Aresle man,

Pervade man
E phusença man thabarde
Thaj mo mas rigărde:
Balevas line e gaze,
E rroma o şero line.
Ke atharde pen dikhle,
Man şukar xurăvde,
E lovença, e miriklença;
E şukar dorënça;
Thaj man an-kadova kher ingărde
P-i kadaja sinia man éhutine
Te den li amen love
Sumnakutne li ruputne,
But berşa angle!”

I 2-to variànta:

„So si p-i phuv aj p-o devel
Si jekh khangeri parni.
K-o udar laço kon beşel?
Beşel o phuro Krăcuno
Aj paşe o phuro Krăcuno
Beşel i Daj Uzi
E busuiokoça anø-o éaço vast
Thaj krisarel e Lina.
Phen voleo Vasilko,
So xalân thaj so pilân
Ke şukar san aj thuli,

Thaj k-e jakha kam kuçorri?
Angar thaj berxum xalem,
Thaj anø-i xarr gelem,
Şudro pani pilem.
E gaze sar man dikhle,
Xutle, man peravde,
E gaze e toverença
E rroma e sivrënça.
Palal, von man peravde
Thaj şukar man rigărde.
Balevas line e gaze,
E rroma o şero line.

Ke atharde pen dikhle
Man şukar xurăvde,
E éenença, e jekhtorrença,
E şireça enă lovença,
Thaj gele kheresear kheresee,
K-e bojară sar tume,
Nesave jekhe loveça, nesave
duje lovença
Te den li amen pativ vareseça.
But berşa angle e laçe
divesença!”

Zanenas kaj...?

- *Plugorro* vi i *Buzni* sine kodola le maj buxlärde ivendesqe acára anθar amaro them?
- *O Plugorro* si jekh kolinda palal i buti e manuśesqi, k-aś-te dobisarel/ arakhel o manro?
- *I Buzni* si jekh dialògo maśkar jekh bakrări thaj jekh balamno. Kadale khelipnasθe keren pen kaj bikinen – kinen jekh buzni. Kadaja pràktika/ ácar si dikhli sar anvalo/ anutno e barvalipnasqo vi laĉhe isipnasqo. O khelipen e Buznàqo kerel pes anθa paśutnipen e Neve Berśesqo.
- Sine vi kolinde, save gilaven pen *Patradăθe*. Von sikaven i loś e Živdilipnasqi le Xastralesqo/ le Isusosqo.
- Prinżaren vi aver acára/ pràktike? Kana keren pen von?
- I Vasilka kerel pes kaj o Nevo Berś, anθ-o jekhto dīves e berśesqo, kana si o dīves e Svuntone Vasilosqo. So zanen palal kadava dīves?

Portofoliosqe fiśe:

- Xramosar jekh lista e titlururenĉa vaś po xanci śov kolinde!
- Xramosar e vèrsură le kadalenqe vi siklöv len!
- Ćitren po jekh ĉitro vaś orso kolinda!

Alosaripnasqo drabaripen

VASÎLCA¹, si jekh kolinda, savi si jekhe specialone kategoriaθar. Si jekh biaĉarutni kolinda, n-aśti te arakhas la anθ-e aver riga, kodolesqe si kerdo nùmaj e rromenθar (kovăĉa, rudără, baśavne), anθ-i Muntënia, i Oltënia thaj i Dobrògea. K-o Nevo Berś vi anθ-o Azùno, o grùpo phirel kheresθar kheresθe, ingerindo p-i jekh sinia jekh balano śero xurăvdo miriklenĉa vi dorënĉa. Anθ-i Dobrògea vi anθ-e nesave thana anθar i Muntënia, o balano śero si paruvdo jekhe kuklaĉa, papuśaĉa xurăvdi ĉenĉenĉa vi miriklenĉa. I kolinda mothovel xarnes e kerimata le Śivaqe (a Vasilikaqe), kadale ĉinde balesqe. O anav avel kaθar o xristiàno patròno e Neve Berśesqo , savo thulărdăs pes k-i plain e žireĉa, thaj k-i văzi pilăs śudro pani. I khoni kidini kerdăs xolăme e gažen, save xutlen opre laθe. Palal o modèlo e kolindurenqo, i àkcia si kerdi anθ-jekh ĉaĉo, mītiko than. I kolinda, e biażukerde, miazutne variantenĉa sikavel i khangeri „e Rupertne skaminenĉa”, kaj beśen o Devel, o Svùnto Jon, o Phuro Krăĉuno vaj i Daj e Devlesqi, save krisaren e Śiva. O buxlăripen p-jekh tikni ària thaj nùmaj k-i sikavdi kategoria, sa kadă vi o miazipen e variantenqo, sikavel jekh naĉirlo inklipen. O ácar fal pes kaj si kerdo le rromenθar, palal o modèlo/ o ĉhand avere formenqo e kolindurenqe, khaθar vi o făkto kaj si kerdo nabutivar anθ-o nakhlo śeliberś, tha' vi akana. Kadaja fòrma si maladili vi anθ-o žudèco Tèleorman. Si notisardi anθ-jekh kolèkcia anavărdi „Folklorikane materiàlură”, kidine anθar o fòros Roşiorii de Vede thaj inkalde kaθar o Grigore Toĉilesku, anθ-o berś 1900.

¹ <http://www.amosnews.ro/arhiva/vasilca-o-alta-forma-colinda-28-12-2003>

3.4. O rìtmo

O rìtmo inklövel anθar o khuvipen jekh palal avresθe le bašenqo vi le pauzenqo - po dīlga/ lūnga vaj po xarne anθar jekh muzikàlo kotor. Vov si kodova, kaj del živipen e muzikaqe.

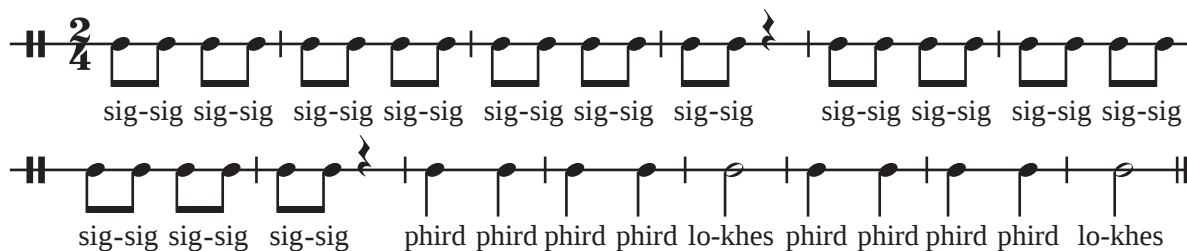

Muzikàlo mīsia:

Gilav o muzikàlo kotor „O pètalo”, paruvindoj e silàbe e gilàqe e lavença „phird”, „sig-sig” vi „lo-khes”!

O pètalo

- O rìtmo -

O pètalo

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptăcia: o Neagu Gelu

O zangavno

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Gheorghe Sarău, o Răzvan Ionuț Călin

Adaptăcia: o Neagu Gelu

palal: o Alexandru Voevidca

Bordèja, bordèj, bordèj

- palal šunipen -

Muzikàlo folklòro

Nakhavipen: o Gheorghe Sarău, o Răzvan Ionuț Călin

Muzika: o Anton Pann

Transkripcia: o Neagu Gelu

$\text{♩} = 60$

Bor-de-jo-rro, Bor-dèj, Bor- dèj Bor-de-jo-rro, Bor - dèj. Bor- dèj. Of, _____

of, _____ of, _____ of, _____ of, _____ of. E ti-len-ça fă-lu-ri-nes-qe O ka-mi-pen

si anθ-e len-__ θe. Of, _____ of, _____ of, _____ of, _____ of.

O tarâfo tradino kaθar o „Parne Jakha”.

Ćitro kerdo kaθar o Carol Popp de Szathmáry, anθ-o b. 1860

Alosaripnasqo drabaripen

O Barbu, o bašavno

40 berša, o Barbu Lăutaru - O Barbu, o bašavno - rrom, sas jekh anθar kodola bare selikane (gavutne) rumunikane gilavne, save, anθar lenqi kreàcia vi lenqo bašavipnasqo čhand, andine penqi kontribùcia kaj o formisaripen vi ka-o barvalăripen e selikane muzikaqo lavutareshqo čhanchesqe, biandi anθar khuvipen e elementurenqo e rumunikane selikane muzikaqe e kodolença le orientutne muzikaqe, e rusikane romansaça vi le vestutne influençença. Vov gelăs ginale turnirurenθe anθar e Rumunikane Thema, kadja vi anθar i Basarabia (kaj Chişinău vi kaj Teleneşti). Ačhilo bibistaripnasqo o maladipen, kana vov reslo kaj o ašaripen e bare pianistosqo, le Franz-osqo le Liszt-osqo, kana kadava nakhelas anθar i Moldova – anθ-o ivend e beršesqo 1847, kaj Iaşi. O kurkutno francuzikano žurnàlo „La Vie parisienne” xramolas, anθ-o berš 1874, kaj, kana reslăs o Barbu Lăutaru Franciaθe, palembaşavdăs jekh improvizàcia le Franz-osqi le Liszt-osqo kaj o jekhto ašunipen, kana o hungarikano kompozitòro ačhavdăs pes jekh vrăma kaj o cífliko/ o konàko e Vasile-osqo le Alecsandri-esqo.

Te sikavas sar sas: „O uço” dostipen/ societèto le Iaşi-osqo kidăsas pes kaj kodoja rrătàli (rrătùtno nakhavipen) kerdi kaθar o Alecu Balş, jekh anθar e maj barvale bojărură anθar i zòna e Moldovaqi, therărno opral bipatăipnasqe phuvăqe kotora.

O Tarăfo e Barbuosqo le Čölakosqo kaθar o astaripen e XX-tone šeliberšesqo

Palal so e akharde sasas gilavărde kaθar e pianosqe akòrdură bašavde e Franz- osθar e Liszt-osqo, dias jekh xarno bašavipen vi o Barbu Lăutarul, bašavno butvar dikhlo kaj e bojaronqe nakhavimata/ lošarărimate anθar Iaşi kaθar o XIX- tone šeliberšesqo. O bašavno palembaşavdăs kaj lavùta varesode kotora anθar e akordură vi e improvizàcie bašavde kaθar o Fr. Liszt kaj piàno. Vov bašavdăs jekhe kodobore uçe phiripnaça/ aštìpnaça, kaj o baro kompozitòro ačhilo bimosqo. „Tu san jekh čaço phirno/ artista”, phendăs amare manuśesqe o Franz Liszt.

O Barbu, o bašavno

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Tudor Lakatos, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu

$\text{♩} = 80$

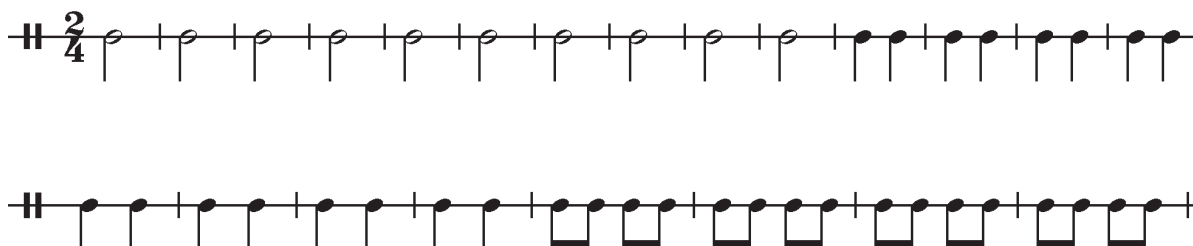
1. Som o Bar - bu o ba - šav - no Rrom phu - ro thaj ba - šav - no____
 2. Mi - rri skrip - ka si tik____ -ni____ But ber - ša sa la - ça sar mo dī
 3. A - čhav thaj go - dī sa____ -rav____ So - de vaxt me maj zi____ -vav____

Me gi____ -la - bav____ k-e____ ga - ze Kaj den____ man qe ba - re lo - ve.
 Kaj phu____ -re thaj____ kaj____ ter - ne K-e čo____ -re, kaj____ bar - va - le.
 Či mekh - av mi____ rri skrip - ka mi - rri Vi ka - na voj si____ li phu - ri.

3.5. Evaluàcia

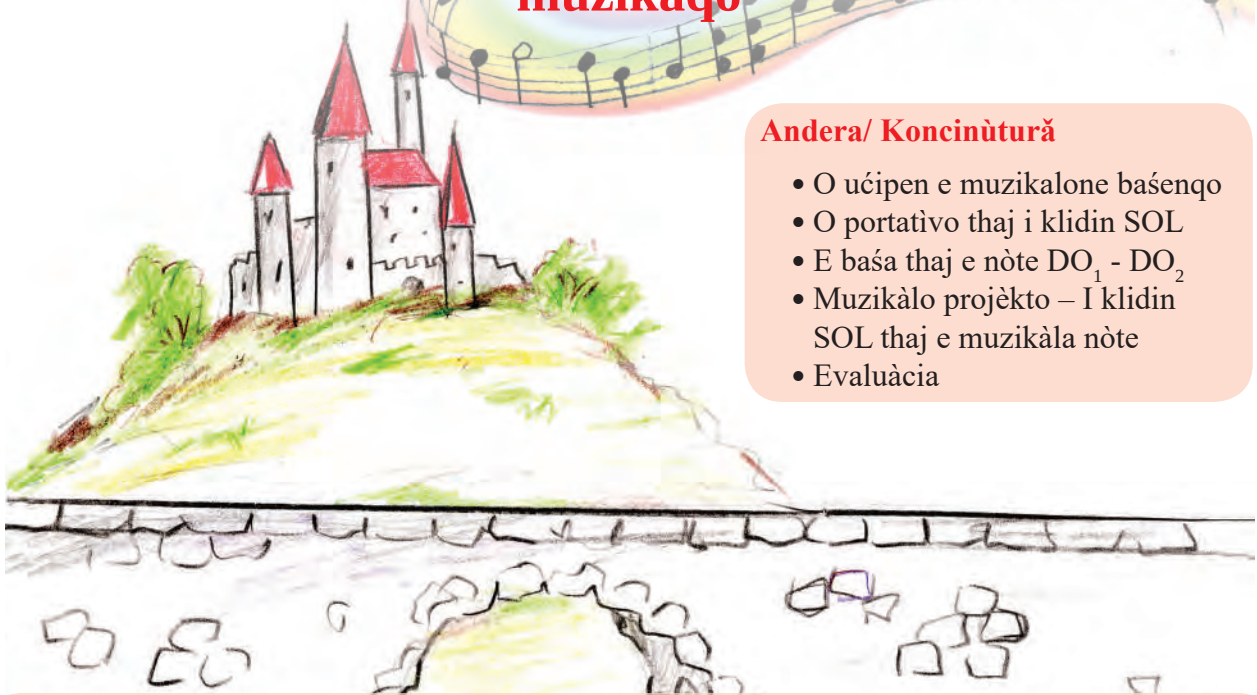
1. So traden e Krećunosqe kolinde? Palemxramosaren e ćaće variànte!
 - a. sastipnasqe mangimata;
 - b. i loş vaş o Palemživdilipen e Xastralesqo/ Isusosqo;
 - c. i loş karing o Avilipen e Xastralesqo an-i lùmia;
 - d. baxtärimata vaş o pheripen e kamimatenqo Neve Berśesqe!
2. Den trin eksèmplură sar kolinde!
3. Xramosaren e anava/ e titlurură vaş trin gilă anθar e ćhavorenqo folklòro!
4. Xramosaren trin eksèmplură anθar e selikane khelimata, savenqe/ kaj arakhas prinzarde koregrafie!
5. Paruven orso silăba anθar e vèrsură dine maj tele e formenća
„phird”, „sig-sig” vi „lo-khes”.

Sar te keres tiri evaluàcia:	1	2	3	4	5
<i>But şukar</i>	3 variànte	3 kolinde	3 gilă	3 koregrafie	3 renda
<i>Şukar</i>	2 variànte	2 kolinde	2 gilă	2 koregrafie	2 renda
<i>Dòsta/ Aresel</i>	1 variànta	1 kolinda	1 gila	1 koregrafie	1 rend

O 4-to jekhipen: I harmonia anθ-o Thagaripen e muzikaqo

Andera/ Koncinùtură

- O učipen e muzikalone bašenqo
- O portatìvo thaj i klidin SOL
- E baša thaj e nòte DO_1 - DO_2
- Muzikàlo projèkto – I klidin SOL thaj e muzikàla nòte
- Evaluàcia

E specifika kompetènca, save si te aven line anθa dikhpen:

- 1.2. O arakhipen e diferencenqo, kaj dikhen o učipen thaj o vaxt maškar baša, kana ašunen pen nesave muzikàla kotora.
- šunenà lokhe muzikàla kotora vi prinzarena e dilga/ lùnga vaj xarne baša.
- 1.3. O maškarumblavipen le notenqe učimatenqo vi le muzikalone notacienqo.
- gilavena vi kerena khelimata e muzikalone bašença, xatärindoj i emòcia vi o trajisaripen e muzikaqe:
 - e muzikàla nòte, kaθar do_1 zi kaj do_2 , save avena kerde p-e lilorre, save avena thovde p-o portatìvo, kaj kali klasqi tàbla/ phala, palal lenqo učipen;
 - kerena siklövnenqe grùpură, save te reprezentisaren muzikàla baša, aj palal kerena pen verver muzikàla khelimata;
 - sikavena i pozícia le muzikalone notenqi p-o portatìvo vi kaj i klaviatùra jekhe pianosqi, dikhindoj vi karing e učimatenqe diference;
 - dikhena vi karing e elemèntură save si muzikaqe kotora: o ritmo vi i melodia, anθar gilavipen yi korposqo akompaniamènto;
- 2.1. Ženutno/ individuàlo gilavipen, tikne grupurenθe, sa khethanesθe, pašal varesave zaläripnasqe/ miškipnasqe elemèntură, tha' vi pašal e bašavipnasqo akompaniamènto.
- gilavena gilă vi khelena muzikàla khelimata:
 - sa khethanesθe (kolektivosθe), tikne grupurenθe, zenutne čhandesθe;
 - zumavena te inkeren o ritmo anθar korposqe miškimata – marimata e vastenθar/ palmenθar, marimata punrenθar, tha' vi o inklövipen e bašenqo anθar naja;
 - zumavena te isteman varesave muzikàla instrumentură vaš o inkeripen ritmikone čhandesθe e gilavipnasqo vaj e bašavipnasqo.

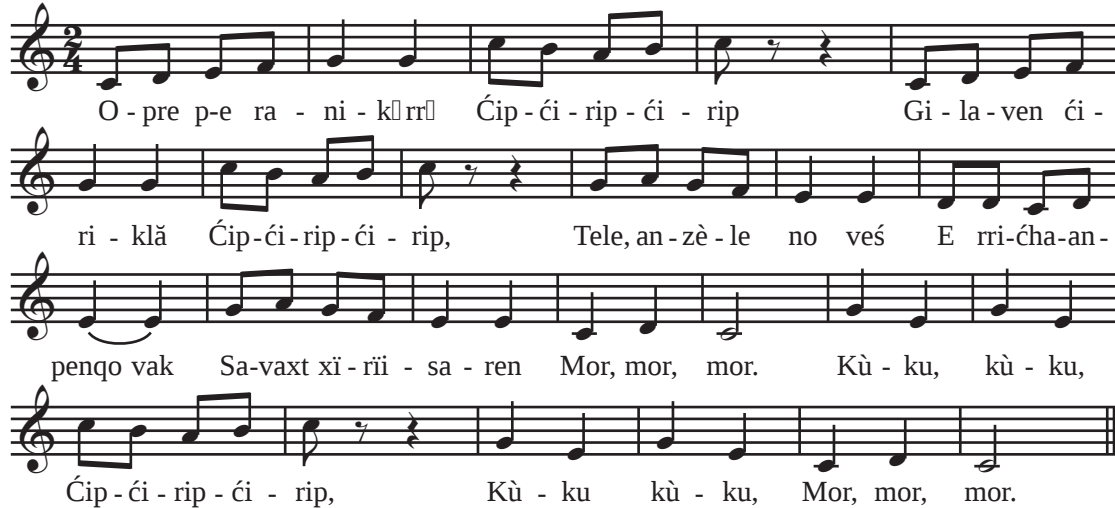
4.1. O učipen e muzikalone bašenqo

P-e ranika opre

- palal šunipen -

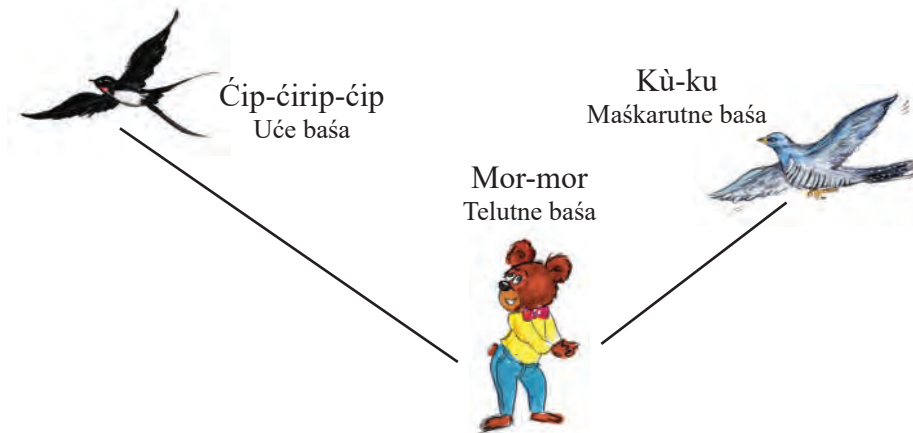
Nakhavipen: o Gheorghe Sarău, o Răzvan Ionuț Călin

Adaptàcia: o Neagu Gelu
palal: i Ana Matora-Ionescu

O - pre p-e ra - ni - krrr Ćip - ċi - rip - ċi - rip Gi - la - ven ċi -
ri - klă Ćip - ċi - rip - ċi - rip, Tele, an - zè - le no veś E rri - ċha - an -
penqo vak Sa - vaxt xī - rīi - sa - ren Mor, mor, mor. Kù - ku, kù - ku,
Ćip - ċi - rip - ċi - rip, Kù - ku kù - ku, Mor, mor, mor.

- Save baša kerde zivalenθar malaven pen anθ-i oprutni gili?
- Tuqe save baša anθar o trujalutno maškaripen ċajlōn tuqe? Vakăr len!

Inkeren godī!

Anθ-jekh melòdia, e baša učōn vi xulōn. Von šaj te aven ververe učimatenqe:

- Telutne baša (*thule*); Mor-mor
- Maškarutne baša (*nić uće, nić telutne*). Kù-ku
- Uće baša (*sane*); - Ćip-ćirip-ćip

Vokabulàro:

Melodìa = jekh šukar khuvipen muzikalone bašenqo, save si len verver učimata vi varesave règule.

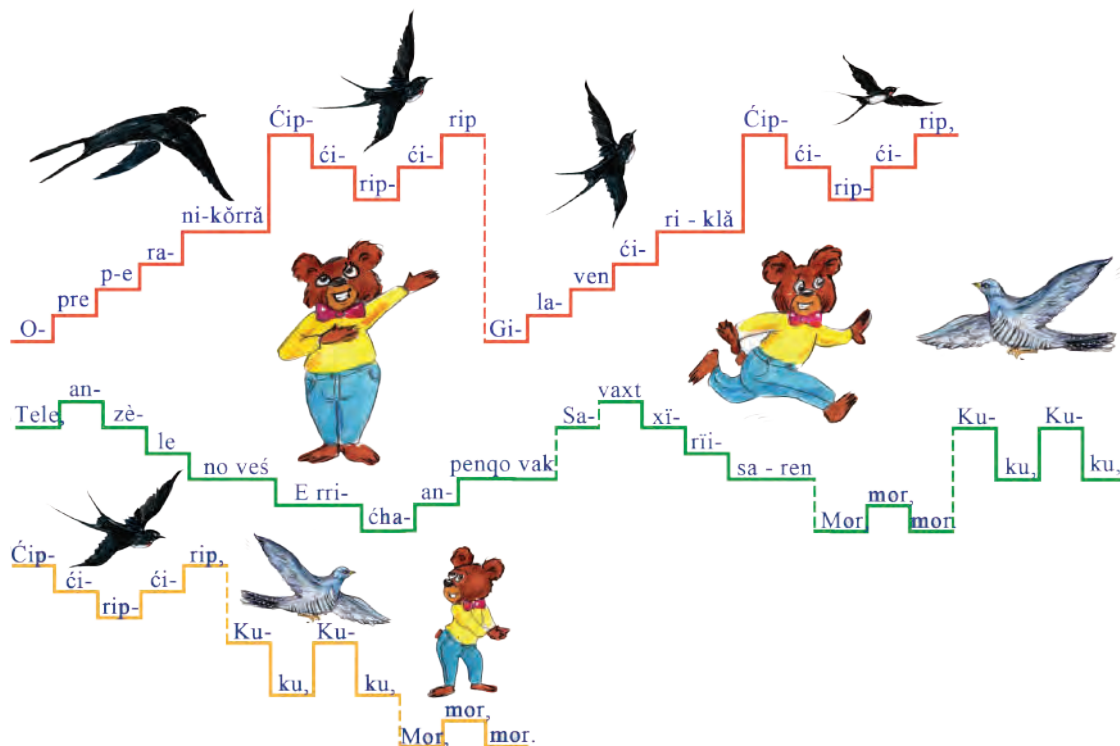
Janenas kaj...?

- Anθ-i natūra, sa so izdral vi miŝkil pes kerel jekh baŝ. O kan tradel karing godi jekh signalo, kaj ame xatāras les sar avelas jekh **baŝ**.
- Trujal amenθe, si baŝa, save ĉajlōn k-o aŝunipen, tha' vi baŝa po zāla mangle ka-o ŝunipen, save sine kaŝukārale baŝa.

Khelipen: I muzikālo ŝopnōrri

Dikhen i ŝopnōrri le baŝenqi dini maj tele, k-aŝti te dikhen sar uĉōl vi xulōl i melodīa. Zumaven te sikaven e vasteĉa o sēnso e melodīaqo!

- Gilaven i gili „O iv avilās” thaj sikaven e vastenĉa sar uĉōn vaj xulōn e baŝa anθar kadaja gili. Palal, ĉitren jekh muzikālo ŝopnōrri anθar savāθe te sikaven o zaipen e melodīaqo e gilāqi.

O iv avilās

- palal ŝunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

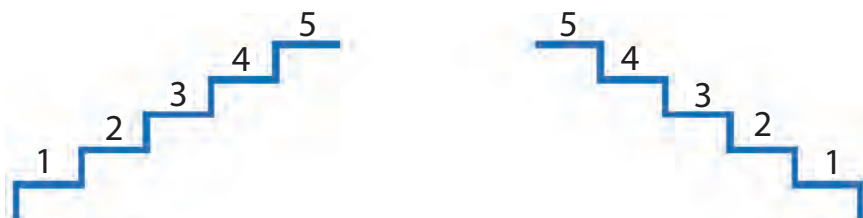
Adaptăcia: o Neagu Gelu

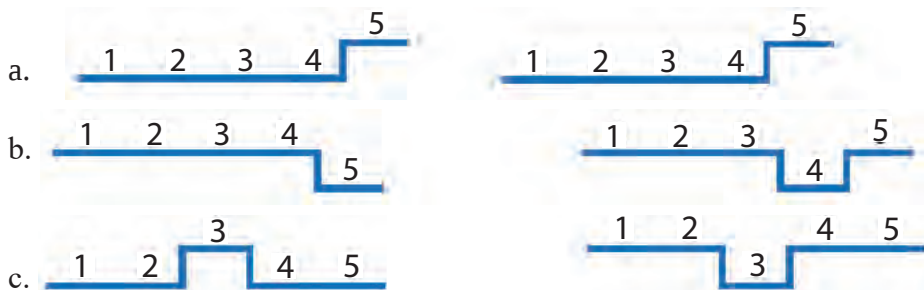

Khelipen: Muzikàlo ginavimata

1. Ginaven zi kaj panz, gilavindoj po opre vi po opre; palal, ginaven kaðar panz, gilavindoj po tele vi po tele:

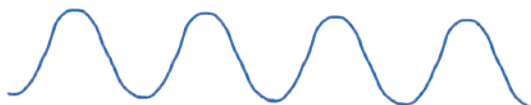
2. Ginaven zi kaj panz, respektisarindoj o ućipen opral i šopni svakone/ orsone ginesqi:

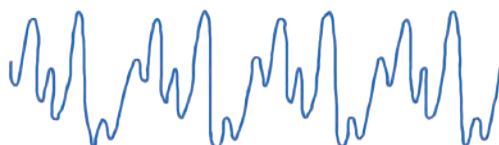
Žanenas kaj...?

- Palal sar e manuša phuröven, o šajipen te šunen e uće baša xulöl.
- Atünć kana šunen len, e zukela sine azbanile/ dilärde e uće bašenðar.
- Palal sar si o ućipen, e vibrácie/ e izdraimata le bašenqe si len verver fôrme

sadi únda

vioraqi únda

pianosqi únda

Vokabulàro:

I šunutni únda = si i grafikani figùra e šunutne frekvenciaqi, e ućipnasqi jekhe bašesqo.

4.2. O portativo thaj i klidin SOL

Anθ-jekh imaginaciaqo zumavipen, e telegrafosqe sastrutne thava vaj e stradaqo nakhavipen le nakhalenqo miazōn sar jekh portativo, thaj e ćiriklā vi e nakhale fal amenqe kaj avenas sar e muzikāla nòte:

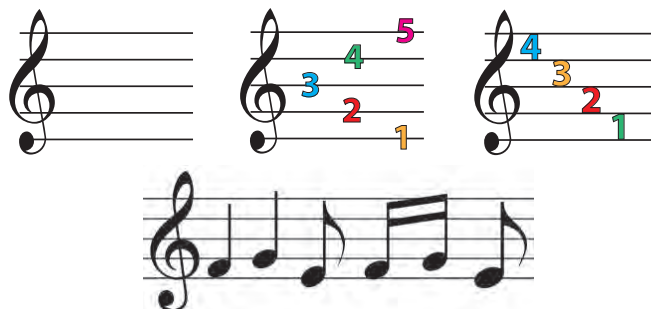
Inkeren godi!

Oportativo si jekh grùpo anθar panz vòrta lìnìe, horizontàla vi batabar duràrde màskar lenθe.

E linie vi e cûce thana le portativosqe ginaven pen telal karing opre, sar p-e sópnă.

P-o portativò xramon pen e *muzikàla nòte thaj aver muzikàla sèmnură*.

E muzikàla nòte sine thovde p-e linie vi p-e çúçe thana le portativosqe. Von sine i grafikani skèma le muzikalone bašenqi thaj sikaven o uçipen thaj o thavdipen/ i duràta lenqi.

- *I klidin SOL* xramol pes ka-o astaripen orsone portativosqo.
- *I klidin SOL* astarel palal i dujto lînia e portativosqi, i lînia isindoj kodoja kaj xramol pes *o baŝ* vi i *nòta SOL*, sar dikhasa po dur.

Aver muzikàlo grafikano sèmno, savo xramosarel pes p-o portativo, **si i klidin SOL**.

I klidin SOL si o grafikano sèmno, savo xramol pes ka-o astaripen e portativosqo.

O xramosaripen e *klidināqo SOL* na-i kodobor pharo, sar fal pes. Dikhen duj variānte, save āsti te den vast tumen ka-o siklōvipen e xramosaripnasqo kadale muzikalone semnosqo p-o portativo:

I varianta o gin I kidel trin etape, kadja sar sikavel pes anθ-i imagina dini maj opre:

I variànta o gin 2 kidel vi voj sa trin etàpe, kadja sar ašti te dikhel pes anθar e imàgine dine maj tele, anθar o xramosaripen jekhe gongrovosqo (1), jekhe poxtanorrosqo (2) vi jekhe rovlörräqo (3):

4.3. O baş thaj i nòta SOL

Drabaren, palal phenen palem zorale vakeça:

Savo si o tato vak, kaj şunel pes avri
Texarinăthar zi k-i rrăt, vov kothe si,
Zanenas tume, kamle çhavalen, so si
kaj sa şoldel vov anthar i bar amari?

Ce sunet cald se-aude-afară
De cu zori şi până-n seară?
Ştiţi voi, oare, dragi copii ,
Ce suflă prin ogradă, ce-o fi?

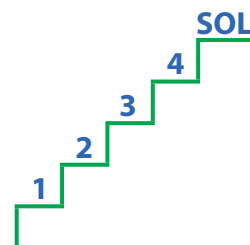
Nòta: SOL = nana-i şol! Te na keren konfuzia!
Del şol = şoldel „fluieră; sâsâie; şuieră”.

Notă: SOL = nu este şol! Să nu faceţi confuzie!
Del şol = şoldel “fluieră; sâsâie; şuieră”.

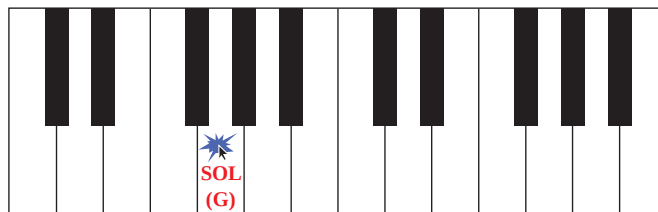
Inkeren godî!

- **I nòta SOL** xramol pes p-i dujto lînia e portativosqi.
- Sa kadala liniathar e notaça SOL astrarel vi o xramosaripen e klidinăqo SOL.
- Anθ-i gâma, *i nòta SOL* inklöl p-i V-to lînia.

Muzikàlo mîsia:

1. Xramosaren jekh portatîvo (jekh rëndo) e notaça SOL! Na bistaren te astaren/ malaven o portatîvo *e klidinăça SOL*!
2. Ker duj propozicie, savenθe i nòta „sol” te avel la verver xatărîmata (e lavença: s-ol duj; so-l trin)!
3. Başaven kaj klaviatūra i nòta SOL!

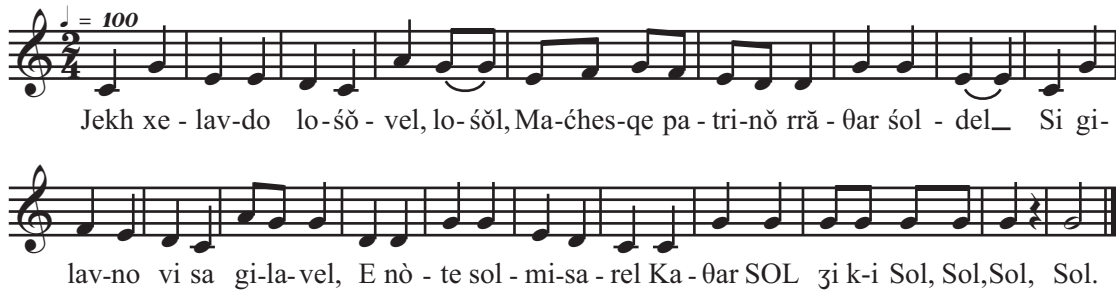
4. Gilaven o muzikàlo kotor dino maj tele, kerindoj vi korposqe perkuciaqe daba/ marimata!

O xelavdo

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Gheorghe Sarău, o Răzvan Ionuț Călin

Adaptăcia: o Neagu Gelu
palal: i Sofica Matei

Khelipen: Fazàno

Khelen „Fazàno” khethanes tire kolegurença! Astaren o khelipen svakone varaθar, kaθar orso lav, savo si te astarel e notaça **SOL**.

Rekomendăcia:

1. Gilaven palem i gili „O xelavdo”, paruvindoj e silàbe e silabença „sigeder”, „phird” vi „lo-khes”. Šaj te keren vi korposqe perkuciaqe daba/ marimata! Na bistaren, inkeren godī, kaj e muzikàla baša šaj te aven *po xarne, maškarutne vaj po dilga/ lùnga!*

xarno baś xarne baša dīlgo lùngo baś

2. Keren p-i jekh muzikàlo uklāni sar ućāren vi sar xulōn e baša anθar i gili „O xelavdo”! Xramosaren p-i svàko šopni e silàbe, save sine le kodole notenqe!
3. Sode var inklōl i nòta SOL anθ-i gili „O xelavdo”?

Vokabulàro:

I gàma = si jekh thavdipen oxtone muzikalone bašenqo, save 3an opre vaj xulōn.

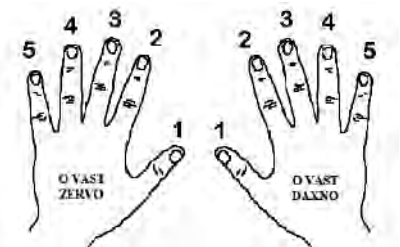
Kreaciaqi butīlin:

Palal o xatāripen le versurenqo e gilāqe „O xelavdo”, keren jekh ćitro! Alosaren jekhe kolegos, savo te del jekh anav e butāqo! 3al kadava nav vaś o ćitro kerdo? Vakāren palal lesθe!

3anenas kaj...?

- O piàno thaj i klaviatūra sine anθar e instrumènturā klaviaturaça?
- Kaj piàno bašavel pes sa-l duje vastença vi savorre kodole panze najença, kaj sine ginavde kaθar 1 3i kaj 5?

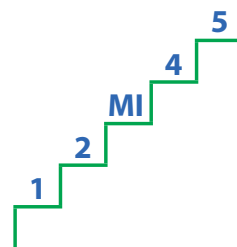

4.4. O baş thaj i nòta MI

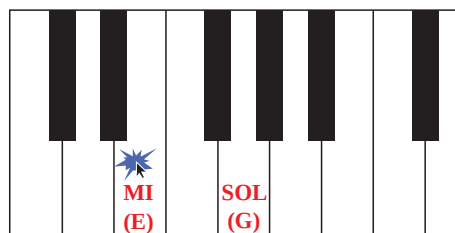
Inkeren godi!

- *I nòta MI* xramosarel pes p-i jekhto linia e portativosqi.
- Anθ-i *gàma*, *i nòta MI* arakhel pes p-i i III-to šopni/ linia.

Muzikàlo mìaia:

1. Xramosaren jekh portativo (jekh rèndo) e notaça *MI*. Na bistren te astaren o portativo e klidinàça *SOL*!
2. Gilaven kaj klaviatùra e nòte *SOL* thaj *MI*!
3. Dikhen o portativo dino maj tele thaj „gilav sar o kuku”! Savi nòta sikavel jekh baş maj tele?
4. Xramosaren e nòte opral o portativo dino maj tele vi xramosaren telal svàko nòta o anav laqo!

Muzikàlo štafèta:

Gilaven khethanes le kolegurença o muzikàlo kotor dino maj tele!
Sarkon anθar tumenθe gilavela zi kaj kadava phurdipnasqo sèmno sikavdo anθar kòma.
Kaj o sèmno lunzisaren/ dîlgisaren o baş!

Gilaven i gili „*Kùku*”, kaj si dini maj tele, anindoj e angalã angle p-i nòta *SOL* vi zàla maj tele p-i nòta *MI*.

O kùku - palal šunipen -

O	veš	ves	- tes	uš	- tel	pes,	kù	- ku!
O	ku	- ko	gi	- la	-vel,	kù	- ku	
SOL,	MI,	SOL,	MI,	SOL,	SOL,	MI,	MI,	SOL,

Keren buti gruposθe!

Gilaven i gili „*Kùku*”, paruvindoj e silàbe le silabença „*phird*” thaj „*sig-sig*”!
Šaj te gilaven palal o ritmo jekhe muzikalone khelnorresqo!

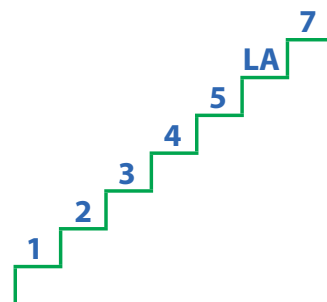

4.5. O baś thaj i nòta LA

Inkeren godī!

- I nòta *LA* xramosarel pes p-o dujto ćućo than e portativosqo.
- Anθ-i gàma, i nòta *LA* si thovdi p-i i VI-to śopni.

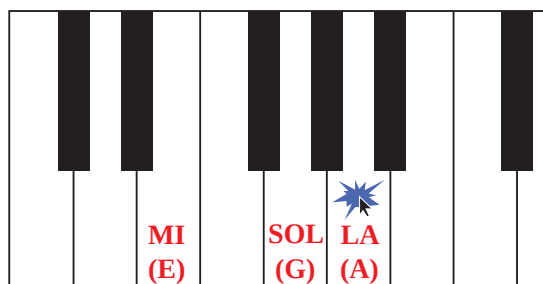
Žanen kaj e muzikàla instrumenturà śaj te aven laćharde sar baś e azutipnaća e *diapazonosqo*?

O diapazòno si kerdo anθar jekh aspinali bàra, kaj si sar jekh *U*, thaj si les vi jekh porōrri. Kana si mardo, vov ankalavel o baś *LA*.

Muzikàlo mìaia:

1. Xramosaren jekh portatìvo (jekh rēdo) e notaća *LA*! Na bistren te astaren o portatìvo e klidinàća *SOL*!
2. Gilaven kaj klaviatūra e nòte *SOL*, *MI* thaj *LA*!

Muzikàlo śtafēta:

Keren butī gruposθe!

- Khethanes tumare kolegurenća, gilaven jekh palal avresθe e intonaciaqi gili dini maj tele! Sarkon tumenθar si te gilavel e nòte opral jekh portatìvo!
- Palemlien o khelipen ži kana savorre ćhave klasaθar gilavena! Inkeren godī kaj si te lunžisaren/ dīlgisaren o baś kaj o sēmno arakhlo anglal i kòma vi te na bistren te phurden kaj si i kòma!

Keren butī gruposθe!

Gilaven kadava muzikàlo zumavipen! Palal, ćitren jekh uklănōrri, anθar savāθe si te sikaven o zaipen/ thavdipen e gilavde melodiao!

Xramosaren p-i svàko śopni e uklănōrrāqi e trebutne silàbe!

Muzikàlo śunipen:

„O koncèrto vaś i viōra vi orkèstra anθ-o tikno *LA*” kaθar o Antonio Vivaldi!

4.6. O baś thaj i nòta DO₁

Vakesqe zumavimata:

O 1-to mangipen – Vakären e nòte vi gilaven khethanes!

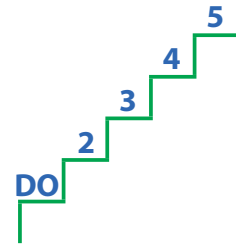

O 2-to mangipen – Vakären e nòte vi gilaven khethanes!

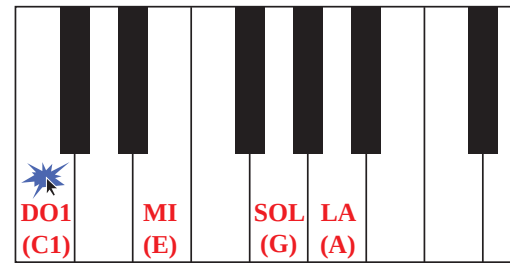
Inkeren godi!

- I nòta DO₁ xramosarel pes telal portativo, p-i jekh to azutipnasqi linia e portativosqi, ka-jekh duripen jekhe çúçe thanesqo mamuj i jekh to linia e portativosqi.
- Anθ-i gàma, i nòta DO₁ si p-i I-to sópni.

Muzikàlo mìsia:

1. Xramosaren jekh portativo (jekh rèndo) e notaça DO₁! Na bistren te astaren o portativo e klidinàça SOL!
2. Gilaven kaj klaviatùra e nòte SOL, MI, LA vi DO₁!

3. Xramosaren pa jekh çúço portativo kadala muzikàla baśa: SOL, MI, DO₁, LA, MI, SOL thaj DO₁!

Muzikàlo štafeta:

Keren buti gruposθe!

Khethanes tumare kolegurença, gilaven jekh palal avresθe e intonaciaqi gili dini maj tele. Sarkon tumenθar si te gilavel nùma' jekh nòta arakhli p-o portativo! Palemlien o khelipen zi kana savorre çhave klasaθar gilavena! Inkeren godi kaj si te lunzisaren o baś kaj o sèmmo arakhlo anglal i kòma!

Khelipen: Dialogul bašenqo muzikàlo

Keren butĩ grupos̃e!

Xulaven tumen panze grupeñe! I jekh̃to gr̃upa khelel o ròlo e paramic̃ariesqo vi gilavel e vèrsurã, saveñe na inkl̃on e anava le muzikalone notenqe. E kolaver ştar gr̃upe si e nòte SOL, LA, MI, DO, vi amboldena e paramic̃ariesqe, kana avel len o rëndo, gilavindoj nùma' e vèrsurã vaj e silàbe, saveñe inkl̃ol o anav e svakonaqo.

O dirizòro DO

- palal şunipen -

Nakhavipen: i Georgiana Koniaeva, o Gheorghe Sarãu

Adaptàcia: o Neagu Gelu
palal: i Ana Motora-Ionescu

$\text{♩} = 80$

Sa - vo rre ba - şa - ven Ba - şa - ven pal' len - qo baş.
E şu - na - le sa ba - şa - ven je - khe - tha - nes
Yon phe - nen len - qo nav sar si vo'
Sun şun vi o vak le ci - ri - klãn - qo!

Tha' maş - kar len - ðe diri - zò - ro si o DO.
Svã - ko şu - nel ka - ðar di - ri - zò - ro, o DO.
SOL, SOL, LA, LA, SOL, MI, RE, DO, di - ri - zò - ro!
Dikh, vi len si len jekh di - ri - zò - ro!

1. Ćitren jekh uklãnõrri, anðar savãðe te sikaven o zaipen/ thavdipen e melodiao anðar „*O dirizòro DO*”. Xramosaren p-i svãko şopni e uklãnõrrãqi e trebutne silàbe!
2. Gilaven palem i gili „*O dirizòro DO*”, paruvindoj e silàbe e silabença „sig-sig”, „phird”, „lo-khes”.

phird

xarno vak

sig-sig

xarne vaka

lo-khes

lũngo vak

Kreaciaqi butĩlin:

Keren butĩ zuteñe!

Astarindoj kaðar e vèrsurã e gilãqe „*O dirizòro DO*”, ker khethanes jekhe kolegoça jekh pòstero, saves̃e te prezentisaren le dirizòres DO khethanes le kolavere muzikalone notença!

4.7. O baš thaj i nòta RE

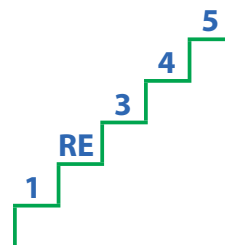

Vakesqe zumavimata:

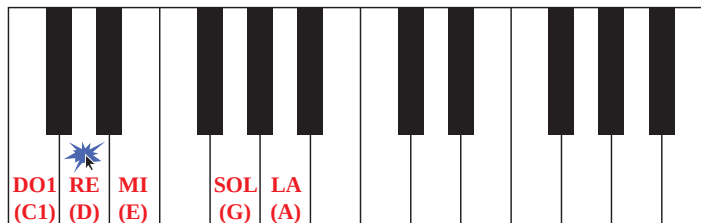
Inkeren godi!

- *I nòta RE* xramosarel pes telal o portativo kleime kaj i jekhto linia e portativosqi.
- Anθ-i gàma, *i nòta RE* si thovdi p-i II-to šopni.

Muzikàlo misia:

1. Xramosaren jekh portativo (jekh rèndo) e notaça *RE*! Na bistren te astaren o portativo e klidinàça *SOL*!
2. Gilaven kaj klaviatūra e nòte *SOL, MI, LA, DO₁* thaj *RE*!

Muzikàlo štafèta:

Keren buti gruposθe!

Khethanes tumare kolegurença, gilaven jekh palal avresθe e intonaciaqi gili dini maj tele. Sarkon anθar tumenθe gilavela ži kaj e phurdipnasqo sèmno!

Gilaven o muzikàlo kotor dino maj tele, palal ćitren jekh uklănōrri, anθar savāθe te sikaven o zaipen/ thavdipen e melodiaoqo!

Anθar ćerxenă

- palal śunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptăcia: o Neagu Gelu

An-θar cer-xe-nă, o-pral o kham Na-khel-le Ma-ri-a-qo phird Du-da - lo sov-na-kaj,
sa-vax-tut-ne du-da Ki-del an-θar pes - qo ćha-vo-rro Ka-na i Ma - ri-a ko-vles phi-rel
E cer-xe-năn-qo kò-ro di-khel La-qo vast del a-men-qe sa so del a-men Kre-ću-nos - θe

- Xramosaren p-i svăko śopni e uklănōrrăqi e trebutne silăbe le notenqe!
- Drabaren e nòte anθar o muzikălo kotor „Anθar ćerxenă”!

Keren buti gruposθe!

1. Khethanes tumare kolegurença, alosaren jekhe dirižores vi gilaven „Anθar ćerxenă”! Dikhen palal i rovli e dirižoresqi, savi si te sikavel o ućipen le baśenqo! Khethanes e dirižoreça, astaren vi tume te gilaven thaj vazden e angală vaś e silăbe trebutne e notaqe RE. K-aśti te zanen vi te laćharen o miśkipen, dikhen i śopnōrri, kaj tume kerde la, kaj si e nòte save zan opre thaj e nòte save xulōn.
2. Ćitren jekh muzikălo śopni vi thov pa laθe, biuśtavindoj o ućipen e baśnenqo, kadala muzikăla nòte: SOL, LA, DO_p, RE, MI.
3. Gilaven but lokhorres o muzikălo kotor dino maj tele! Tume zanen vi aver luludă? Anθa savo berśesqo vaxt luludōn von?

E asvinală

- palal śunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptăcia: o Neagu Gelu

But lu - lu - dă ba__ rōn an-θ-e the-ma Tha sar tu - me-θe tik - ne as -
Sen ko-vle thaj par-ne Tu-me sen as - va e pha-kha - len-qe P-i phuv an -
Tu - men-ça__ kuć__ dra-__ khō - rră__ Par - ne__ mi-__ ri-__ klo-
vi - na - lă Na-i - an - θ-o them ni - jekh lu - lu - di.
θar__ o__ de__ -vel__ pe - li - ne__
__ rră__ O paś - mi - laj ke - rel sàl - be__

Muzikălo śunipen:

„Bourree” anθar i Suita vaś piàno kaθar o George Enescu!

4.8. O baş thaj i nòta FA

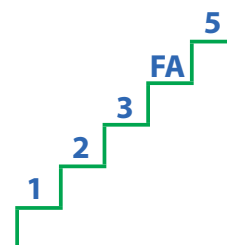
Vakesqe zumavimata:

Vakären e nòte vi gilaven khethanes!

Inkeren godi!

- I nòta FA xramosarel pes p-o jekhto ćućo than e portativosqo.
- Anθ-i gāma, i nòta FA arakhel pes p-i IV-to śopni.

O Fane vi i Fana

- palal śunipen -

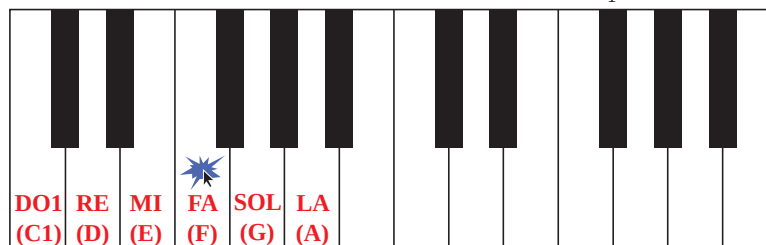
Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptăcia: Neagu Gelu
palal: i Sofica Matei

Muzikàlo misia:

1. Xramosaren jekh portativo (jekh rëndo) e notaça FA! Na bistaren te astaren o portativo e klidināça SOL!
2. Baśaven kaj klaviatūra e nòte SOL, MI, LA, DO₁ RE vi FA!

4.9. O baš thaj i nòta DO₂

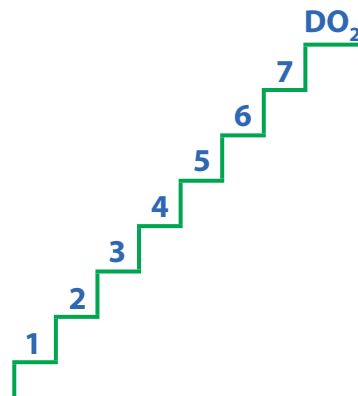
Vakesqo zumavipen:

Vakären/ Gilaven e nòte vi gilaven khethanes!

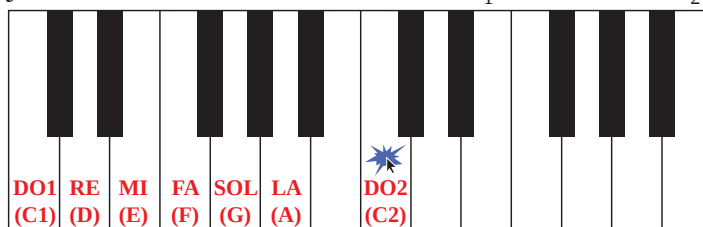
Inkeren godi!

- I nòta DO₂ xramosarel pes p-o trinto éúco than e portativosqo.
- Anθ-i gàma, i nòta DO₂ arakhel pes p-i VIII-to šópni.

Muzikàlo mìaia:

1. Xramosaren jekh portativo (jekh rèndo) e notaça DO₂! Na bistaren te astaren o portativo e klidinàça SOL!
2. Bašaven kaj klaviatùra e nòte SOL, MI, LA, DO₁, RE, FA vi DO₂!

Muzikàlo štafèta:

Keren buti gruposθe!

Khethanes tire kolegurença, gilav e intonaciaqi gili dini maj tele! Sarkon tumenθar gilavela zi kaj o maladilo phurdipnasqo sèmno! Na bistaren te lunžàren o baš kaj arakhel pes anglal i kòma!

Muzikàlo mìaia:

Keren butĩ gruposθe!

Ćitren jekh muzikàlo uklāni, savi te sikavel o 3aipen/ sar 3al i oprutni gili. Xramosar palal pa svāki šopni o anav e notenqo!

Keren butĩ gruposθe!

Gilaven i gili savi si dini maj tele! Lien jekh muzikàlo khelnorro, k-ašti te sikaven o gilavipen e notaqo DO₂. Gilaven palem, paruvindoje e anglutne silābe anθar o lav „si-ge-der” vi anθar o lav „phird”.

I duralśundi duruvli

- palal śunipen -

Nakhavipen: o Gheorghe Sarāu, o Răzvan Ionuț Călin

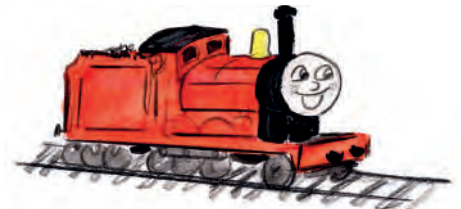
Adaptăcia: o Neagu Gelu
palal: i Sofica Matei

$\text{♩} = 70$

O-pre, p-e pla-ja śu_-nel pes i du-ral-śun-di du-ruv - li Tu, tu, tu, tu, tu, tu, tu, tu!

Vov o e-kō-vo tra-del pa-lem o śun-do baś pa - lal Tu, tu, tu, tu, tu, tu, tu, tu!

Gilaven o muzikàlo garavdo lav dino po tele vi arakhen o amboldipen!

Muzikàlo garavdo lav

- palal śunipen -

Nakhavipen: o Gheorghe Sarāu, o Răzvan Ionuț Călin

Transkripcia: o Neagu Gelu
Din folclorul copiilor Anθar e čhavorenqo folkłoro

Del śol vov du- ral- Pras - tal thaj pras- tal-

An - tu - nè - lo ga - rav - dōl, Aj jekh e - kō - vo śun- dōl

U, u, u, u.

U, u, u, u.

So si? (o trino)

4.10. O baš thaj i nòta SI

O Sikä, o Sima thaj i Simona

- palal šunipen -

Nakhavipen: i Georgiana Koniaeva, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu

palal: i Sofica Matei

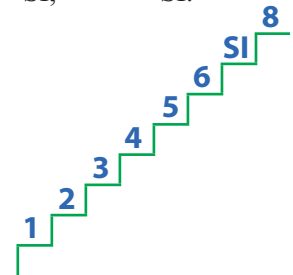
$\text{♩} = 80$

O Si-kä, o Si-ma thaj i Si-mo-na Gi-la-ven šu-kar i nò-ta SI Thaj p-i trin-to
li - ni-a Xra-mo-sa-ren šu-kar i nò - ta SI, SI, SI, SI, SI, SI, SI.

Inkeren godî!

- I nòta SI xramosarel pes p-i trinto linia e portativosqî.
- Anə-i Gàma, i nòta SI si čhutini p-i eřtato šopni.

Muzikàlo mìaia:

1. Xramosaren jekh portativo (jekh rèndo) e notaça SI ! Te na bistren te širden/ astaren o portativo e klidinaça SOL!
2. Bašaven k-i klaviatūra e nòte SOL, MI, LA, DO₁, RE, FA, DO₂ thaj SI !
3. Bašav k-i klaviatūra, e éaće vasteça, e nòte: DO₁ (o baro naj = o 1-to naj), RE (o sikavalo naj = o 2-to naj), MI (o maškarutno naj = o 3-to naj), FA (o baro naj = o 1-to naj), SOL (o sikavalo naj = o 2-to naj), LA (o maškarutno naj = o 3-to naj), SI (o angrustikalo naj = o 4-to naj), DO₂ (o tikno naj = o 5-o naj):

DO1	RE	MI	FA	SOL	LA	SI	DO2
(C1)	(D)	(E)	(F)	(G)	(A)	(B)	(C2)
1	2	3	1	2	3	4	5
DO1	RE	MI	FA	SOL	LA	SI	DO2
(C1)	(D)	(E)	(F)	(G)	(A)	(B)	(C2)

Muzikàlo štafèta:

Keren butî gruposœe!

Pašal tumare kolègură, gilaven jekh palal avresœe e intonaciaqo zumavipen, kaj si dino maj tele. Orkon anœar tumenœe gilavela e baša ži k-o avutno phurdipnasqo sèmmo. Te na bistren te dîlgăren o baš maladilo anglal i kòma.

Ker butĩ kòrkorro!

Gilav i gili kaj si dini maj tele, palal éitre jekh uklănörri, anθar kaj te sikaves o 3aipen/ thavdipen e gilavde melodiaoqo. Xramosar p-i svàko šopni e uklănörriqi e adekvàta silàbe le notenqe.

O šošojorro

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Gheorghe Sarău, o Răzvan Ionuț Călin

Adaptàcia: o Neagu Gelu

$\text{♩} = 80$

Šo - šo - jo - rro, ku - čo - rro P-o pla - jo - rro vov naš - lo Aj ko - the o -
 Tha' o Po - ră - lo, na - sul 3u-kel, Pe tha - nes - θar in - kal - dă les Te - lăr - dăs da -
 pre ge - lo An - čar vov ga - rav - di - lo. An - čar vov ga - rav - di - lo.
 ra - ni - lo An - ko - do xor veš a - čhi - lo. An - ko - do xor veš a - čhi - lo.

Keren butĩ gruposθe!

Pašal e kolègură gilaven i gili dino maj opre!

Sikaven kaj dikhle o inklövipen e notaqo SI, marindoj anθar vasta, orso var kana gilaven la.

Khelipen: Kaj si mirro than?

Keren butĩ anθ-e zute!

Alosar jekhe kolegos thaj, khethanes leça, pher o tabèlo dino maj tele e kadale muzikalone notenqa: SOL, Mi, LA, RE, FA, DO₂ thaj SI.

Anen tumen godăθe save muzikàla nòte xramosaren pen p-e linie le portativosqe thaj save xramosaren pen p-e lesqe ćuće thana! Maj palal ašti te xramosaren len p-o jekh portativo e klidinaça SOL.

E nòte, save xramosaren pen p-e linie le portativosqe	E nòte, save xramosaren pen an ćuće thana e portativosqe

Khelipen: Phen, sar bućhol i luludĩ?

Keren butĩ gruposθe!

Bešen anθ-jekh truj thaj alosaren jekhe khelipnasqe šerutnes. Kadava phandel k-e jakha jekhe kolegos, savo avela o „ćhavo-drabarno”. P-e siklärnesqi sinia si ćhutine verver luludă. E ćhave anθar truj gilaven i gili dini maj tele. Kana aresen k-o vèrso „Phen, sar bućhol i luludĩ?”, o šerutno e khelipnasqo del e „ćhavesqe-drabarnesqe” jekh luludĩ, kaj si te prinzarel la palal sung. Kana i luludĩ si prinzardi, e ćhave anθar truj gilaven: „Bravo, bravo, prinzardă!” thaj - kana o amboldipen si bićaćo -, e ćhave anθar truj gilaven: „Fal amen nasul, na prinzardă!”.

Phen sar bučhol i luludī!

- palal šunipen -

Nakhavipen: i Georgiana Koniaeva, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu

Dikh, an-dem tu - qe__ lu__ -lu - ḍ Lu - lu-ḍ la - čhe__ sun-ga-ça

O čavo sungal i luludī
te prin̄arel lan!

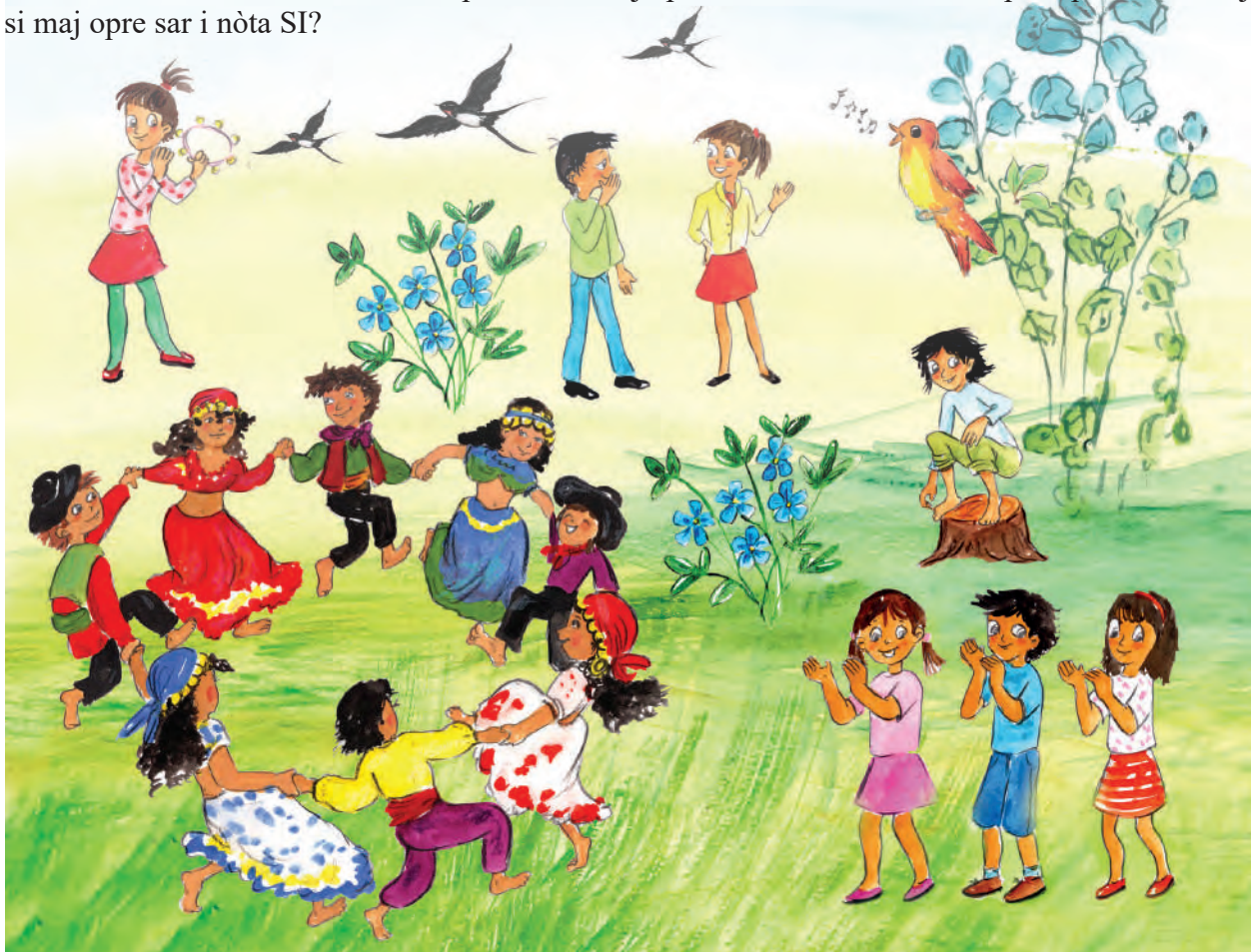
Phen, sar bu-čhol i lu - lu - ḍ Te pa-tās di - khes e go-dā-ça

Fal a - men na-sul, na prin-̄ar-ḍn Thaj but xo - lă - me san!

Bra__ -vo, bra__ -vo prin-̄ar-ḍn Thaj but bax - ta - lo san!

Drabar e nòte anθar i muzikàlo pièsà dini maj opre! Savi nòta xramosarel pes opral i linia kaj si maj opre sar i nòta SI?

4.11. Muzikàlo projèkto – I klidin SOL thaj e muzikàla nòte

Keren butĩ gruposhe!

Paşal tumare kolègură, keren jekh ćitrisardi bānda, anθar savi si te sikaves jekh paramići palal o malavipen/ arakhipen e klidipnasqo SOL e kolavere muzikalone notença!

Lien godăthe!

Orso ćitrisardi bānda si la duj riga: jekh rig xramosardi (o tēksto aşti te avel thovdino anə-e tikne truja, ovālură, maruthorre) thaj jekh rig ćitrisardi. Akana avilo o momēnto te gilaves, paşal tire kolègură, i paramići kerdi p-i jekh melòdia jekhe gilăqi siklili zi akana.

Alosaripnasqo drabaripen

*I tradicionàlo muzikàlo notàcia – i muzikàlo notàcia k-e bašavne**

I muzikàlo notàcia baràrdàs pes p-o thavdipen e vrjamaqo thaj avdës malavas maj but čhanda e muzikalone notacienqe, tha' save reprezentisaren sa kodola nòte. Dikhen sar misal:

Reprezentisaripen p-o portatìvo	O baš thaj i nòta	I tradicionàlo notàcia	I notàcia anθ-i Rumùnia, i Frànca thaj i Itàlia	I notàcia anθ-i Germània thaj anθ-o Nòrdo e Evropaqo	I notàcia anθ-i Bari Britània thaj anθ-e Kidine Thema e Amerikaqe
	DO	DO	DO	C	C
	RE	RE	RE	D	D
	MI	MI	MI	E	E
	FA	FA	FA	F	F
	SOL	SOL	SOL	G	G
	LA	LA	LA	A	A
	SI	SI	SI	H	B
	SI♭	SI♭	SI	B	B FLAT
	DO #	DO #	DO #	C #	C SHARP

Po but, anθar kodoja kaj o nomadismo/ o phirutnipen e rromane zenipnasqo sas uço, e rromane bašavne, kerindoj kontàkto e savorre maladile zenimatença vi e selënça, bi te zanen lil thaj nić te aven len nòcie palal i teorìa e muzikaqi, aştisarden, e vaxteça, te keren penqe penqo muzikàlo limbàzo, kaj *xamisarelas* varsar so *lilenas* kaθar aver kontaktosqe zenimata, kerindoj pes kadā jekh bašavnenqo muzikàlo limbàzo vi jekh specifiko muzikàlo notàcia, save sas ingerde mujutnes but šeliberša thaj, maj palal, resindoj te aven rodinde kaθar bare, šunde muziciànurā.

Thaj na anθ-o palutno than, e speciàla rodimata sikaven zorale miazimata maškar e muzikàla vakàrimata anθar verver thana e sundalesqe/ e lumjaqe, sar: i Ìndia, o Afganistàno, i Tùrkia/ o Xoraxano Them, i Spània, o amerikàno kontinènto thaj e thema e Estikane Evropaqe, savorre isindoj *len jekh specifiko muzikàlo čhib, lačhardi, lini thaj tradini kaθar e trubadurā, anθar e but lače bašavne, e bašavnenqe grùpurā, e tarāfurā thaj anθar e bašavnenqe orkèstre, kaj inkliste maj palal, o bašavnenqo muzikàlo limbàzo vaj e bašavnenqi notàcia*, reprezentisardi anθ-o tabèlo kaj si maj tele, kaj sikavel o *xramosaripen e kromatikane notenqo e Gamaqe DO*:

*https://ro.wikipedia.org/wiki/Nota%C8%9Bie_muzical%C4%83.

I Gàma DO anθ-o vazdipen (do ₁ – do ₂)			I Gàma DO anθ-o xulāripen (do ₂ – do ₁)		
I notàcia			I notàcia		
Tradicionàlo		Başavnengi	Tradicionàlo		Başavnengi
	DO	DO		SI	B
	DO #	CIS		SI _b	BE
	RE	RE		LA	LA
	RE #	DIS		LA _b	AS
	MI	MI		SOL	SOL
	FA	FA		SOL _b	GES
	FA #	FIS		FA	FA
	SOL	SOL		MI	MI
	SOL #	GIS		MI _b	ES
	LA	LA		RE	RE
	LA#	AIS		RE _b	DES
	SI	B		DO	DO

Vokabulàro:

Baša (nòte) kromatikane = o thavdipen e savorre notenqo jekh palal jekh, anθar semitòno anθ-o semitòno

Baša (nòte) diatonikane = o thavdipen jekh palal jekh e muzikalone bašenqo anθa lenqo naturàlo isipen, arakhle kaj duripen kaθar e tònurà vi paštònurà, e naturalone pašsemitonurença

Muzikàlo limbàzo/ Muzikàlo čhib = si jekh vòrta drom, savi i mùzika del les e vakāripnasqe. O siklòvipe e elementurenqo e muzikalone čhibāqe del „i klidin” e xatāripnasqi muzikaqo, e artaqi e bašenqi

O *tarāfo* = jekh tikni muzikàlo formàcia (e bašavnengi), savi bašavel selikani/ gavutni mùzika

O *Nomadismo/ O phirutnipen* = Živipnasqo mòdo/ čhand jekhe manušenqo khetanipnasqo, kaj na si les jekh bitragvalo/ stabìlo bešipnasqo than.

4.12. Evaluàcia

1. Save anθar e obijèkturà dine maj tele ankalaven muzikàla baša?

2. Xramosar save baša (telutne, maškarutne, uće) den: o šagar, i ćirikli kòlibri, o stiklèto, o ričh, o kanàro, i ćiriklòrri, e vešesqi raćni!

3. I klidin Sol si anθar kadala elemènturà:

jekh tikni fùnda; jekh rovlòrri;
jekh gongrov; jekh serben/ àrko.

4. Xramosar an-tumare lilorre thaj kide e ćaće variànte:

Xramosarel pes p-i trinto lìnìa e portativosqi
Xramosarel pes p-o dujto ćuće than e portativosqo
Xramosarel pes p-i jekhtho lìnìa e portativosqi
Xramosarel pes p-o jekhtho ćuće than e portativosqo
Xramosarel pes p-o jekhtho ćuće than telal o portativo
Xramosarel pes p-i dujto lìnìa e portativosqi

SOL
MI
FA
SI
RE
LA

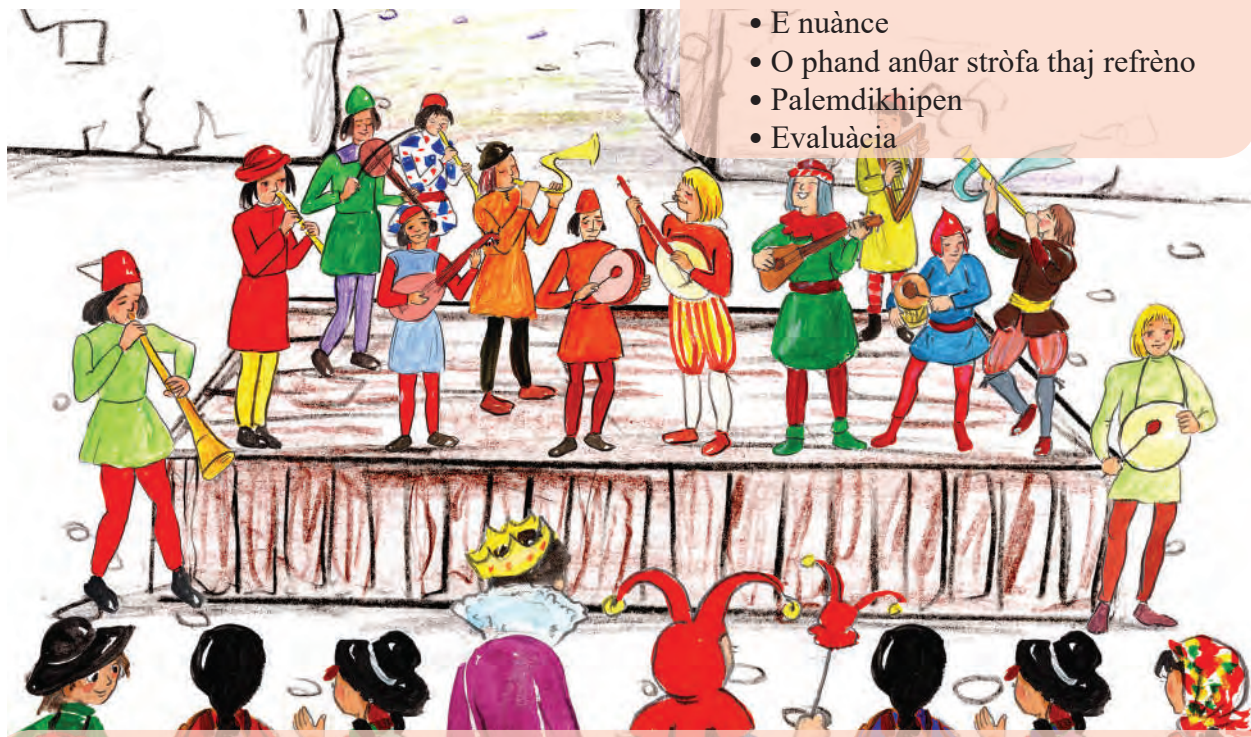
5. Ćitre p-o štartorro/ lilorro jekh muzikàlo uklàni oxtone šopnènça thaj thov p-e laθe kadala nòte: SOL, MI, DO₁, KAJ DO DO₂ thaj RE!

Sar ašti te keres tuqe tiri evaluàcia?	1	2	3	4	5
<i>But šukar</i>	3 obijèkturà	3 baša	3 gràfika sèmnurà	6 variànte	6 nòte
<i>Šukar</i>	2 obijèkturà	2 baša	2 gràfika sèmnurà	4 variànte	4 nòte
<i>Dòsta/ Resutnes</i>	1 obijèkto	1 baš	1 gràfiko sèmno	2 variànte	2 nòte

O 5-to jekhipen: I çhib anθ-o Thagaripen e muzikaqo

Andera/ Koncinùtură

- O muzikàlo tìmbro
- E nuànce
- O phand anθar stròfa thaj refrèno
- Palemdikhipen
- Evaluàcia

E specifika kompetènçe te aven line dikhipnasqe

- 2.1. O zenutno gilavipen, tikne grupurenθe, anθ-o kolektivo, jekhethanesθe e varesave miškiptnasqe/ zalāripnasqe elementurença vi e bašavipnaça.
 - gilavena gilă vi kerena muzikàla khelimata:
 - anθ-o kolektivo, tikne grupurenθe vi korkorrutne çhandesθe;
 - zumavena te inkeren o rìtmo, anθar korposqe miškimata – marimata anθar vasta, punrenθar vi anθar troskipen najenθar;
 - na uštavena e dine indikàcie partiturenθe, anindoj verver nuànce gilavipnasqe.
- 2.2. O istemaipen e notaciaqo, dikhindoj o učipen e bašenqo kana siklòven pen varesave gilă
 - gilavena gilă vi muzikàla khelimata:
 - anθ-o kolektivo, tikne grupurenθe vi korkorrutne çhandesθe;
 - kerena siklòvnenqe grùpură, save te reprezentisaren e muzikàla baša, k-ăašti te aven kerde/ thavdine verver muzikàla khelimata.
- 3.1. O sikavipen e varesave reakcienqo, emocienqo, xatārimatenqo, save inklòn anθar e muzikàla kotora.
 - gilavena verver gilă, palemliindoj e mangimata xramosarde partituraθe vaj mangle e siklārnesθar, trajisarindoj specifika emòcie seve inklòn anθar o muzikàlo kotor:
 - xatārena/ dikhena anθ-o gilavipen o phand maškar i stòfa thaj refrèno;
 - šaj te zumaven o gilavipen – sar mimika – kaj verver muzikàla instrumèntură;

5.1. O muzikàlo tìmbro

O univèrso e bašenqo si barvalo thaj si les verver baša, i natùra reprezentisarindoj o baš anθar verver xainga kaj keren baša. Dikh k-e imàgine dine maj tele! Save baša patān kaj ašunen pen anθ-i svàko imàgina?

Inkeren godī!

- So ame ašunas anavāren pen baša. Kadala šaj te aven **muzikàla baša** vaj baša **anθar natùra**.
- **O tìmbro** si jekh karakteristika jekhe bašesqi, savi del amenqe te xulavas les avere bašenθar palal si i bašutni xaning.
- **E muzikàla tìmbururā** šaj te aven xulavde palal lenqe bašutne xainga anθ-e **vakesqe tìmbururā** thaj **instrumentàla/ bašavipnasqe tìmbururā**. Von sine kodobor verver, sar jekh **palèta e rangenqi**.

Muzikàlo mìaia:

Alosaren jekh *figùra (màska)*, anθar kodola dine anθ-i pašutni imàgina, savāθe te sikaves tire xatārimata karing e baša anθar kodola štar imàgine prezentisarde maj tele!

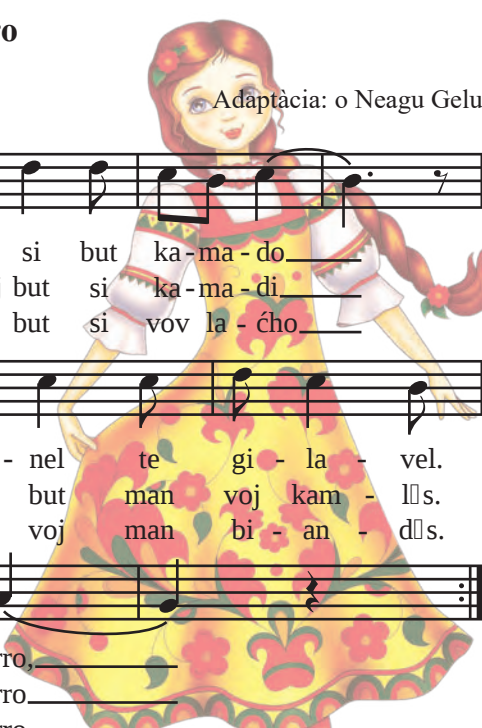
1. Gilaven i gili dini maj tele, labāringoj tumaro muzikàlo khelnorro, kana gilaven!

Rromenqo ilorro

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Tudor Lakatos, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu

Rro-men - qo i - lo - rro____ Vov si but ka - ma - do____
 Vi mi - rri daj si ka - li Thaj but si ka - ma - di____
 Vi mu - rro dad si ka - lo Ta but si vov la - cho____

Vov a - nel te khe - lel, a - nel te gi - la - vel.
 Ki - de voj man ker - ḍs, thaj but man voj kam - ḷs.
 Mi - rra da - ja kam - ḷs, thaj voj man bi - an - ḍs.

Rro - men - qo i - lo - rro,____
 Rro - men - qo i - lo - rro____
 Rro - men - qo i - lo - rro.____

2. Phenen savo instrumènto si palal so gilaven i gili dini maj tele!

Muzikàlo garavdo lav

- palal šunipen -

Nakhavipen: i Georgiana Koniaeva, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu

Tik - nŏ - rri thaj sa____ -nŏ - rri Pa - lal la____ -Ųe e____

ma-nu-ša khe-len La,____ la, la, la,____ la, La, la,____ la, la, la, la, la, la.

So si?

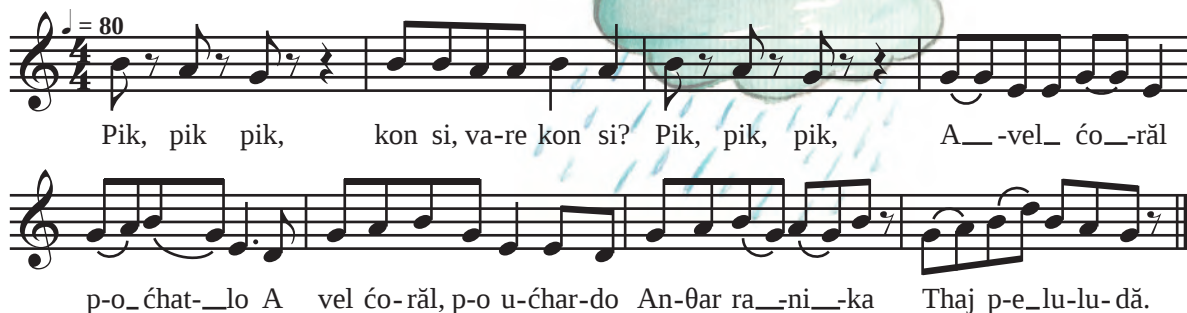
3. Gilaven i dini maj tele gili, marindoj e najeça meselăŲe, atŲnc kana si te keren sar šunel pes, kana perel o brišind!

O brišind

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu

Pik, pik pik, kon si, va-re kon si? Pik, pik, pik, A____-vel____ čo____-răl

p-o____chat____lo A vel čo-răl, p-o u-čhar-do An-Ųar ra____ni____ka Thaj p-e_lu-lu-dă.

Žanenas kaj...?

1. Orsone/ Sarkas ženes si les jekh jekhutno vakesqo timbro. Kadă, orso manușesqo vak si originàlo thaj n-aști te avel vakărdino kadja sar si kaŲar nijekhe aver manușesqo vak vaj kaŲar jekh muzikàlo instrumènto;
2. E vakesqo timbro dikhel e manușesqe vaka, save rigăren pen anŲ-a čhavenqe vaka, žuvlënqe vaka thaj muršenqe vaka;
3. Palal bašipen vi e materiàlură anŲar savenŲe sine kerde, e muzikàla instrumèntură si len jekh specifiko timbro.

Muzikàlo šunipen: „I mùzika e panënqi” kaŲar o Georg Friederich Händel.

5.2. E nuànce

Dikh bare dikhipnaça e imàgine dine maj tele! So dikhes? So keren e çhave? Sar den duma?

Inkeren godi!

1. E nuànce reprezentisaren o zoràripen saveça bašavel/ gilavel pes jekh melodìa.
2. E nuànce aven anθar i italikani çhib. Kodola po but zangle si:

forte (f) = zorales; *mezzo forte (mf)* = paš zorales;

piano (p) = lokhes; *mezzo piano (mp)* = paš lokhes.

3. Orso muzikàlo kotor bašavel/ gilavel pes e specialone nuancença, sar mangel i melodìa vaj e vèrsurà e gilàqe.

Muzikàlo mìaia:

1. Gilaven i gili dini maj tele, respektisarindoj i nuànca sikavdi ka-o astaripen laqo.

Sar e xelavde

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu
palal: i Elena Schmitzer

1. 3as - sa - vo - rre šu - kar____ Ta, ta, ta, ta, ta, ta.

2. Sar 3an von, 3as vi a - me, Ta, ta, ta, ta, ta, ta.

Sar e xe - lav - de ča - čes, lo - ša - les Ta, ta, ta, ta, ta, ta.

2. Gilaven i gili dini maj tele, dikhindoj karing e nuànca sikavde!

3. Gilaven i gili dini maj tele, respektisarindoj e sikavimata kaj dikhen e nuance!
- Sosqe patan tume kaj jekh gili si lan maj but nuance?
 - Anen tumenqe anθ-i godi jekh aver gili, savo saj te avel gilavdi anθ-e verver nuance?
- Gilaven lan vi tumare kolegurenqe! Dikhen karing nuance!

E bakrāriesqi čhaj

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Tudor Lakatos, o Gheorghe Sarau

Adaptacia: o Neagu Gelu

1. Jekh dēs i čhaj ba - krā-res - qi Paś ba - krān-θe a - čhi - lās.
 2. Čar, lu - lu - dā mi - la - jes - qe, Šu - kar ki - de - las.
 3. An - θa čar paś - li - li i čhaj Thaj les - θar man - gel.
 4. Te phe-nel la - qe te vi voj But ašti te zi - vel.

Jekh kù - ko o - pre an - θa' ruk - ha Phe-ne-las šu - kar la - va

Kù - ku, Kù - ku, kù - ku kù - ku la - qe gi - la - bal.

4. **Keren buti gruposθe!** Xulaven tumen anθ-e duj grupe! I jekhto grupa gilavela o tèksto e gilāqo, savo na reprezentisarel o palpaledinipen/ amboldipen e ekovosqo, thaj i dujto grupa avela „O ekòvo”, savi palemliel so gilavdās pes maj anglal. Na uštaven e indikacie e nuancenqe!

O ekòvo

- palal ùnipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu

$\text{♩} = 80$ *mf*

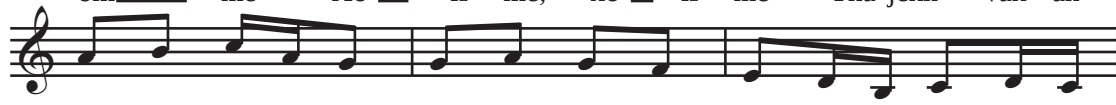

I̯ so - mas anθ - jekh veś Thaj gi - l̯v - dom
 An - θar o veś ze - le - năr - do Me a - saj - lem,
 Kon na mu - khel man, ro - del - man Di - ni

p ekòvo *f*

sa vrjā - ma Thaj gi - l̯v - dom sa i vrjā - ma Tha-jekh vak an -
 a - saj - lem, Sa i vrja - ma, sa i vrjā - ma Tha-jekh vak an -
 -om me Xo - l̯ - me, xo - l̯ - me Tha-jekh vak an -

θar o du - ri - pen Am - bol - d̯ man - qe kaj mi - rri gi - li
 θar o du - ri - pen Am - bol - d̯ ma - qe kaj mo a - sa - pe'
 θar o du - ri - pen Am - bol - del pa - lem man-qe but ruś - lo

p ekòvo *f*

Am-bol - d̯ man - qe kaj mi-rri gi-li. 1.2.3.La, la, la, la, la, la, la,
 Am-bol - d̯ man - qe kaj mo a - sa-pe'.
 Am bol del pa - lem man-qe l̯un - ga-lo.

p ekòvo *f*

la, la, la, la, la, la, La, la, la, la, la, la, La, la, la, la, la, la, la,

p ekòvo

la, la, la, la, la, la, La, la, la, la, la, la,

Zanenas kaj...?

- O ekòvo si kerdo kaðar ùnutne ùnde, atùnc kana kadala arakhen jekh lupùnz, sar sine e thule baranga/ zidurà.
- Inkalavdoj baša vi ùnindoj o ekòvo kadalenqo, e zivutre sine ùajne te arakhen i pràda/ o zivdo xamos, te den truj/ ròta kaj lupunza vi te prastan/ phiren bi te labàren o dikhipe. O raçel e raçnàqo ci kerel ekòvo.
- O tèrmino „nuànce” si maladilo vi anða piktùra. Von keren pen anðar o xamipen jekhe rangaqo e averàça anða verver koborimata.

5. Alosaren trin gilà siklile kaj le anglutne òre thaj den lenqe e nuànce, save zan palal o ander thaj i melodìa kadalenqe.

Rekomendàcia:

Zan kaj cinemà - vaj roden pa interneto - thaj dikhen e odàrde muzikàla filmùrà anðar i sèria „Disney –Fantasia”. Prinzarene e nuancaqe ververimata?

5.3. O phand anθar stròfa thaj refrèno

- Gilaven palem pašal tumare kolègură i gili so sas dini maj opre, E bakrăresqi čhaj!
- Kasqe si kerdi i gili dini maj opre?
- Anθar mùzika inklòn maladimata, traden pen mesàžură. Tumen savo mesàžo si tumen vaś e bakrăresqi čhaj?
- Gilaven o fragmèto, savo palemliel pes anθa i gili „E bakrăresqi čhaj”! Kozom var gilăvdăn la?

Inkeren godî!

1. O butipen e gilenqo sine kerde anθar duj riga: i stròfa thaj o refrèno:

- I stròfa si kerdi anθar po but gilavipnasqe rëndură;
- O refrèno si i rig kaθar o agor e svakone strofaqo, an-savi palemliel vi i gili, tha' vi o təksto.

2. O təksto tradel jekh mesàžo thaj si an-jekh kidino phand e gilăça/ e melodiaça, savi šaj te ovel lośali, bilośali vaj barikani.

Muzikàlo mīsia:

Gilaven tire kolegurença i muzikàlo gili „O manrorro”, thaj, khethanes, baśaven anθar jekh khelipnasqi gitara. Maćaven i dori e gitaraqi k-o refrèno!

O manrorro

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu

palal: o Grigore Teodosiu

Kozom stròfe si la gilă „O manrorro”? Sar si aśardo o manrorro? Tut si tut varsar jekh akharipnasqo gudlo anav?

Keren butî gruposθe!

Tire kolegurença astaren tumen vastenθar thaj keren jekh truj! Anθa maśkar e trujesqo, beśela jekh čhavo, savo avela o manrorro. An-vaxt so gilaven e gilăqe stròfe dine maj opre, bolden tumen trujal o manrorro. K-o refrèno, beśen p-o than, putren e vasta thaj gelen len/ ingeren len zinzărde angle, e vastença opre.

Muzikàlo šunipen: „Humoresca” kaθar o Antonin Dvorak

„Phalörră/ Skène anθar čhavorripen” kaθar o Robert Schumann

5.4. Palemdikhipen

Gilaven i gili „I lelëka”, ovindoj baredikhipnaça kaj i muzikàlo nuànca!
Respektisaren e indikàcie!

I lelëka

- palal ùnipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu
palal: o Grigore Teodosiu

$\text{♩} = 70$ *mf*

1. Si i kir - vi o - pre p-o kher A - vel i le - lè - ka i ba - la - ni

Thaj be - sel anθ - jekh pu - nro, Thaj an - θar o xo-ing sig voj ma - rel

Ti - ka, tak, ti - ka tak E la - che cha - vo - rre chaj - lön man Va, von chaj - lön man

2. Lelëke, lelëke so si tut an gùsa?
Zèrzere thaj korkodùse.
Lelëke, lelëke so si tut an xoing?
O pekimos
Tika, tik, tika, tak.
E pujenqe mesmeri kerav lenqe.

3. I lelëka puja kovlarel
Len p-i nevi raxami xuràvel.
O parno pasterno kezlano,
Lole kherà thaj postinorro
Tika, tik, tika, tak,
Thaj 3al karing o talo.

O vak e luludënqo

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu

palal: o Tudor Vasilache

♩ = 120 p

1. Som tik - no thaj šu - ka - ro-rro Thaj bu - čhav_ jekh to - rro_

mf

Me na - ša-vav o i-vend an-θar them Thaj a - nav o gud-lo paš-mi_ laj.

2. Mirri daj si o pašmilaj
Thaj bučhav i asvinōrri
Som e jekhtorresqi phen
Thaj som po phutārno sar lesθe

3. Mirro anav si busujòk,
Me ulavav baxt savorenqe.
Čorav mirro khandipen
Ži opre dur anθ-duripen!

4. Som o po šukar anθar sundal!
Trendefiro si mirro anav.
Strafinav anθa živde ranga,
Som po baro sar e luludā.

Kozom stròfe si an-i gili dini maj opre?

Prinzaren e refrenosqi rig anθar i gili dini po tele! Risparen tumenqe, save si e karakteristike kadalenqe? Gilaven khethanes tumare kolegurença i gili „O bašnorro”, respektisarindoj i sikavdi nuànca.

O bašnorro

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu

palal: i Ana Motora Ionescu

♩ = 90 mf

1. Ba - ša - vel o baš - no - rro te - xa - ri - nă - θe_ U - šti tu čha -

2. A - ma - ro baš - no - rro čin - ga - del an - θ-o ba - ro muj Ka - ring i škò -

Refreno:

vo - rrela, Thov tut_ p-o muj. 1.2. Ku - ku - ri - gu, Ku - ku - ri - gu

la si o vaxt te te - l - res!

Drabar e muzikàla nòte e gilāqe! Kozom prinžardān?

Save sine kadala, sar bučhon von?

Khelipen: E çerxenënqo muzikàlo konkùrso

K-ásti te lien rig kaj kadava konkùrso, si te keren kadala phirda:

O jekhto phird: Alosaren anθar kodola siklile gilā jekh muzikàlo kotor, savo kamen te gilaven la! Baro dikhipen k-e muzikàla nuànce!

O dujto phird: Alosaren jekh muzikàlo khelnorro, kaj te inkerel o bašavipen pašal tumaro gilavipen!

O trinto phird: Na bistaren e korposqe perkuciaqe elemènturā siklile thaj labāren len anθ-o vaxt e gilavipnasqo. Keren tumenqe tumari koregrafia!

O štarto phird: Prezentisaren lošaripnaça tumaro momènto!

E kidipnasqi hòra le rromenqi

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu

♩ = 100 mf

A - ven te das vast e vas - te - ça Kas si i - le e rro - men - ça
Te me - rel o na - sul çar Te pha - rol o ba - ro barr

Te i - ll - ras o khe - li - pen P - i phuv ka - o
E du - jen si a - me jekh nav Me tro phral

Refreno.:

tha - ga - ri - pen. Tu, mo phra - la, ka - ka - vā - ri
tu mu - rro phral.

Tu, mo phra - la, ri - çhi - nā - ri Aj te das vast

khe - tha - nes Te vaz - das le ter - nes vi le phu - res.

5.5. Evaluàcia

1. Keren transkripcia e ginesqi kaθar svàko imàgina vi i çaçi variànta anθar kodola dine po tele!

1

2

3

Başavipnasqo
tìmbro

Baša anθar
natùra

Vokàlo
tìmbro

2. Xramosaren e çaçe enùncurà, palal i gili dini maj tele, „khelipen”!

a) Si la trin stròfe.

b) Si la refrèno.

c) Si kerdi anθar ivend.

d) Si lošalo.

Khelipen

- palal šunipen -

Nakhavipen: o Răzvan Ionuț Călin, o Gheorghe Sarău

Adaptàcia: o Neagu Gelu

1. Khe - lav ka-dja sar si i hò - ra Na-i an-θar ni-khas - qo them. Duj phir-da an-

gle thaj duj phir-da pa - lal, ka-dja khe-lel pes i hò-ra a-men - òe.

3. Save anθar kadala tèrminurà dine tele reprezentisaren nuànce?

a) **forte (f)** = zorales;

b) **mezzo forte (mf)** = paš zorales;

c) **piano (p)** = lokhes;

d) na butvar.

Sar ašti te keres tuqe i somevaluàcia?	1	2	3
Došta lačhes	3 lačhe variànte	3 çaçe enùncurà	3 nuancaqe tèrminurà
Lačhes	2 lačhe variànte	2 çaçe enùncurà	2 nuancaqe tèrminurà
Resutes	1 lači variànta	1 çaço enùnco	1 nuancaqo tèrmino

I 1-to Anèksa: I lista e gilënqi

O anav e giläqo	I rig	O anav e giläqo	I rig
O 1-to jekhipen			
1. Deşteaptă-te române	3	18. I érxen opre inklöl.....	44
2. Gelem, Gelem.....	4	19. Avdîves kerdiläs O Iîsus	44
3. Naşli i vakänca.....	10	20. I Vasilka	45
4. Putar tiro kan laches	13	21. O pètalo.....	47
5. Anθ-i kläsa	14	22. O zangavno	47
6. Loli phabaj.....	15	23. Bordēja, borděj, borděj	48
7. Butărno durmilaj, durmilaj	16	24. O Barbu, o başavno	49
8. Me sem nùma' jekh éhavorro	17	O 4-to jekhipen	
O 2-to jekhipen		1. P-e ranika opre.....	52
1. Te živel pes loşales	21	2. O iv aviläs	53
2. Akana si durmilaj, va!	22	3. O xelavdo.....	57
3. I truj	23	4. O kùku	58
4. I trompèta thaj i tòba.....	25	5. O dirizòro DO.....	61
5. E başavne.....	26	6. Anθar érxenă.....	63
O 3-to jekhipen		7. E asvinală.....	63
1. I barrutni phurt.....	30	8. O Fane vi i Fana.....	64
2. Gongrov, gongrov.....	30	9. I duralşundi duruvli	66
3. I pendexlin	31	10. Muzikàlo garavdo lav	66
4. Dikhlorro	32	11. O Sikă, o Sima thaj i Simona.....	67
5. O rričinorro	32	12. O şoşojorro	68
6. Marav anθar vasta.....	33	13. Phen sar buchol i luludî	69
7. Kotor anθar i simfonia „O biažukăripen”.....	35	O 5-to jekhipen	
8. I éiulăndra	37	1. Rromenqo ilorro	75
9. Hòra anθar Banat	38	2. Muzikàlo garavdo lav	76
10. I „Braşoveanca”	38	3. O brişind	76
11. Hòra 1 (D).....	39	4. Sar e xelavde.....	77
12. Hòra 2 (C).....	40	5. E bakrăriesqi éhaj	78
13. O éhavo, p-i rovli inklisto.....	40	6. O ekòvo.....	79
14. I Hòra	42	7. O manrorro	81
15. I hòra le başavnenqi (Cm)	42	8. I lelèka	82
16. I hòra le başavnenqi (B).....	42	9. O vak e luludénqo.....	83
17. Luludären e bară	43	10. O başnorro	83
		11. E kidipnasqi hòra le rromenqi	84

I 2-to Anèksa: Amare falimata dine tumenqe vaś o alosaripen e gilënqo, le khelimatenqo vi le şunimatenqo

Gilënqo kidipen

- Gelem, gelem
- Mămăliga kiralali
- Keren çhajorră! len drom!
- Kalo gadorro, parne sandâlke
- O çhavorro
- Thaj me but kamlem me
- Mur' Divel
- Sa o rroma
- Aven, rromalen
- Arakhlem la p-i ulica
- Kolinde: K-o Betleëmo tele, Adës Biandilo o Xristos, Thaj so şukar nevipen, E ivesqe luludă, O phuro parne balença th.a.
- O gonorro duje lovença, i vërsia palal i Elena Nuică
- I buzni thaj le trin buznorre, i vërsia palal i Elena Nuică
- Amboldine thaj adaptisarde gilă: Putar e kana mišto, O barrutno pòdo th.a.

Khelimata vi khelipnasqe gilă

- Tradicionăla rromane khelimata maladile anθ-i zòna vaj e rromane nămosθe
- Selikane khelimata anθar i zòna vi e berşesqi periòda
- Nasigali hòra

Muzikàla šunimata

- Joseph Haydn – I simfonia „O biažukäripen”, i II-to rig.
- Ludwig van Beethoven – Für Elise
- Robert Schumann – Phalörä/ Skène anðar ðhavorripen
- Antonin Dvorak – Humoreska
- George Enescu – Bourree anðar i Sùita vaš piano
- Dikhipen e muzikalone odärde filmurenqo
- Rromane tradicionàla gilä gilabavde e rajesðar Geòrge Saräu, save d-ašti aven arakhle kaj e webpatrinä:

- [1] http://www.old.edu.ro/download/Si_la_kale_bal.mp3
- [2] http://www.old.edu.ro/download/Gelem_gelem.mp3
- [3] http://www.old.edu.ro/download/Duj_duj_duj.mp3
- [4] http://www.old.edu.ro/download/Amari_si_amari.mp3
- [5] http://www.old.edu.ro/download/Nane_coxa.mp3
- [6] http://www.old.edu.ro/download/And_o_vurdon.mp3
- [7] http://www.old.edu.ro/download/Hej_rromalen.mp3
- [8] http://www.old.edu.ro/download/Lenorrie_lenorri.mp3
- [9] http://www.old.edu.ro/download/Mar_kadja.mp3
- [10] http://www.old.edu.ro/download/Geli_i_chaj.mp3
- [11] http://www.old.edu.ro/download/Sa_o_rroma.mp3
- [12] http://www.old.edu.ro/download/Kothe_tele.mp3
- [13] http://www.old.edu.ro/download/Aven_rromalen.mp3

Muzică și mișcare pentru școlile și secțiile cu predare în limba maternă rromani

Manual pentru clasa a III-a
- editat în limba rromani -

